

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
Obchodná fakulta

Evidenčné číslo:102003/I/2019/36066205949768964

**VÝVOJ UTEČENECKEJ KRÍZY V KRAJINÁCH
SUSEDIACICH SO SÝRIOU A VPLYV KONFLIKTU
NA ICH HOSPODÁRSTVO**

Diplomová práca

2019

Bc. Alexandra Támová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
Obchodná fakulta

**VÝVOJ UTEČENECKEJ KRÍZY V KRAJINÁCH
SUSEDIACICH SO SÝRIOU A VPLYV KONFLIKTU
NA ICH HOSPODÁRSTVO**

Diplomová práca

Študijný program: Manažment medzinárodného obchodu

Študijný odbor: Medzinárodné podnikanie

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodného obchodu

Vedúci záverečnej práce: Ing. Ľubica Zubaľová, PhD.

Bratislava 2019

Bc. Alexandra Támová

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že diplomovú prácu som vypracovala samostatne a že som uviedla všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....

Pod'akovanie

Rada by som sa na tomto mieste pod'akovala Ing. Ľubici Zubaľovej, PhD. za odborné vedenie, cenné rady a pripomienky poskytované počas písania diplomovej práce. Ďalej sa chcem pod'akovať mojej rodine za ich podporu.

Abstrakt

TÁMOVÁ, Alexandra: Vývoj utečeneckej krízy v krajinách susediacich so Sýriou a vplyv konfliktu na ich hospodárstvo. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná fakulta; Katedra medzinárodného obchodu. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Ľubica Zubaľová, PhD. – Bratislava: OF EU, 2019, 82 s.

Cieľom práce je vyhodnotiť, na základe vedeckých metód, vývoj utečeneckej krízy v krajinách susediacich so Sýriou a vplyv na ich hospodárstvo so zameraním na Libanon. Práca je rozdelená do troch kapitol. Obsahuje 8 grafov, 13 tabuliek, 1 obrázok a 1 prílohu. Prvá kapitola je venovaná základným pojmom týkajúcich sa medzinárodnej migrácie, utečencom, spillover efektu a krehkosti štátov. Kapitola sa zaoberá aj s teoretickými prístupmi k migrácií a šíreniu konfliktov do susediacich krajín. V druhej kapitole je charakterizovaný hlavný cieľ práce a šesť čiastkových cieľov, obsahuje tiež metodiku a metódy skúmania. Záverečná kapitola sa zaoberá sýrskymi utečencami, ktorí našli útočisko v krajinách susediacich so Sýriou, dosahom sýrskej občianskej vojny a utečeneckej krízy na hospodárstvo Libanonu. Diplomová práca prináša prehľad súčasného stavu sýrskej utečeneckej krízy a identifikuje vplyv sýrskeho konfliktu na hospodárstvo Libanonu.

Kľúčové slová:

Libanon, medzinárodná migrácia, utečenecká kríza, spillover efekt, zahraničný obchod

Abstract

TÁMOVÁ, Alexandra. Refugee crisis development in the neighbouring countries of Syria and the impact of the conflict on their economy. – University of Economics in Bratislava, Faculty of Commerce, Department of International Trade. – Thesis supervisor: Ing. Ľubica Zubal'ová, PhD. – Bratislava: OF EU, 82 pages.

Our intention with the thesis is to evaluate the impact of the Syrian refugee crisis in the neighboring countries of Syria and identify the impact of this conflict on Lebanon's economy. The thesis is divided into three chapters. It contains eight graphs, thirteen charts, one picture, and one annex. The first chapter defines the basic terms regarding international migration, refugee, spillover effect and fragility of states. This chapter is also devoted to theoretical approaches to the spread of conflicts from one country onto its neighbors. The second chapter outlines the main goal of the thesis and names six secondary goals. This chapter also summarizes our methods of observation and investigation. The last chapter deals with Syrian refugees who have fled for neighboring countries and with the impact of the Syrian civil war and refugee crisis on Lebanon's economy. The thesis brings an overview of the current state of the Syrian refugee crisis and determines the impact of the Syrian conflict on Lebanon's economy.

Key words:

Lebanon, international migration, refugee crisis, spillover effect, international trade

Obsah

Zoznam grafov	12
Zoznam tabuliek	13
Zoznam skratiek a symbolov	14
Úvod.....	12
1 Súčasný stav riešenej problematiky	14
1.1 Vymedzenie základných pojmov v oblasti migrácie	14
1.1.1 <i>Utečenci a vnútorne presídlené osoby</i>	15
1.1.2 <i>Motívy migrácie utečencov a vnútorne vysídlených osôb</i>	17
1.2 Teória rozširovania konfliktov.....	21
1.3 Teoretické prístupy k spillover efektu v kontexte medzinárodných vzťahov	23
1.3.1 <i>Vplyv konfliktu na hospodárstvo susedských krajín podľa J. Dunn a N. Tian</i>	24
1.3.2 <i>Teoretický prístup k spillover efektu podľa Paula Colliera</i>	25
1.3.3 <i>Hlavné a vedľajšie faktory spillover efektu podľa RAND Corporation</i>	27
2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania	31
3 Výsledky práce a diskusia	34
3.1 Sýrska utečenecká kríza	34
3.2 Postoj Libanonu k otázke utečencov	38
3.2.1 <i>Utečenci ako bezpečnostná otázka</i>	41
3.3 Dopad sýrskeho konfliktu a utečeneckej krízy na hospodárstvo Libanonu ..	44
3.3.1 <i>Hospodárska situácia Libanonu</i>	45
3.3.2 <i>Inflácia</i>	46
3.3.3 <i>Trh práce a nezamestnanosť</i>	48
3.4 Vývoj zahraničného obchodu Libanonu	50
3.4.1 <i>Vývoj teritoriálnej štruktúry medzi rokmi 2010 – 2018</i>	52
3.4.2 <i>Vývoj komoditnej štruktúry medzi rokmi 2010 – 2018</i>	54
3.5 Zahraničnoobchodné vzťahy Libanonu a Sýrie.....	56

3.6	Prekážky obchodu pri dovoze tovarov	59
3.6.1	<i>Vplyv konfliktu na prepravu tovarov</i>	<i>62</i>
3.7	Perspektíva vzájomnej spolupráce Libanonu a Sýrie.....	65
3.8	Diskusia	68
	Záver	72
	Zoznam bibliografických odkazov	74
	Zoznam príloh.....	82

Zoznam grafov

Graf 1 Celkový počet utečencov a vysídlených osôb (2007-2017, v mil.).....	34
Graf 2 Hlavné zdrojové krajiny utečencov (2017, v mil.).....	35
Graf 3 Nominálny HDP a nominálny HDP na obyvateľa (1970- 2017, v mil. USD).....	46
Graf 4 Rozdelenie Sýrskych a Libanonských pracovníkov v jednotlivých sektoroch hospodárstva podľa odhadov Blominvest Bank (v %)	49
Graf 5 Vývoj zahraničného obchodu Libanonu (2007 – 2017, v mld. EUR).....	51
Graf 6 Vývoj komoditnej štruktúry importu (2010-2018, v mil. USD)	56
Graf 7 Komoditná štruktúra importu podľa HS1 (2010,2018 v mil. USD).....	59
Graf 8 Ročné tempo rastu HDP (2000-2017, v %).....	i

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 Príčiny migrácie rozdelené na Push a Pull faktory	18
Tabuľka 2 Demografické rozloženie registrovaných sýrskych utečencov (2018, v %)	36
Tabuľka 3 Počet utečencov v krajinách susediacich so Sýriou (ku 31.11.2018).....	36
Tabuľka 4 Vývoj globálneho indexu mieru v Libanone (2010-2018).....	43
Tabuľka 5 Vývoj indexu zraniteľnosti Libanonu (2010-2018)	44
Tabuľka 6 Index spotrebiteľských cien (2010-2017, v %)	47
Tabuľka 7 Vybrané položky cenového koša (v USD).....	47
Tabuľka 8 Podiel exportu vybraných krajín na celkovom exporte (2010-2018, v %)	52
Tabuľka 9 Podiel vybraných krajín na celkovom importe (2010-2018, v %)	53
Tabuľka 10 Vývoj komoditnej štruktúry exportu (2010-2018, v mil. USD).....	54
Tabuľka 11 Vývoj vzájomného obchodu Libanonu a Sýrie (2010-2018, v mil. USD).....	57
Tabuľka 12 Vývoj komoditnej štruktúry exportu (2010-2017, v mil. USD).....	58
Tabuľka 13 Export a import tovarov cez vybrané hraničné priechody (2010-2018, v mil. USD).....	64

Zoznam skratiek a symbolov

CIA	Ústredná spravodajská služba
CPI	Index spotrebiteľských cien
ČĽR	Čínska ľudová republika
DE	Nemecká spolková republika
FR	Francúzska republika
GAFTA	Veľká Arabská zóna voľného obchodu
GPI	Globálny mierový index
GR	Grécka republika
HDP	Hrubý domáci produkt
HS1	Harmonizovaný systém colného sadzovníka na úrovni tried
CH	Švajčiarska konfederácia
IDAL	Úrad pre rozvoj investícií v Libanone
IDCM	Stredisko pre monitoring vnútorne vysídlených osôb
IEP	Inštitút pre ekonomiku a mier
IOM	Medzinárodná organizácia pre migráciu
IQ	Iracká republika
IT	Talianska republika
JAR	Juhoafrická republika
OSN	Organizácia spojených národov
PZI	Priame zahraničné investície
SA	Saudská Arábia
SAE	Spojené arabské emiráty
SY	Sýrska arabská republika
TR	Turecká republika
UNHCR	Úrad vysokého komisára OSN pre utečencov
UNRWA	Agentúra OSN pre pomoc a prácu v prospech palestínskych utečencov
USA	Spojené štáty americké

Úvod

Sýrska arabská republika je jedna z krajín, ktorej obyvatelia vo veľkej miere zapríčiňujú zvýšenie globálnej migrácie. Podľa údajov Organizácie spojených národov (OSN) sa úroveň globálnej migrácie neustále zvyšuje. V roku 2017 sa 258 miliónov ľudí nachádzalo v inej krajine ako je ich krajina pôvodu, čo predstavuje 49 percentný nárast oproti roku 2000.¹

Na začiatku roka 2011, v rámci takzvanej arabskej jari, sa začali pokojné demonštrácie v nádeji, že mobilizácia celej spoločnosti prinesie zmenu autoritatívneho režimu. Diali sa v niekoľkých krajinách severnej Afriky a Blízkeho východu. Tieto pokojné demonštrácie postupom času prerástli do ozbrojených konfliktov. Podobne sa povstanie v Sýrii v roku 2011 zmenilo na násilnú občiansku vojnu, ktorú vyvolala autoritárska povaha sýrskeho štátu a jeho brutálna reakcia na pokojné protesty. Arabská jar nebola oficiálne vyhlásenou vojnou, ale sociálne, ekonomické a politické dôsledky pre jednotlivé štáty a spoločnosti sú zrovnateľné s následkami skutočnej vojny. V dôsledku udalostí arabskej jari registrujeme výrazný nárast počtu nielen utečencov, ale aj osôb, ktoré opustili svoje domovy, pritom ostali vo svojich krajinách.

Cieľom práce je vyhodnotiť, na základe vedeckých metód, vývoj utečeneckej krízy v krajinách susediacich so Sýriou a vplyv na ich hospodárstvo so zameraním na Libanon. Pri výbere krajiny sme sa rozhodli na základe charakteristiky krajiny. Ide o krajinu na pobreží Stredozemného mora, ktorej jediný susedský štát, na ktorého sa môže spoľahnúť, je Sýria. Jeho ďalší sused je Izrael, s ktorým je Libanon formálne vo vojnovom stave a ich spoločné hranice sú uzavreté. Napriek tomu, že Libanon je malá krajina, v pomere k počtu obyvateľov tam žije najviac utečencov na svete.

Práca je formálne členená na dva celky, ktoré sa ďalej členia na jednotlivé podkapitoly.

Prvá časť práce je zameraná na systematizáciu základných pojmov migrácie a rôznych kategórií utečencov. Následne rozoberieme príčiny migrácie a uvádzame súhrn teoretických poznatkov v oblasti rozširovania konfliktov do susedských krajín.

V druhej časti práce analyzujeme demografiu a smerovanie utečencov. Venujeme sa hospodárskemu a sociálnemu dopadu sýrskeho konfliktu a utečeneckej krízy na Libanon. Analyzujeme zahraničný obchod a jeho prekážky s dôrazom na prekážky v preprave

¹UN. 2018. Global compact for migration. In *Refugeesmigrants.un.org*. [online]. [cit. 2018-11-05]. Dostupné na internete: <<https://refugeesmigrants.un.org/migration-compact>>.

tovarov do zahraničia. Identifikujeme možnosti vzájomnej spolupráce Libanonu a Sýrie v budúcom období.

1 Súčasný stav riešenej problematiky

Vplyv utečencov na hospodársku, bezpečnostnú a politickú stabilitu je na Blízkom východe značným problémom. Minulé vojny v regióne viedli stovky tisíc ľudí k migrácii a v mnohých prípadoch sa veľa rodín natrvalo usadilo na nových miestach, čo ovplyvňuje politickú a demografickú rovnováhu hostiteľských krajín. V nasledujúcich častiach práce budeme skúmať sýrsku utečeneckú krízu, ako prejav spillover efektu dlhotrvajúcej sýrskej občianskej vojny, ktorá má rozhodujúci vplyv na stabilitu a bezpečnostnú situáciu v regióne.

1.1 Vymedzenie základných pojmov v oblasti migrácie

Migrácia predstavuje pohyb osôb, prípadne skupín osôb, v geografickom a sociálnom priestore, ktorá je spojená s prechodnou alebo s trvalou zmenou miesta pobytu.² Typickým príkladom migrácie obyvateľstva je migrácia za prácou, ktorá pretrváva celé storočia. Niekoľko storočnú históriu má tiež migrácia z dôvodu prenasledovania osôb z náboženských, etnických a politických dôvodov.

V poslednej dobe v migračnej motivácii čoraz častejšie vidíme kombináciu politických a ekonomických faktorov. Liga za ľudské práva definuje migranta ako človeka, ktorý *„opúšťa krajinu svojho zvyčajného pobytu bez ohľadu na dôvod tohto pohybu.“* Tento fenomén sa rozlišuje na vnútornú a zahraničnú migráciu.³ Európska migračná sieť charakterizuje zahraničného migranta ako *„osobu, ktorá sa nachádza mimo územia štátu, ktorej je občanom, alebo štátnym príslušníkom, s cieľom usadiť sa v inej krajine alebo regióne.“* Pritom nie sú zohľadnené dôvody alebo spôsoby migrácie, iba dĺžka zotrvania v krajine určenia, ktorá je dlhodobá, teda trvá viac ako jeden rok.⁴ Druhú kategóriu predstavujú vnútorní migranti, ktorí *„migrujú v rámci krajiny, ktorej sú občanmi.“*⁵

Štatistiky ukazujú, že ľudia utekajú najmä z tých štátov, v ktorých dlhodobo pretrvávajú ozbrojené konflikty a z krajín, v ktorých pretrvávajú závažné ekonomické problémy. Tak je to aj v prípade Sýrie, kde boje pretrvávajú osem rokov. V tejto súvislosti je dôležité rozlišovať dobrovoľnú a nedobrovoľnú migráciu. V prípade dobrovoľnej migrácie sa

²IOM. 2018. Základné pojmy v oblasti migrácie a integrácie cudzincov. In *Iom.sk*. [online]. [cit. 2018-11-05]. Dostupné na internete: <<https://www.iom.sk/sk/pre-media/zakladne-pojmy-o-migracii.html>>.

³HRL. 2018. Azylový slovník. In *HRL.sk* [online]. [cit. 2018-11-05]. Dostupné na internete: <<https://www.hrl.sk/sk/info-o-migracii/slovnik/azylovy-slovnik>>.

⁴EMN. 2018. Základné pojmy v oblasti migrácie. In *Hrl.sk* [online]. [cit. 11.11. 2018]. Dostupné na internete: <<https://www.hrl.sk/assets/files/obsah/184-Pojmy%20v%20oblasti%20migr%C3%A1cie.pdf>>.

⁵IOM. 2018. Migrácia vo svete. In *IOM.sk* [online]. [cit. 2018-11-25]. Dostupné na internete: <<https://www.iom.sk/sk/migracia/migracia-vo-svete.html>>.

človek rozhodne sám z vlastnej iniciatívy, že opustí svoju krajinu. Nútená migrácia je teda opakom dobrovoľnej migrácie a jedná sa o prípady, keď človek musí opustiť svoju krajinu „z dôvodu okolností, ktoré ovplyvňujú jeho slobodnú vôľu.“ Castles člení nútenú migráciu na tri okruhy, kde začleňujeme rôzne typy nedobrovoľných migrantov:⁶

- utečenec: osoby v osobitnom záujme Úradu vysokého komisára OSN pre utečencov (UNHCR), žiadatelia o azyl a tí ktorí sú dlhodobo prenasledovaní,
- vysídlenie/presídlenie: osoby vysídlené z dôvodu rozvoja, environmentálni vysídlení, osoby vysídlené z dôvodu katastrofy, vnútorne vysídlené osoby,
- pašovanie osôb: obeť obchodovania s ľuďmi, pašované osoby⁷.

Obdobia etnických konfliktov, ozbrojených konfliktov medzi súperiacimi frakciami a vládne očistenie politických opozičných skupín, jednoznačne spôsobujú veľkú záťaž civilnému obyvateľstvu. Ľudia v týchto situáciách čelia ťažkým rozhodnutiam: zostať a riskovať ublíženie, alebo utekať do bezpečia zanechávajúc vlastný majetok, domov a rodinu. Okrem toho utečenci v krajine určenia často žijú v ťažkých podmienkach a veľakrát sú závislí od humanitárnej pomoci.

1.1.1 Utečenci a vnútorne presídlené osoby

Dohovor Organizácie Spojených národov o právnom postavení utečencov z roku 1951 definuje utečenca ako osobu, ktorá v dôsledku oprávneného strachu z prenasledovania, z dôvodu rasy, náboženstva, národnosti, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo politického názoru, je v inej krajine, ako je jeho štátna príslušnosť. Prenasledovanie znamená závažné a opakované porušenie ľudských práv.

Dohovor bol prijatý a podpísaný v roku 1951 a základnou myšlienkou bolo chrániť európskych utečencov po druhej svetovej vojne. Postupom času signatárske štáty dohovoru uznali dôležitosť rozšíriť pôsobnosť dohovoru, preto prijali v roku 1967 Protokol týkajúci sa právneho postavenia utečencov, ktorý odstránil zemepisné a časové obmedzenia dohovoru. Ženevským dohovorom okrem práv a povinností utečencov, boli definované aj tri ochranné prvky:

- právo byť uznaný za utečenca,
- právo nebyť navrátený do krajiny pôvodu, kde utečencom hrozí prenasledovanie,

⁶GLANSKA, N. 2016. Pár poznámok k nútenej migrácii. In *Multikulti.sk* [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<https://www.multikulti.sk/clanky/par-poznamok-k-nutenej-migracii>>.

⁷ŠTEVULOVÁ, Z. 2017. Utečenci a migrácia: Dojmy a pojmy. In *Euractiv.sk* [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<https://euractiv.sk/section/spravodlivost-a-vnutro/opinion/utecenci-migracia-dojmy-pojmy/>>.

- *právo nebyť potrestaný za nelegálne prekročenie štátnych hraníc.*⁸

Jasnejšia definícia pojmu „utečenec“ zahŕňa každého, kto uteká z krajiny pôvodu, alebo bydliska, zo strachu z politicky motivovanej ujmy. Táto definícia výstižnejšie zodpovedá súčasnému chápaniu utečeneckých hnutí medzi mimovládnymi a medzivládnymi organizáciami, ako aj v populárnom prejave. Ľudia, ktorí utekajú z podmienok všeobecného násillia, ako sú napríklad občianske alebo medzinárodné vojny a rozpad politických režimov, okrem tých, ktorí unikli priamemu vládnemu prenasledovaniu, sa považujú za utečencov. V tomto prípade utečenci spĺňajú požiadavky Ženevského dohovoru a majú právo požiadať o azyl, ktorý predstavuje medzinárodnú ochranu pre utečencov. Dohovor nezahŕňa tie osoby, ktoré migrujú výlučne z ekonomických dôvodov. Rozhodnutia o migrácii sa často robia z viacerých príčin, takže politické a ekonomické motivácie nemusia byť ľahko oddeliteľné.

Dôležitou súčasťou dohovoru je aj článok 1. odseky C až E, ktoré určujú podmienky, za ktoré štatút utečenca prestáva byť platný. Osoby sú vylúčení z ochrany poskytovanej utečencom v prípade ak:

- a) dobrovoľne znova požiadajú o ochranu štát, ktorého štátne občianstvo majú, dobrovoľne nadobudli štátne občianstvo v domácej, alebo azylovej krajine, alebo ak sa môžu vrátiť do krajiny pôvodu lebo zanikli okolnosti, ktoré ich nútili k nedobrovoľnej migrácii,
- b) ich ochranu zabezpečuje iná agentúra OSN, napr. UNRWA pre Palestínskych utečencov,
- c) štát, v ktorom majú pobyt už im udelil práva a povinnosti, ktorým disponujú aj občania tohto štátu.⁹

Odsek F zdôrazňuje, že ustanovenia dohovoru sa nevzťahujú na žiadnu osobu, ktorá sa dopustila trestného činu proti mieru, ľudskosti, alebo trestného činu nepolitického charakteru mimo štát, kde ju prijali ako utečenca. Tretím vážnym dôvodom je prípad, keď osoba je vinná za činy, ktoré sú v rozpore s Chartou OSN.¹⁰ Súčasne v zmysle odseku, nemusí byť utečenec odsúdený za trestný čin, stačí ak z „*vážnych dôvodov sa domnievajú*“, že daná osoba takýto trestný čin spáchala a sú mu individuálne pripočítateľné.

⁸KOROMHÁZOVÁ, K. 2016. Práva utečencov podľa Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a podľa Charty základných práv EÚ. In Aktuálne otázky migrácie z pohľadu medzinárodného práva s osobitným zreteľom na chartu základných práv Európskej únie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2016. ISBN 978-80-8152-436-3, s. 31-32.

⁹Zákon č. 319/1996 Z.z. Dohovor o právnom postavení utečencov

¹⁰ŠTEVULOVÁ, Z. 2017. Kedy sa človek stáva utečencom? In *Euractiv.sk* [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<https://euractiv.sk/section/spravodlivosť-a-vnútro/opinion/kedy-sa-clovek-stava-utecencom/>>.

Základnou myšlienkou Ženevského dohovoru je, že ak krajina utečenca nie je schopná, alebo ochotná zabezpečiť základné práva a slobodu, malo by byť umožnené osobám prekročiť hranicu štátu pri hľadaní bezpečného miesta. Utečenci by mali mať prístup k základným právam a slobodám počas migrácie, byť integrovaní do danej spoločnosti, alebo byť schopní vrátiť sa domov. Z tohto pohľadu sledujú situáciu aj niektoré medzinárodné agentúry a médiá a najčastejšie sa zameriavajú na tých utečencov, ktorí prekračujú hranice. Veľa osôb nemá túto možnosť a ostáva na území domovskej krajiny. Relevantným označovaním týchto ľudí nie je pojem utečenec, ale vnútorne vysídlená osoba. Medzinárodná organizácia pre migráciu pod pojmom „vnútorne vysídlená osoba“ chápe osobu, alebo skupinu osôb, ktoré neprekročili štátne hranice. Boli nútené, alebo prinútené opustiť svoj domov a to z dôvodu ozbrojených konfliktov, porušovania ľudských práv, alebo z dôvodu prírodou, či ľudskou činnosťou (napr. priemyselné katastrofy) zapríčinených katastrof.¹¹ Síce hlavným dôvodom konania vnútorne vysídlených osôb je podobný ako pri utečencoch. Tieto osoby zotrvávajú na území domovskej krajiny a tým aj pod právomocou svojej vlády, aj keď vo viacerých prípadoch práve vláda je hlavným dôvodom úteku.

Vnútorne vysídlenie osôb je globálnym fenoménom, ako aj politickou, hospodárskou, humanitárnou a rozvojovou výzvou. V prvom rade je to subjektívne rozhodnutie ľudí na základe osobných skúseností, ktoré formujú podmienky, za ktorých dochádza k vysídľovaniu.

1.1.2 Motívy migrácie utečencov a vnútorne vysídlených osôb

Ekonómovia rozlišujú tri hlavné skupiny teórií medzinárodnej migrácie, ktoré sa navzájom nevyklučujú.

Teória na makroekonomickej úrovni zdôrazňuje štrukturálne, objektívne podmienky, ktoré pôsobia ako „push a pull“ faktory pre migráciu.¹² V prípade dobrovoľnej migrácie „push“ faktory predstavujú ekonomické podmienky v domácej krajine, ako napríklad vysoká nezamestnanosť alebo nízky príjem na obyvateľa v porovnaní s krajinou určenia. „pull“ faktory zahŕňajú legislatívu v oblasti migrácie a situáciu na trhu práce prijímajúcej krajiny. V prípade nedobrovoľnej migrácie sú najväčším motívom migrácie

¹¹EMN. 2018. Základné pojmy v oblasti migrácie. In *HRL.sk* [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<https://www.hrl.sk/assets/files/obsah/184-Pojmy%20v%20oblasti%20migr%C3%A1cie.pdf>>.

¹²LANGLEY,S.-VANORE, M.-RANGO,M. 2016. The Push and Pull Factors of Asylum-Related Migration: A Literature Review. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016. ISBN 978-92-9494-238-8, p. 12-25.

„push“ faktory, ktoré môžu byť represie zo strany štátu, strach z prenasledovania, nedodržanie ľudských práv alebo občianska vojna v krajine. Ďalšie príklady „push a pull“ faktorov obsahuje tabuľka č. 1, ktorá rozlišuje jednotlivé faktory podľa typu migrácie. Musíme poznamenať, že aj keď vnútorne vysídlené osoby a vnútorní migranti migrujú v rámci vlastnej krajiny, na motívy vnútorne vysídlených osôb vplývajú „push“ faktory, na vnútorných migrantov „pull“ faktory.

Tabuľka 1 Príčiny migrácie rozdelené na Push a Pull faktory

	Dobrovoľná migrácia	Nedobrovoľná migrácia	Vnútorne vysídlené osoby/Vnútorné migranti
Push faktory	• Vysoká miera nezamestnanosti • Vysoká miera kriminality • Chudoba • Klimatické zmeny (záplavy, suchá, dezertifikácia a pod.)	• Občianske nepokoje, vojny, terorizmus • Nedodržanie ľudských práv (napr. právo na život, slobodu a osobnú bezpečnosť...) • Korupcia • Chudoba • Prírodné katastrofy (zemetrasenia, hurikány a pod.) • Evakuácia utečencov v rámci rozvojových aktivít	• Rast populácie, • Nedostatok vody, potravín a energie • Porušovanie ľudských práv • Vojenské alebo iné druhy neoprávnených zásahov • Operácie na podporu mieru a iné intervenčné činnosti
Pull faktory	• Lepšie pracovné príležitosti, • Lepší životný štandard a občianska vybavenosť • Nízka miera kriminality, • Atraktívnejšie klimatické podmienky • Potravinová bezpečnosť • Reunifikácia rodiny	• Stabilita krajiny • Dodržanie ľudských práv • Možnosť získania azylu alebo doplnkovej ochrany • Pracovné príležitosti • Lepšie klimatické podmienky	• Rozvinutá infraštruktúra v inej časti krajiny (železnice, letiská, cesty) • Rozvoj priemyslu, poľnohospodárstva a vytvárajúce pracovné príležitosti • Prílev PZI do určitej časti krajiny

Prameň: vlastné spracovanie na základe MARU, T. 2017. *Causes, Dynamics, and Consequences of Internal Displacement in Ethiopia*. In: SWP Working Papers, Berlin. 2017. [online]. cit. 2018. 11.11]. Dostupné na internete: <https://www.academia.edu/35550486/Causes_Dynamics_and_Consequences_of_Internal_Displacement_in_Ethiopia>.

BOSWELL, CH. 2002. *Addressing the causes of migratory and refugee movements: the role of the European Union*. In *New Issues in Refugee Research*. Hamburg: Institute for Peace Research and Security Policy, 2002. vol. 2, no. 73 ISSN 1020-7473. p.

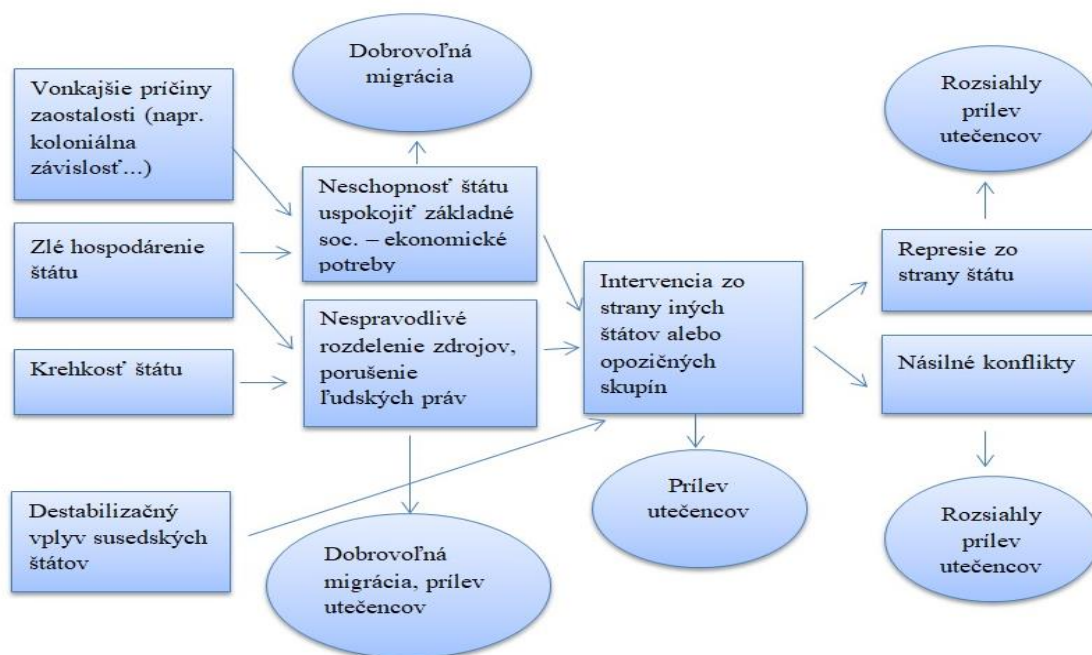
Väčšina teoretikov súhlasí s tým, že makroekonomické podmienky sú rozhodujúce pre vysvetlenie núteného vysídlenia a tzv. priekopníckej migrácie, t.j. keď prví jednotlivci alebo skupina migrantov migruje z danej krajiny alebo oblasti. Táto teória nezohľadňuje pretrvávajúce dobrovoľnej migrácie napriek zmenám v ekonomických podmienkach alebo právnych predpisov prijímajúcich krajín. Nevysvetľuje ani to, prečo sa migrácia vyskytuje na relatívne malom počte miest, hoci podobné „push“ faktory existujú aj v iných krajinách. Tieto nezrovnalosti vysvetľujú teórie na mezoúrovni. Odmietajú zjednodušený prístup „push“ a „pull“ faktorov a pozerajú na migráciu ako súčasť komplexného systému väzieb medzi štátmi. Pre túto teóriu sú v centre pozornosti systémy a siete. Predpokladá, že migrácia prebieha v rámci migračného systému, ktorý tvorí skupina krajín prepojených ekonomickými, politickými a kultúrnymi väzbami ako aj migračnými tokmi. Podmienky, ktoré vytvárajú pohyb sú chápané ako vzťahy medzi dvoma oblasťami a nie ako súbor objektívnych ukazovateľov. Siete sa týkajú jednotlivcov ako aj skupiny ľudí, či už skutočných alebo potenciálnych migrantov a sociálnych a symbolických väzieb, ktoré ich spájajú. Po vytvorení sietí, tie môžu podstatne ovplyvniť smer a objem migračných tokov, poskytovaním zdrojov, informácií a sociálnej podpory. Prostriedky, ktoré prúdia cez siete spôsobia, že migrácia sa stáva atraktívnejšou a uskutočniteľnejšou voľbou pre ostatných členov siete.¹³ Mezoúroveň migrácie je menej dôležitá na vysvetlenie nedobrovoľnej migrácie, ale môže vysvetľovať výber destinácie pre utečencov, lebo systémy a siete uľahčujú prístup k určitým destináciám, ktoré sa tým stávajú atraktívnejšie pre migrantov. Teórie migrácie na mikroúrovni sa zameriavajú na faktory, ktoré ovplyvňujú individuálne rozhodnutia jednotlivcov o migrácii. Analyzujú, ako potenciálni migranti zvažujú rôzne výhody a nevýhody migrácie. Nevýhody by mohli zahŕňať finančné a psychologické zdroje investované do migrácie a integrácie v krajine určenia, zatiaľ čo výhody zahŕňajú vyšší plat alebo fyzickú bezpečnosť.¹⁴

Na základe analýzy rôznych situácií produkujúcich utečencov, ekonómovia prišli k názoru, že existuje pozoruhodná korelácia medzi úrovňou „krehkosti štátu“ a úrovňou vysídlenia. Tento jav ukazuje aj obrázok č. 1., ktorý bližšie vysvetľuje aj ďalšie príčiny vedúce k dobrovoľnej a nedobrovoľnej migrácii.

¹³BOSWELL, CH. 2002. Addressing the causes of migratory and refugee movements: the role of the European Union. In *New Issues in Refugee Research*. Hamburg: Institute for Peace Research and Security Policy, 2002. vol. 2, no. 73 ISSN 1020-7473. p. 6

¹⁴GALANSKÁ, N. 2014. Vybrané koncepty a teórie medzinárodnej migrácie a ich aplikácia na súčasné migračné toky. In *Almanach*. ISSN 1339-3502, roč. 9. č. 2, str. 25.

Obrázok 1 Príčiny nedobrovoľnej migrácie

Prameň: vlastné spracovanie na základe: BOSWELL, CH. 2002. Addressing the causes of migratory and refugee movements: the role of the European Union. In New Issues in Refugee Research. Hamburg: Institute for Peace Research and Security Policy, 2002. vol. 2, no. 73 ISSN 1020-7473. p. 6

Termínom krehký, alebo zlyhávajúci štát (*failed/fragiled state*) sa neoznačuje presne definovaný stav. Naopak, slúži ako široké označenie pre jeden z fenoménov modernej doby, ktorý môže byť voľne a rôzne interpretovaný. Najčastejšie sa takto označuje taký štát, ktorého ústredná vláda je slabá, alebo neefektívna a jej moc je na väčšej časti územia veľmi malá, alebo žiadna. Nie je pritom určená žiadna miera, aký veľký podiel na rozlohe musia mať oblasti, ktoré nespádajú pod kontrolu štátu, ani ako presne určiť veľmi slabú štátnu moc. Americký profesor R. Rotberg charakterizuje zlyhávajúci štát ako nebezpečné územie, s napätými vzťahmi medzi obyvateľmi, na ktorom súperia nepriateľské skupiny.¹⁵ Podľa Colliera krehký štát predstavuje krajinu s nízkymi príjmami, v ktorej inštitúcie a vláda sú natoľko oslabené, že jej hospodársky rast nie je pravdepodobný.¹⁶ Krehkosť, ako faktor, je jednou z najvýznamnejších príčin vysídľovania na celom svete. Dokonca aj faktory, ktoré sa stávajú čoraz bežnejšími, ako je zmena klímy a prírodné katastrofy, budú pravdepodobne spôsobovať masové cezhraničné pohyby, ak ovplyvnia krehké štáty. Tieto „krehké“ štáty nemajú žiadnu obranu proti masovému

¹⁵KOSÁROVÁ, D. 2016. Sekuritizácia zlyhávajúcich štátov v kontexte medzinárodného terorizmu. In *Acta Fakulty Filozofickej Západočeskej univerzity v Plzni*. ISSN 2336-6346, 2016 roč. 8, č.2, s. 12-16.

¹⁶COLLIER, Paul. 2007. The Bottom Billion: Why the Poorest Countries are Failing and What Can Be Done About It. New York : Oxford University Press, 2007. p. 17-38. ISBN 978-0-19-531145-7.

násiliu, nie sú mu vždy vystavené, ale hrozí to v každej krajine, kde sa tieto faktory prejavia.

Osoby, keď sú nútené migrovať kvôli nedostatku bezpečnosti, podľa Ch. Boswell, sa budú rozhodovať na základe umožňujúcich podmienok, či ostávajú v bezpečnejšej oblasti krajiny pôvodu, v susedskej krajine, alebo budú migrovať do vzdialenejších vyspelých krajín. Tieto umožňujúce podmienky zahŕňajú vlastné zdroje, možnosti cestovania, existenciu väzieb s danou krajinou a právne predpisy v krajine určenia. Treba poznamenať, že vo väčšine prípadov vysídlené osoby nemajú prístup k informáciám a zdrojom, ktoré by im umožnili migráciu do vyspelých krajín, preto zostávajú vo vlastnej krajine, alebo susedských krajinách.¹⁷

Na základe týchto skutočností teda môžeme konštatovať, že existencia určitých objektívnych faktorov migrácie je dostatočné na generovanie nedobrovoľnej migrácie. Naopak, v prípade dobrovoľnej migrácie, zohrávajú väčšiu úlohu mezoúrovňové faktory. Predpokladá sa, že potenciálni migranti sa rozhodujú na základe relatívneho posúdenia podmienok a príležitostí v krajinách pôvodu a určenia.

1.2 Teória rozširovania konfliktov

Vnútné konflikty a občianske vojny majú s prispievaním príslušných faktorov tendenciu šíriť sa do susedných regiónov a krajín. Tento argument sa historicky prejavil v mnohých prípadoch. Najnovším relevantným a neúspešným prípadom sa však zdá byť sýrska občianska vojna, v ktorej sa rôzne ozbrojené neštátne subjekty a povstalecké skupiny konfrontujú navzájom a zároveň s režimom. Spôsobujú veľké problémy svojim susedským krajinám, Turecku, Iraku, Libanonu a Jordánsku, pre ktorých príliv utečencov predstavuje obrovskú záťaž, nakoľko im musia zriaďovať utečenecké tábory, zabezpečiť zdravotné služby a potraviny.

V ďalších častiach práce rozoberieme rôzne príklady k jednotlivým teóriám, ale dôležité je zadať z pohľadu literatúry samotný konflikt v Sýrii. Ako sme už vyššie spomenuli, v krajine už osem rokov pretrváva občianska vojna. Podľa Ženevskej konvencie rozlišujeme konflikty podľa geografického rámca, pravidelnosti, dĺžky trvania a podľa intenzity. Ak sa nepoužijú ozbrojené sily a konflikt prebieha za použitia hospodárskych, politických alebo ekonomických prostriedkov, tak môže ísť aj o nenásilné

¹⁷BOSWELL, CH. 2002. Addressing the causes of migratory and refugee movements: the role of the European Union. In *New Issues in Refugee Research*. Hamburg: Institute for Peace Research and Security Policy, 2002. vol. 2, no. 73 ISSN 1020-7473. p.

konflikty. Pokiaľ aspoň jeden z aktérov použije násilie, tak sa vytvoria predpoklady pre vznik vnútroštátneho násilného konfliktu, ktorej najzávažnejším výsledkom je občianska vojna. Teda platí, že nie každý vnútroštátny konflikt vyvolá občiansku vojnu. Po preskúmaní jednotlivých črt sýrskeho konfliktu môžeme konštatovať, že konflikt je možné označiť za občiansku vojnu, ktorá disponuje aj s internacionálnym charakterom a tak môže mať aj destabilizujúci účinok pre celý región.¹⁸

Rastúci a zložitý súbor sociálnych a politických záležitostí pôsobí rôzne na konflikty a pomocou týchto sociálno-politických účinkov môžu ľahko získať nákazlivý charakter. Miestne konflikty sa môžu ľahko rozšíriť do okolitých regiónov a krajín a ich vplyv sa dá pozorovať v oblastiach hospodárstva, politiky a medzinárodných záležitostí. Literatúra, ktorá skúma proces rozširovania konfliktov, označuje tento fenomén a jej internacionalizáciu ako *spillover* efekt, alebo preložené do slovenského jazyka ako efekt „prelievania“. Spillover efekt v kontexte medzinárodných vzťahov sa môže vyskytovať ako pozitívny i negatívny jav. Ako pozitívny príklad môžeme uviesť medzinárodnú ekonomickú integráciu, ktorej prehĺbenie medzi štátmi sa môže ukázať motivujúco pre iné štáty v regióne. V prípade vplyvu násilného konfliktu na hospodárstvo krajín susediacich so Sýriou, môžeme pozorovať efekt prelievania s negatívnym charakterom, ktorý má rozsiahle následky na vnútropolitickú situáciu v regióne.

Teórie o prelievaní konfliktov vo všeobecnosti smerujú k zobrazovaniu prenosu konfliktov ako neúmyselného a prirodzeného procesu namiesto úmyselného, pričom spoločné hranice, demografické štruktúry a politické inštitúcie prispievajú k šíreniu ich nepriaznivých efektov.¹⁹ Všetky spôsoby „prelievania“, ktorými môžu občianske vojny poškodzovať iný štát a v niektorých prípadoch destabilizovať región, vytvárajú globálne hrozby. Prelievaním je tendencia občianskych vojen zavádzať bremená, vytvárať nestabilitu a dokonca vyvolávať občianske vojny v iných, zvyčajne v susedných krajinách.²⁰ V niektorých prípadoch môže byť následok prelievania relatívne mierne v podobe ekonomických ťažkostí a obmedzeného počtu utečencov, s ktorými sa napríklad Maďarsko a Rumunsko vyrovnali počas Juhoslovanských občianskych vojen v 90. rokoch minulého storočia. V horšom prípade sa môže prelievanie občianskej vojny zmeniť na regionálnu

¹⁸FNUKAL, M. 2014. Problémové oblasti současného světa. In [online]. [cit. 2017-11-25]. Dostupné na internete: <https://geografie.upol.cz/soubory/lide/fnukal/POG/POG_P_09.pdf>.

¹⁹DAL,E.2017. Impact of the transnationalization of the Syrian civil war on Turkey: conflict spillover cases of ISIS and PYD-YPG/PKK. In *Cambridge Review of International Affairs*. ISSN 0955-7571, 2017, vol.30, no. 4, 1400-1416.

²⁰BYMAN,D – POLLACK,K. 2007. Thing Fall Apart: Containing the Spillover from an Iraqi Civil War. [online]. Washington, D.C.: The Brookings Institution, 2007. [cit. 2017-11-25]. Dostupné na internete: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/01iraq_byman.pdf>.

vojnu ako sa to stalo aj v Libanone v 70. a 80. rokoch a môže spôsobiť ďalšie občianske vojny v susedných krajinách.

V nasledujúcich podkapitolách sa budeme venovať teoretickým prístupom zaoberajúcim sa prelievaním konfliktov do susedských krajín.

1.3 Teoretické prístupy k spillover efektu v kontexte medzinárodných vzťahov

Vplyv konfliktov na okolité krajiny dlho nezaujal pozornosť ekonómov a zostával v pozadí. James C. Murdoch a Todd Sandler²¹ podnikli dôležité kroky s cieľom objasniť pravdepodobný vplyv prelievania na susedné krajiny.

Murdoch a Sandler skúmali dĺžku a dostupnosť spoločných hraníc krajín, ako jednu z determinantov prelievania konfliktov. Použitím základného Solowového modelu ekonomického rastu a pridaním domácich a susediacich konfliktov, skúmali vzorku 84 krajín v období rokov 1960 až 1990. Zistili výrazný negatívny vplyv občianskych vojen na úroveň hrubého domáceho produktu na obyvateľa nielen v štáte, kde sa konflikt nachádza, ale aj u jeho susedov.

Sandler a Murdoch prišli k záveru, že občianska vojna má negatívny vplyv na hospodársky rast nielen vojnou postihnutej krajiny, ale aj jej susedov a to kvôli regionálnej hospodárskej integrácii a regionálnym multiplikačným efektom. Zistili, že pre susedov v okruhu 800 km, môže občianska vojna vyvolať pokles hospodárskeho rastu o 0,05 percent a že krajina v regióne s tromi alebo viacerými občianskymi vojnami, môže byť ovplyvnená rovnako ako krajina, ktorá prežíva občiansku vojnu.

Poukázali aj na to, že občianska vojna v susediacom štáte ovplyvňuje HDP priamo a nepriamo. Priamy účinok je kolaterálna škoda, pri ktorej boje pri hraniciach zničia infraštruktúru a kapitál. Nepriamy vplyv sa prejavuje zvýšením „vnímaného rizika“ pre potenciálnych investorov a odklonením priamych zahraničných investícií.²²

²¹MURDOCH, J.- SANDLER, T. 2001. ECONOMIC GROWTH, CIVIL WARS, AND SPATIAL SPILLOVERS. In *Worldbank.org* [online]. [cit. 2018-11-25]. Dostupné na internete: <[http://siteresources.worldbank.org/DEC/Resource s/spillovers.pdf](http://siteresources.worldbank.org/DEC/Resource%20s/spillovers.pdf)>.

²²HEGRE, H. 2013. Terminating Civil War [online]. Oslo: Peace Research Institute Oslo, 2013. [cit. 2017-11-25]. Dostupné na internete: <https://hvardhegre.files.wordpress.com/2013/09/apsa_terminating.pdf>.

1.3.1 *Vplyv konfliktu na hospodárstvo susedských krajín podľa J. Dunn a N. Tian*

Podľa John P. Dunn a Nan Tian konflikt môže ovplyvniť hospodársky rast domáceho a susedného štátu prostredníctvom piatich teoretických kanálov.²³

Prvým kanálom je zničenie zásob fyzického kapitálu. Tento účinok platí hlavne pre hostiteľské krajiny a prostredníctvom vedľajších škôd na primárnych susedov, pričom sekundárni susedia pravdepodobne utrpia len malé, alebo žiadne škody, ktoré týmto procesom vznikajú. Z toho vyplýva, že čím je krajina vzdialenejšia od krajiny kde sa konflikt nachádza, tým menší je vplyv konfliktu na jej hospodárstvo.

Konflikt môže ovplyvniť aj priame zahraničné investície (PZI) prúdiace do regiónu v dôsledku vnímania vyššieho rizika, čo bude mať negatívny dopad na hostiteľské krajiny a na primárnych susedov. Nie je jasné, aký je vplyv na sekundárnych susedov, pretože konflikt môže znížiť investície v regióne, ale sekundárni susedia môžu mať prospech z odklonených investícií z hostiteľskej krajiny a jej bezprostredných susedov.

Druhým kanálom je vplyv konfliktu na ľudský kapitál. Najväčším účinkom tohto kanálu je pravdepodobne zničenie a presídľovanie produktívnej pracovnej sily alebo preradenie kvalifikovanej pracovnej sily na menej produktívne aktivity (hraničné hliadky, správa utečencov alebo vojakov).

Ďalším problémom je vplyv utečencov z konfliktného regiónu, pričom najväčší príliv registrujú primárni susedia, ktorým spôsobujú náklady a znižuje ich HDP na obyvateľa v krátkodobom horizonte. Dlhodobé konzekvencie nie sú jednoznačné, pretože časť negatívneho efektu môže byť kompenzovaný prílevom kvalifikovanej pracovnej sily a fyzického kapitálu, ktorý prinášajú niektorí utečenci, ale môže nastať aj rozširovanie konfliktu. Podobne ako pri prvom bode sa predpokladá, že primárnych susedov postihnú rovnaké negatívne účinky ako hostiteľskú krajinu. To, že sekundárne susedské štáty budú postihnuté negatívnymi účinkami je menej pravdepodobné.

Tretím kanálom je obchod. Konfliktom postihnutej krajiny je negatívne ovplyvnený domáci, ako aj medzinárodný obchod, ktorý predstavuje priamu prekážku pre hospodársky rast. Primárni susedia majú väčšiu možnosť odkloniť obchodné toky a pravdepodobne sa objavia určité účinky. Konflikt môže mať aj značný vplyv na obchod celého regiónu, ale

²³DUNNE, J- TIEN, N. 2015. Conflict, Economic Growth and Spillover Effects in Africa. In *Econrsa.org* [online]. Cape Town: Economic Research Southern Africa, 2015. 33 p. [cit. 2018-11-25]. Dostupné na internete: < https://econrsa.org/system/files/publications/working_papers/working_paper_561.pdf>.

presmerovanie obchodných tokov primárnych susedov do sekundárnych, môže poskytnúť nové obchodné príležitosti.

Štvrtým kanálom je prerozdelenie zdrojov do menej produktívnych činností. Môže to zahŕňať úsilie potlačiť miestne konflikty, alebo posilniť výdavky na obranu s cieľom ochrániť územné hranice. V prípade zvýšených výdavkov na obranu musia byť zdroje odklonené od výrobných činností a budú mať negatívny vplyv na hospodársky rast. Pre hostiteľskú krajinu a primárnych susedov predstavujú činnosti, ako napríklad hliadkové hraničné kontroly, nasadenie personálu a zdrojov na riadenie prílivu utečencov, veľké náklady, ale nepredpokladá sa potreba investovania do týchto činností u sekundárnych susedov.

Piatym kanálom, prostredníctvom ktorého môže konflikt ovplyvniť hospodársky rast, je potenciálny prelievajúci účinok samotného konfliktu. To môže byť závažné najmä pre primárnych susedov, najmä ak ich konfliktom postihnutá krajina vtiahne do tejto negatívnej situácie, ale účinok na sekundárnych susedov bude pravdepodobne minimálny.

1.3.2 Teoretický prístup k spillover efektu podľa Paula Colliera

Paul Collier je ďalším významným ekonómom, ktorý sa venuje problematike prelievania konfliktov. P. Collier²⁴ rozlišuje ekonomické, sociálne efekty a efekt prelievania občianskych vojen.

A. Ekonomický spillover

Miera v akej ovplyvňuje susedské krajiny občianska vojna, sledoval Collier na výdavkoch na obranu a zbrojenie ako podielovú zložku, porovnaním s hrubým domácim produktom.

Zistil, že každých 10 percentuálnych bodov rizika občianskej vojny zvyšuje vojenské výdavky o 0,4 percentá HDP. Z toho vyplýva, že vojna spôsobuje v susedských krajinách nutnosť zvyšovať výdavky na obranu. Susedské štáty sa snažia riadiť vzniknuté riziko navýšením výdavkov na obranu, čím spôsobia aj to, že krajiny postihnuté vojnou ešte viac mŕňajú na armádu a ako to aj z histórie vychádza, vojenské ohrozenie môže spôsobiť v regióne zbrojné preteky. Tento stav môže pretrvávať dlho aj po skončení konfliktu a automatický môže viesť k malému, ale rozsiahlemu zníženiu rastu v celého regiónu.

²⁴Podkapitola spracovaná podľa: COLLIER, Paul et al. 2003. Breaking the Conflict Trap: Civil War and Development Policy. Washington, DC : World Bank and Oxford University Press, 2003. p. 33-41. ISBN 0-821-35481-7.

V krajine, ktorej hrozí vypuknutie občianskej vojny, ako aj susedské krajiny, majú tendenciu náhle zvýšiť vojenské výdavky spravidla o dve percentá HDP. Vo všeobecnosti si zvolí vláda takú úroveň vojenských výdavkov, aký si zvolia jej susedia. Môže za to na jednej strane vnímaná hrozba, ale aj súperenie a rivalita vodcov. Preto vojna v jednej krajine priamo zvyšuje riziko vojny v susedných krajinách.

Vojenské výdavky susedských krajín majú nepriaznivý vplyv na mieru hospodárskeho rastu. Za každé jedno percento HDP, ktorý susedia vynakladajú na armádu, sa miera rastu zníži o 0,1 percentuálneho bodu. Mať susedskú krajinu vo vojne, znižuje ročnú mieru rastu HDP o približne 0,5 percent. Miera rastu susedov sa môže z viacerých dôvodov znížiť. Okrem priameho zaťaženia, ktoré predstavuje prisťahovalecké obyvateľstvo a vplyvom na vojenské výdavky, je narušený obchod, čo je mimoriadne vážnym problémom pre vnútrozemské krajiny. Príkladom slúži vojna v Mozambiku, ktorá zdvojnásobila medzinárodné náklady na dopravu v Malawi a vyvolala hospodársky pokles. Ďalším dôsledkom je, že celý región je považovaný za rizikový, čo vedie k negatívnemu ohodnoteniu reputácie krajiny investormi a následným znižovaním a odlivom investícií z teritória.

B. Sociálny spillover

Okamžitým účinkom prelievania konfliktov na susedné krajiny je príchod utečencov a ich dôsledky pre obyvateľstvo azylových krajín. Keďže utečenci zostávajú v azylových krajinách dlhú dobu aj po ukončení občianskej vojny, sociálne účinky občianskej vojny na tieto krajiny sú pretrvávajúce, dlhodobé. Rozsiahle toky utečencov spôsobujú, že ľudia v azylových štátoch sú v preplnených táboroch v nevyhovujúcich podmienkach, bez prístupu k čistej vode a potravin, čím sa tieto miesta stali dokonalým prostredím pre šírenie infekčných chorôb.

C. Prelievanie občianskej vojny

Na základe príkladov občianskych vojen z 90. rokov minulého storočia Collier zistil, že občianske vojny v jednotlivých regiónoch môžu vytvárať klastre. Sú zoskupené z viacerých dôvodov.

Prvý dôvod prelievania môžeme nájsť v spoločnom historickom pozadí jednotlivých krajín. Ako príklad môžeme spomenúť vojnu v bývalej Juhoslávii. Po krátkych bojoch v Slovinsku a vojne v Chorvátsku v roku 1991, sa v roku 1992 konflikt prelial aj do Bosny a trval do roku 1995. Boje sa v roku 1995 obnovili v Chorvátsku a ozbrojený konflikt

v roku 1998 vypukol aj v Kosove. Všetky tieto vojnové konflikty spájajú obdobné charakteristiky ovplyvnené ideológiou Veľkého Srbska a Veľkého Chorvátska.

Druhý dôvod prelievania občianskej vojny je tok utečencov prichádzajúcich z vojnových zón. Ich prítomnosť môže byť destabilizujúci pre hostiteľskú krajinu. Bolo to tak aj počas vojny v deväťdesiatych rokoch, keď sa burundskí rebeli skrývali medzi burundskými utečencami v Konžskej demokratickej republike (DRK) a v Tanzánii. Provincie v DRK susediace s Tanzániou a Burundi, zvädzali boje a vyvolali veľké presídľovanie ľudí.

Tretím dôvodom prelievania, čo môže viesť aj k prehĺbeniu konfliktu, je súhrn okolností, keď krajina, v ktorej prebieha konflikt, poskytuje útočisko rebelským skupinám iných krajín, ako to bolo v prípade vojny v Libérii a Sierra Leone. V oboch štátoch sa skrývali povstalecké skupiny z iných krajín.

1.3.3 Hlavné a vedľajšie faktory spillover efektu podľa RAND Corporation²⁵

S tematikou sa zaoberala aj korporácia RAND. Ide o neziskovú mimovládnu organizáciu, ktorá investuje na výskum a poradenstvo v oblasti verejnej, bezpečnostnej politiky, vzdelávania a charity. Jej cieľom je pomôcť vytvárať komunity na celom svete, aby boli bezpečnejšie, zdravšie a prosperujúce. V správe z roku 2015 sú zosumarizované jednotlivé faktory prelievania konfliktov, pričom zohľadňujú prelievanie ako neúmyselný proces. Na základe preskúmania existujúcej literatúry o ozbrojených konfliktoch a ich rozšírení do susedných krajín, identifikovali tri hlavné a päť dodatočných faktorov prispievajúcich k prelievaniu násilia. K hlavným faktorom zaradili:

A. Vonkajšia podpora

Jedným z najvýznamnejších prispievateľov k prelievaniu konfliktov je vonkajšia podpora, respektíve medzinárodná intervencia. Vonkajšia podpora nielen zvyšuje pravdepodobnosť šírenia konfliktu, ale môže zvýšiť aj trvanie konfliktu. Hneď ako tretia strana vstúpi do konfliktu a začne podporovať jednu z bojujúcich strán, druhá strana ju bude považovať za ďalšieho nepriateľa, ktorý sa snaží narušiť rovnováhu v boji. Vplyv intervencií je diskutabilný, stále nie je zrejmé, či zvyšuje, alebo znižuje trvanie príslušného konfliktu. Vedci sa domnievajú, že multilaterálny zásah, na rozdiel od jednostranného konania, môže byť úspešnejší pre mierové riešenie konfliktu v dlhodobom horizonte. Jednostranné konanie môže byť výhodnejšie pri predchádzaní šírenia násilia na začiatku.

²⁵Podkapitola spracovaná podľa: YOUNG, W. et al. 2014. Spillover from the Conflict in Syria: An Assessment of the Factors that Aid and Impede the Spread of Violence. Santa Monica, CA.: RAND Corporation, 2014. p. 7.24. ISBN-10 0-8330-8726-6

B. Vysídlenie obyvateľstva a príliv utečencov

Druhým významným faktorom, ktorý prispieva k prelievaniu konfliktov je hromadné presídlenie obyvateľstva, alebo ich presun do bezpečnejších krajín. Takéto pohyby priamo a nepriaznivo ovplyvňujú prijímajúci štát. Niektorí ekonómovia sa domnievajú, že utečenci nemusia byť len dôsledkom prebiehajúcej občianskej vojny, ale v mnohých prípadoch môžu byť ich príčinou. Zatiaľ, čo presný mechanizmus, ktorým utečenecké hnutia vyvolávajú občiansku vojnu, alebo povstanie, je stále predmetom vyšetrovania, vzťah medzi nimi je nepochybný. Migračnú stránku sýrskeho konfliktu môžeme skúmať na dvoch stupňoch. Na jednej strane osoby, ktoré hľadajú azyl v rámci hraníc danej krajiny a na druhej strane, ktoré utekajú do susedných krajín. Spôsob opustenia domovov v oboch skupinách je do značnej miery determinovaný dynamikou konfliktu. Podľa organizácie IDCM (Internal Displacement Monitoring Centre), ktorá skúma vnútorné vysídlenie obyvateľstva v prípade Sýrie, môže byť tento proces rozdelený na dve hlavné obdobia. Od začiatku konfliktov, až do marca 2012, opustenie domovov nebolo charakteristické a trvalo iba dočasne. Počas tohto obdobia boli konflikty cielené na určité oblasti, čo viedlo väčšie skupiny, aby opustili svoje domovy. Vo väčšine prípadov hľadali ochranu v okolitých, bezpečnejších oblastiach, alebo vo veľkých mestách a po skončení bojov sa vrátili domov. Vnútorné vysídlenie obyvateľstva malo v tomto období iba dočasný charakter, pretože keď ozbrojené skupiny ustupovali z danej oblasti, obyvatelia sa vrátili. Táto schéma bola pozorovateľná nielen pre vnútorných utečencov, ale aj pre tých, ktorí hľadali útočisko v Libanone alebo v Turecku. Dôsledku stupňovania bojov sa zvyšuje počet osôb, ktorí hľadajú bezpečie v susedských krajinách.

Utečenecké tábory môžu ekonomicky škodiť najmä prvým krajinám určenia. Tieto pohyby obyvateľstva spôsobujú odklon zdrojov v susedných štátoch od budovania štátnych kapacít a plánovania jadrovej infraštruktúry. Opozičné sily môžu tábory využiť pre nábor vojakov do svojich radov, ako aj vytvorenie životaschopnej trasy na dodávky zbraní. Tieto javy možno pozorovať v súčasnosti na Blízkom východe. Jordánsko bolo mimoriadne postihnuté problémami súvisiacimi s infraštruktúrou a znižujúcou sa zásobou vody, v Libanone zase sunnitské utečenecké obyvateľstvo môže nadmerne ohroziť sektársku rovnováhu a prispieť k opätovnému vzniku občianskej vojny. Populácia utečencov má preferenčné zaobchádzanie v porovnaní s menšinovým libanonským obyvateľstvom. To posilňuje negatívny pohľad na ich príliv.

C. Zraniteľnosť a nestabilita susedných štátov

Relatívna stabilita vládnych inštitúcií v štátoch hraničiacich s konfliktnými oblasťami je tretím primárnym faktorom vedúcim k šíreniu násilia. Vo všeobecnosti za „zrútený štát“ možno považovať krajinu vtedy, keď inštitúcie štátu sú natoľko oslabené, že už nedokážu udržiavať svoju autoritu, alebo politický poriadok za hranicami hlavného mesta. Autori poukazujú na to, že vnímanie rozširovania konfliktu môže viesť k väčšiemu utláčaniu v krajine, čo spôsobuje formu preventívnej represie. Nestabilné režimy, ktoré sa nachádzajú vedľa týchto krajín, pravdepodobne musia pretrpieť konflikt. Okrem toho vedci tvrdia, že typ hraníc, napríklad ľahko prekročiteľné, alebo umelo určené hranice, môžu ďalej podporovať regionálnu nestabilitu, lebo umožnia konfliktom plynulé prekračovanie hraníc.

Typ vlády a kapacita štátu, môže tiež prispieť k prelievaniu konfliktu. Štáty, ktoré sú stabilnejšie, sú schopné vyrovnať sa s utečencami a inými úlohami, zatiaľ čo štáty s nedostatočnou politickou vôľou, alebo kapacitou, nie sú schopné vykonávať základné funkcie potrebné pre vyrovnanie sa so situáciou, a preto sú oveľa viac postihnutelné negatívnymi aspektmi týchto javov.

Vyššie uvedené faktory sú tie, ktoré v najväčšej miere prispievajú k prelievaniu konfliktov. Existujú aj dodatočné faktory, ktoré majú vplyv na šírenie konfliktov:

- a) **Etnické väzby** – Spoločný etnický pôvod je kľúčovou premennou pri posudzovaní vyhliadok na rozptýlenie konfliktov v rámci daného regiónu. Napríklad násilie voči niektorým skupinám susedných štátov môže zvýšiť povedomie domova, alebo zvýšiť vnútroštátne očakávania o spravodlivé zaobchádzanie smerujúcich na vládu. Vnútrotné etnické rozdelenie v susedných štátoch, predovšetkým po dlhú dobu, môže významne prispieť k prelievaniu.
- b) **Otvorený prístup k médiám** – Literatúra rozlišuje priamy a nepriamy prenos informácií z hľadiska prípadných mechanizmov šírenia konfliktu. Konflikt sa môže šíriť priamo cez utečencov, zatiaľ čo sociálne médiá a prístup k iným otvoreným mediálnym službám, môžu mať nepriamy vplyv. Niektorí ekonómovia argumentovali, že samotná technológia, alebo nové médiá, nemusia stačiť na porušenie rovnováhy v spoločnosti, zatiaľ čo iní poukazujú na jeho priamy účinok a schopnosť prispievať k cyklu učenia iných populácií. Postavenie sa oproti takýmto otvoreným technológiám môže mať multiplikačný účinok a môže prispieť k podmienkam potrebným na prelievanie konfliktov.

- c) ***Vnímaná neistota*** - Neznalosť výsledku susedského konfliktu často vedie štátnych aktérov, aby sa správali buď útočne, alebo obranne. Obranné opatrenia môžu mať formu ďalšej vnútornej represie, aby sa zabránilo možnému prelievaniu, pričom útočné akcie môžu prísť vo forme priameho zásahu, buď na uľahčenie rokovaní, alebo na rýchle dosiahnutie rozhodujúceho ukončenia konfliktu. Vnímanie zraniteľnosti dlho viedlo štátnych činiteľov, aby sa správali spôsobom, ktorý považujú za vhodný, ale v skutočnosti zhoršujú napätie vo vlastnej spoločnosti. Útočné, alebo defenzívne konania už krehkého štátu môžu slúžiť len na ďalšie oslabenie aktéra až do bodu, keď sa prelievanie stane neodvratným.
- d) ***Načasovanie a účinnosť intervencie*** - Konkrétne načasovanie a účinnosť zásahu v prebiehajúcom konflikte tiež ovplyvňuje vznik, alebo závažnosť prelievania konfliktov. Existujú tri hlavné hľadiská, kedy krajiny: dávajú vojne šancu, vyjednávajú o dohode, ozbroja opozičné sily. Zástancovia vojny sa domnievajú, že nechať viesť vojnu svojou prirodzenou cestou, je najvhodnejším riešením na dosiahnutie určitej podoby mieru. Zástancovia vyjednávania sú opačného názoru. Ďalší argument naznačuje, že ani jeden z týchto faktorov neprináša trvalý mier, ale zlepšenie reformy bezpečnostného sektora počas rokovaní môže byť oveľa užitočnejší ako jednoduché prímerie. Ďalší autori naznačujú, že nezasahovanie, môže smerovať až k sedemdesiat percentnej šanci na dlhotrvajúci konflikt, ktorý môže viesť k prelievaniu. Taktiež sľuby o intervencii, ktoré sa neuskutočňujú, sú oveľa horšie ako skutočná intervencia, pretože vytvárajú otázky medzinárodnej dôvery.
- e) ***Vládne a povstalecké schopnosti*** - Skúsenosť armády hostiteľského štátu má priamy vplyv na potenciálne prelievanie konfliktu. Schopnosť a ochota hostiteľskej vlády vykonávať operácie, môže viesť k rýchlej porážke opozície, k ďalšiemu predĺženiu konfliktu, ako aj k vypuknutiu ďalšieho povstania. Schopnosť rebelov, alebo opozičných skupín, poskytovať a vykonávať operácie, je rozhodujúca pri posudzovaní pravdepodobnosti prelievania. Výskumy ukazujú, že zásahy tretej či vonkajšej strany sa stávajú pravdepodobnejšími, keď sú skupiny opozície, alebo povstalecké skupiny, etnicky odlišné od skupín agresora, ktorou je často vláda. Intervencia na strane opozície môže podporiť legitimitu skupiny, ktorá môže potom pritiahnuť viac členov a predĺžiť konflikt.

V ďalšej časti práce sa preto budeme snažiť skúmaním vybraných ukazovateľov preukázať spillover efekt sýrskej utečeneckej krízy na hospodárstvo vybranej susedskej krajiny Sýrie.

2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

Cieľom práce je vyhodnotiť, na základe vedeckých metód, vývoj utečeneckej krízy v krajinách susediacich so Sýriou a vplyv na ich hospodárstvo so zameraním na Libanon.

V práci sme určili čiastkové ciele, ktoré umožnia dosiahnuť väčšie porozumenie tejto problematiky. V kapitole „Súčasný stav riešenej problematiky,“ sa naše doplnkové ciele sústredia na systematizáciu základných pojmov migrácie a kategórií utečencov, na príčiny migrácie a na vytvorenie súhrnu teoretických poznatkov v oblasti rozširovania konfliktov do susedských krajín. V časti „Výsledky práce a diskusia“ úlohou čiastkových cieľov je:

- analýza počtu, zloženia a smerovania utečencov zo Sýrie,
- objasnenie postoja Libanonu k utečeneckej otázke,
- posúdenie hospodárskeho a sociálneho dopadu sýrskeho konfliktu a utečeneckej krízy na Libanon,
- analýza vývoja a dynamiky zahraničného obchodu Libanonu,
- analýza prekážok vzájomného obchodu Libanonu a Sýrie s dôrazom na prekážky v preprave tovarov,
- identifikovanie perspektívy vzájomnej spolupráce v budúcnosti.

Vzhľadom na komplexnosť riešenej problematiky sme sa rozhodli, že v nasledujúcej časti zmapujeme aktuálny vývoj utečeneckej krízy v krajinách susediacich so Sýriou a vplyv konfliktu budeme hlbšie skúmať na vybranej susednej krajine, ktorou je Libanon. Libanon je štát pri východnom pobreží Stredozemného mora a jeho najdlhšou hranicou je hranica so Sýriou. Okrem Sýrie, Libanon hraničí iba s Izraelom, s ktorým nemá žiadne väzby. Vzhľadom na to, že Libanonsko-Izraelská hranica je uzavretá, Sýria predstavuje dôležité ekonomické spojenie Libanonu do vonkajšieho sveta, čo ďalej posilňuje historické, sociálne a politické väzby medzi oboma krajinami. Navyše v pomere k počtu obyvateľov, v Libanone žije najviac utečencov na svete.

V predloženej práci sme používali rôzne metódy vedeckého skúmania, ktoré umožnili výklad a objasnenie získaných údajov a v konečnom dôsledku podporili našu snahu o naplnenie hlavného cieľa, ako aj čiastkových cieľov.

Pri vypracovávaní teoretickej časti sme začali uplatňovaním analýzy, ktorá nám umožnila získať prehľad v dostupnej domácej a zahraničnej literatúre, ktorej výsledkom

bolo získanie potrebných teoretických východísk na spracovanie úvodnej časti práce. Následne sme aplikovali vedeckú abstrakciu, ktorá nám pomáhala pri určovaní motívov migrácie, ako aj pri určovaní charakteristík a znakov utečencov. V časti „Teória rozširovania konfliktov“ nám pomáhala komparácia pri pochopení jednotlivých definícií spillover efektu a na stanovenie odlišností. Použili sme aj metódu dedukcie, keď sme jednotlivé teórie rozširovania konfliktu rozdelili na časti a následne sme pre naše účely, pomocou syntézy, spájali dôležité časti do jedného celku.

V praktickej časti práce, pri skúmaní prevažne štatistických zdrojov o demografií utečencov a ich smerovaní, nám pomáhala metóda porovnávania pri interpretovaní výsledkov, predovšetkým vo forme tabuliek. Na opísanie hospodárskeho vývoja Libanonu sme použili analýzu a syntézu, ktoré nám pomáhali komplexnejšie preskúmať problematiku a boli použité pri posudzovaní štatistických údajov jednotlivých makroekonomických ukazovateľov.

Pri skúmaní teritoriálnej a komoditnej štruktúry zahraničného obchodu sme používali metódu analýzy a komparácie, pomocou ktorej sme preukázali zistené rozdiely. Pri skúmaní vzájomného obchodu Libanonu a Sýrie sme sa zamerali na obdobie v rozmedzí rokov 2007 až 2018, aby sme získali okrem najnovších údajov aj prehľad z obdobia rokov pred občianskou vojnou. Nakoľko sme použili údaje o dovoze, vývoze a obrate zahraničného obchodu, ktoré sú usporiadané v čase, využili sme aj metódu analýzy časových radov, ktorá nám pomáhala zistiť zmeny vývoja sledovaných ukazovateľov v časovom rade.

Na spracovanie záverečnej práce bolo nevyhnutné naštudovať si veľké množstvo podkladov na získanie potrebných poznatkov. Pri hľadaní odbornej literatúry sme zistili, že síce veľa publikácií sa zaoberá vplyvom konfliktov na hospodárstvo krajín, tie absentujú vplyv konfliktov na hospodárstvo susediacich krajín aj napriek tomu, že problematika je v súčasnosti vysoko aktuálna. Preto sme pokladali za dôležité analýzu tohto fenoménu.

Pri vypracovaní teoretickej časti smerodajným boli diela „Breaking the Conflict Trap“ a „The Bottom Billion“ renomovaného profesora a autora, Paula Colliera. Ďalšie zaujímavé pohľady na problematiku mali autori W. Young, D. Stebbins, B. Frederick, O. Al-Shahery, ktorí v spolupráci s výskumnou organizáciou RAND Corporation hľadali a zaoberali sa faktormi, ktoré priamo prispievajú k šíreniu konfliktov do susedských krajín. Pri vymedzení motívov migrácie a utečencov, sme vychádzali z publikácií a článkov

Medzinárodnej organizácie pre migráciu, Európskej migračnej siete, ako aj z publikácií Úradu vysokého komisára Spojených národov pre utečencov.

V časti „Výsledky práce a diskusia“, sme makroekonomické a štatistické údaje získali predovšetkým z internetovej databázy Colného úradu Libanonu a Konferencie Spojených národov o obchode a rozvoji. Nemenej významným zdrojom boli publikácie a dokumenty Svetovej banky, Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, Úrad investičného rozvoja Libanonu, Fund for Peace, alebo Weforum, ktorá publikuje report o globálnej konkurencieschopnosti krajín sveta. Z dôvodu aktuálnosti témy sme používali popri domácich a zahraničných zdrojov aj internetové zdroje, z ktorých najdôležitejšie sú predovšetkým Reuters, Middle East Monitor, IDAL a Blominvest Bank.

3 Výsledky práce a diskusia

Podľa zadaných cieľov práce sa v tejto kapitole budeme venovať vplyvu sýrskej občianskej vojny a utečeneckej krízy na hospodárstvo Libanonu.

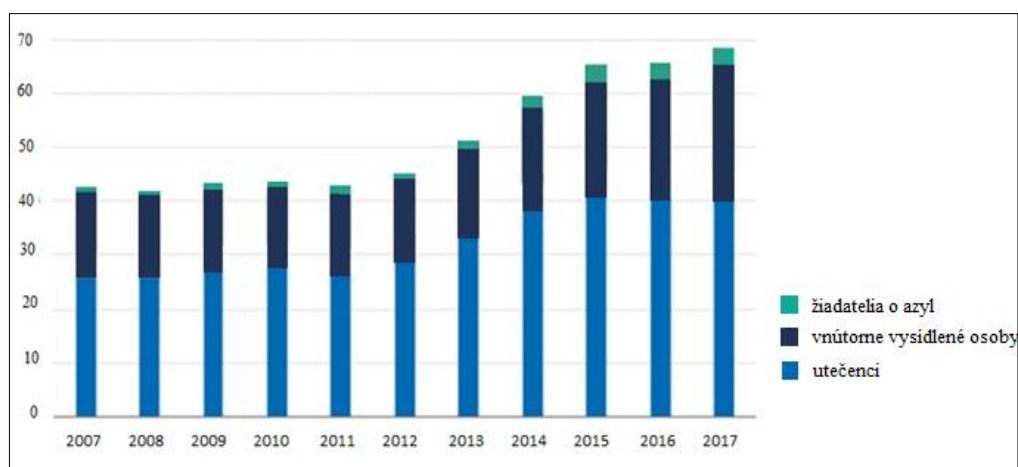
V pomere k počtu obyvateľov je hostiteľom najväčších utečeneckých komunít, čo má významný dopad na ekonomiku a taktiež zvyšuje napätie v krajine. Preto v prvej časti kapitoly sa zameriavame na demografické a náboženské rozloženie v krajine, kde môžeme pozorovať kultúrnu a náboženskú rozmanitosť prichádzajúcich utečencov, ako aj miestnych obyvateľov. Následne v druhej časti kapitoly skúmame ekonomický dopad sýrskej občianskej vojny a utečeneckej krízy na hospodárstvo vybranej krajiny prostredníctvom makro a mikroekonomických ukazovateľov.

Odchod civilného obyvateľstva z určitých geografických oblastí z dôvodu vojnových konfliktov, alebo nepokojov, je závažným sprievodným fenoménom sýrskej občianskej vojny. Pri zohľadnení teoretických východísk, veľkosti a ekonomickej sily tejto krajiny sa domnievame, že Libanon sa zaradil medzi susediacich krajín, ktoré boli najviac zasiahnuté sýrskou utečeneckou krízou.

3.1 Sýrska utečenecká kríza

Od začatia konfliktu v Sýrii bolo vysídlených takmer trinásť miliónov Sýrčanov, čo znamená, že na každých desať obyvateľov pripadá šesť ľudí, ktorí museli opustiť svoje domovy. V posledných desaťročiach žiadny národ nemal presídlené také veľké percento svojho obyvateľstva.

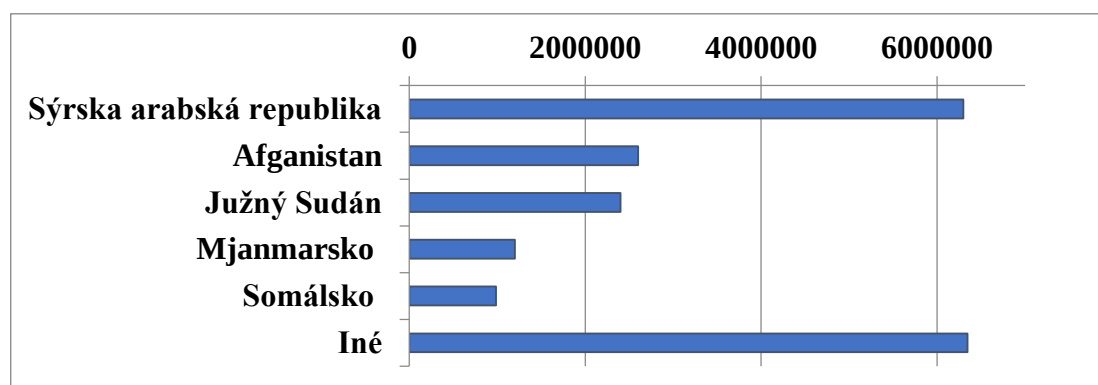
Graf 1 Celkový počet utečencov a vysídlených osôb (2007-2017, v mil.)

Prameň: UNHCR 2017. *GlobalTrends – Forced Displacement in 2017*. In UNHCR. org [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<http://www.unhcr.org/globaltrends2017>>.

Podľa UNHCR, počet nútene vysídlených osôb v dôsledku prenasledovania, konfliktu alebo násilia, vzrástol za posledných 10 rokov o viac ako 50 percent.²⁶ V roku 2007 bolo 42,7 milióna nútene vysídlených osôb na svete, kým v roku 2017 to bolo až 68,5 milióna. Toto číslo zahŕňa osoby, ktorí ako utečenci opustili vlastnú krajinu, požiadali o azyl v inej krajine, alebo boli vysídlení v rámci svojej vlasti. V dôsledku prenasledovania konfliktu alebo násilia bolo 58 percent, teda 40 miliónov osôb vnútorne vysídlených. Zvyšných 42 percent tvorilo 25,4 milióna utečencov a 3,1 milióna žiadateľov o azyl. Graf č. 1 ukazuje výrazný nárast núteného vysídľovania, ku ktorému došlo v rokoch 2007-2017. Vrchol dosiahol medzi rokmi 2013 a 2017, najmä v dôsledku sýrskeho konfliktu a iných konfliktov v regióne a tiež konfliktov v subsaharskej Afrike. V roku 2017 bolo zo 68,5 milióna osôb, 16,2 milióna novo vysídlených ľudí, z ktorých bolo 11,8 milióna vnútorne vysídlených osôb a 4,4 milióna bolo novo presídlených utečencov a nových žiadateľov o azyl.

Graf 2 **Hlavné zdrojové krajiny utečencov (2017, v mil.)**

Prameň: vlastné spracovanie na základe: UNHCR 2017. GlobalTrends – Forced Displacement in 2017. In UNHCR. org [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<http://www.unhcr.org/globaltrends2017>>.

Ako to z grafu č. 2 vyplýva, viac ako polovica (68%) svetových utečencov v roku 2017 pochádzala z piatich krajín: Sýrskej arabskej republiky (6,3 milióna), Afganistanu (2,6 milióna) a Južného Sudánu (2,4 milióna), Mjanmarska (1,2 milióna) a Somálska (986 400). Podľa štatistík UNHCR viac ako 6 miliónov Sýrčanov ostalo vo svojej krajine, ale je vnútorne presídlených, čo predstavuje približne polovicu (49%) všetkých vysídlených Sýrčanov na svete. Toto číslo ostalo v posledných rokoch nezmenené, nakoľko stovky tisíc Sýrčanov sa vrátilo do svojich domovov a mierne vyššie počty sú registrované len u novo vysídleného obyvateľstva. Obyvatelia z oblastí postihnutých ozbrojeným konfliktom,

²⁶UNHCR 2017. GlobalTrends – Forced Displacement in 2017. In UNHCR. org [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<http://www.unhcr.org/globaltrends2017>>.

podľa údajov UNHCR, utekajú predovšetkým do susedných krajín s cieľom chrániť svoje životy a predpokladá sa, že po skončení konfliktu je ich úmyslom vrátiť sa domov. V čase sledovania (november 2018) išlo o 5 633 696 osôb.²⁷ Prevažná väčšina sýrskych utečencov v susedných krajinách žije v mestských, prímestských a vidieckych oblastiach a približne 8 percent všetkých utečencov je umiestnených v utečeneckých táboroch.

Tabuľka 2 Demografické rozloženie registrovaných sýrskych utečencov (2018, v %)

Veková kategória	Žijúci v táboroch		Žijúci v mestských, prímestských a vidieckych oblastiach	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy
0-4	7,3	8,4	7	6,9
5-11	8,6	8,5	8,7	8
12-17	6,3	5,9	5,2	4,6
18-59	33,1	19,8	32,4	24,5
60+	0,8	1,3	1,3	1,4
Spolu	56,1	43,9	54,6	45,4

Prameň: Vlastné spracovanie na základe: UNHCR. 2018. Operational Portal, Refugee Situations. In UNHCR.org [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria#_ga=2.262870853.837948397.1541190792-515961618.1538406561>.

Z dôvodu, že veľká časť utečencov žije mimo utečeneckých táborov, veľkou mierou prispieva k tomu, že presné štatistické údaje nie sú známe. Môžeme však sledovať situáciu v táboroch. Podľa tabuľky č. 2 z demografického hľadiska, 56,1 percent všetkých registrovaných sýrskych utečencov predstavovali muži a 43,1 percent ženy. Najpočetnejšou vekovou kategóriou boli utečenci v produktívnom veku od 18 až 59 rokov. Medzi sýrskymi utečencami je aj významný počet detí a mládeže, až 45 percent všetkých registrovaných utečencov nedosiahli vek 18 rokov.

Tabuľka 3 Počet utečencov v krajinách susediacich so Sýriou (ku 31.11.2018)

Štát	Počet utečencov	%
Turecko	3 591 714	63.8%
Libanon	952 562	16.9%
Jordánsko	672 578	11.9%
Irak	250 184	4.4%
Egypt	131 504	2.3%
Iné	33 545	0.6%

Prameň: Vlastné spracovanie na základe: UNHCR. 2018. Operational Portal, Refugee Situations. In UNHCR.org [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria#_ga=2.262870853.837948397.1541190792-515961618.1538406561>.

²⁷UNHCR. 2018. Operational Portal, Refugee Situations. In UNHCR.org [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria#_ga=2.262870853.837948397.1541190792-515961618.1538406561>.

Podľa údajov UNHCR, obsiahnuté v tabuľke číslo 3., najväčší počet registrovaných sýrskych utečencov sa nachádza v **Turecku**. V súčasnosti ich počet dosahuje 3,3 milióna. Turecko je síce signatárskym štátom Ženevského dohovoru o ochrane práv utečencov, ale uplatňuje výnimku, tzv. geografické obmedzenie, v zmysle ktorej ustanovenia dohovoru platia iba pre utečencov európskeho pôvodu. Týmto krokom Turecko značnej miere sťažilo získanie azylu pre sýrskych utečencov, ktorí podľa tureckých zákonov sú označovaní ako „podmieneční utečenci.“²⁸ Podmienečným utečencom neprislúcha toľko práv ako utečencom európskeho pôvodu, ale i tak sa Turecko pre mnohých javí ako lepšie útočisko než Európa. Sloboda pracovať je najväčším prínosom, ktorý ponúka Turecko. Malý podiel utečencov má dokonca aj pracovné povolenie, ale takmer všetci Sýrčania pracujú nelegálne, väčšinou v továrňach.²⁹

Napriek tomu, že najväčší počet utečencov sa nachádza v Turecku, ich počet v pomere k celkovému obyvateľstvu je najväčší v **Libanone**. Utečenci v krajine predstavujú jednu pätinu celého obyvateľstva, viac ako 950 tisíc, žijú v zlých podmienkach, niektorí bez finančných zdrojov. Toto číslo predstavuje iba registrovaných utečencov, skutočné čísla sa odhadujú na vyše 1,2 milióna sýrskych utečencov. Približne 70 percent žije pod hranicou chudoby. Neexistujú žiadne formálne utečenecké tábory a v dôsledku toho sú Sýrčania roztrúsení po mestských a vidieckych lokalitách, často s inými utečeneckými rodinami v nevyhovujúcich podmienkach.³⁰

V **Jordánsku** sa nachádza v súčasnosti približne 670 tisíc sýrskych utečencov. Približne 80 percent z nich žije mimo táborov, zatiaľ čo viac ako 139 000 sa nachádza v táboroch Za'atari a Azraq. Mnohí prišli s obmedzenými prostriedkami na pokrytie základných potrieb a tí, ktorí sa najprv spoliehali na úspory, alebo podporu od hostiteľských rodín, teraz potrebujú pomoc. Odhaduje sa, že 93 percent utečencov v Jordánsku žije pod hranicou chudoby.³¹

²⁸EUR-LEX.2016. Správa komisie Európskemu parlamentu a Rade: Tretia správa o pokroku Turecka v plnení požiadaviek jeho plánu liberalizácie vízového režimu. In *EUR-Lex.europa.eu* [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0278>> .

²⁹THE ECONOMIST. 2018. Syrian refugees find Turkey more welcoming than western Europe. In *Economist.com* [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<https://www.economist.com/europe/2018/08/23/syrian-refugees-find-turkey-more-welcoming-than-western-europe>> .

³⁰CHERRI,Z.-GONZALES,P.- DELGADO,R. 2016.The Lebanese – Syrian crisis:impact of influx of Syrian refugees to an already weak state. In *Risk management and healthcare policy* [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: < <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4948691/>> .

³¹INTERNATIONAL RESCUE COMMITTEE. 2019. Beyond refugee camps: Jordan. 2019. In *Rescue.org*. [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: < <https://www.rescue.org/country/jordan>> .

Irak tiež zaznamenal narastajúci počet utečencov pochádzajúcich zo Sýrie, približne 250 tisíc, zatiaľ čo v Egypte poskytuje UNHCR ochranu a pomoc viac ako 131 tisíc Sýrčanom.

Veľký počet utečencov sa pritom nezastaví v krajinách susediacich so Sýriou, ale snažia sa dostať do Európy rôznymi cestami, aj keď pritom ohrozujú vlastné životy. Podľa údajov Eurostatu od začatia konfliktu sa presťahovalo do Európskej únie viac ako 1 miliónov Sýrčanov.³² Veľký počet Sýrskych utečencov a žiadateľov o azyl, viac ako 500 tisíc, sa nachádza v Nemecku, 110 tisíc vo Švédsku a takmer 50 tisíc v Rakúsku. Takmer všetci sýrski utečenci, ktorí požiadali o azyl v EÚ, mali schválený pobyt, alebo čakajú na rozhodnutie.

Približne 100 000 vysídlených sýrskych obyvateľov žije mimo Európy, Afriky alebo Blízkeho východu. Títo utečenci predstavujú menej ako 1 percento vysídlených Sýrčanov na celom svete. Od začiatku konfliktu sa do Kanady presťahovalo približne 52 000 sýrskych utečencov a podľa údajov UNHCR sa presťahovalo ďalších 21 000 osôb do Spojených štátov.³³

V tejto podkapitole sme zhrnuli krajiny, v ktorých sa nachádzajú sýrski utečenci. Väčšina štátov, ktoré poskytujú azyl vysídleným Sýrčanom sa nachádza v Ázii a v Afrike a patria medzi rozvojové krajiny, zatiaľ čo v rozvinutých krajinách je oveľa menší počet uznaných utečencov.

3.2 Postoj Libanonu k otázke utečencov

Libanon už dlhodobo zápasí so stagnujúcou ekonomikou a krehkou politickou rovnováhou. Občianska vojna v Sýrii iba pridala ďalšie bremeno, s ktorým sa krajina musí vysporiadať a nájsť spôsoby, ako zmierniť dopad utečeneckej krízy na hospodárstvo a politickú situáciu krajiny.

Libanon má dlhoročné skúsenosti s utečencami. Na jej území je približne 450 000 utečencov registrovaných úradom OSN pre palestínskych utečencov (UNRWA). Podľa informácií UNRWA, 53 percent palestínskych utečencov žije v dvanástich oficiálnych utečeneckých táboroch v chudobe a v zlých podmienkach bez infraštruktúry. UNRWA vymedzuje palestínskeho utečenca ako osobu, ktorej „*obvyklým miestom pobytu bola*

³²CONNOR, Phillip. 2018. 80% of Syrian asylum applicants approved to stay in Europe. In *Pew Research Center.org*. [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<http://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/10/02/after-record-migration-80-of-syrian-asylum-applicants-approved-to-stay-in-europe/>>.

³³CONNOR, Phillip. 2018. Where Syrian refugees have resettled worldwide. In *PewResearch Center.org* [online]. [cit. 2018. 11.11]. Dostupné na internete: <<http://www.pewresearch.org/fact-tank/2018/01/29/where-displaced-syrians-have-resettled/>>.

*Palestína v období od 1. júna 1946 do 15. mája 1948 a ktorá v dôsledku konfliktu v roku 1948 stratila prostriedky živobytia.*³⁴ Definícia sa ale neustále rozširuje a teraz podľa súčasného znenia, deti alebo vnúčatá takýchto utečencov, majú nárok na pomoc agentúry, ak sú registrovaní u UNRWA, žijú v oblasti operácií UNRWA a sú v núdzi. V dôsledku tejto definície sa počet oficiálnych palestínskych utečencov z pôvodne 127 600 bezprecedentne rozšíril. Dôvodom je, že UNRWA ako utečenca definuje každého Palestínčana, ktorý sa odvtedy narodil. Podľa informácií UNRWA, palestínski utečenci predstavujú 10 percent obyvateľstva Libanonu.³⁵

Libanonské právo považuje Palestínčanov za špeciálnu kategóriu cudzincov napriek ich dlhotrvajúcemu pobytu v krajine. To znamená, že právne predpisy nezabezpečujú palestínskym utečencom základné práva, a ani im súčasne nezaručujú práva pre utečencov prijaté a uznané príslušnými medzinárodnými nástrojmi. Nemajú niekoľko dôležitých práv, majú napríklad zakázané pracovať vo väčšine profesií, a to od medicíny po dopravu. Kvôli obmedzeniam vlastníctva je majetok, ktorý vlastní, zakúpený pod libanonskými názvami, takže sú zraniteľní pred spreneverenou a vyvlastnením. Pretože nie sú formálne občanmi iného štátu, palestínski utečenci nie sú schopní uplatniť si rovnaké práva ako ostatní cudzinci žijúci a pracujúci v Libanone. Vláda sa už 60 rokov dištancuje od integrácie palestínskych utečencov do spoločnosti. Obávajú sa, že by sa narušila citlivá sektárska rovnováha v krajine, nakoľko vo väčšine sa jedná o sunitských moslimov. Napriek prítomnosti palestínskych utečencov, Libanon sa dlhodobo vyhýba legislatívnemu a inštitucionálnemu riešeniu utečeneckej otázky. Nie je signatárom Dohovoru o právnom postavení utečencov z roku 1951 a nepodpísal ani s tým súvisiaci protokol z roku 1967. Napriek tomu je viazaný medzinárodným obyčajom „non-refoulement“ a povinnosťami Dohovoru o ľudských právach, ktoré sú začlenené do jej ústavy.³⁶

Keď sa mierové protesty zmenili na občiansku vojnu v apríli roku 2011, vstúpili do Libanonu prví sýrski utečenci. Libanon, ako krehký štát s nefungujúcou politickou štruktúrou, preukázal veľkorysosť a prispôsobivosť voči Sýrčanom a zvládol obrovské zaťaženie a vplyv krízy bez ťažkostí. Libanon sa oficiálne vyjadril, že zostane neutrálny

³⁴UNRWA. 2014. Where we work. In *UNRWA.org*. [online]. [cit. 2019-01-22]. Dostupné na internete: <<https://www.unrwa.org/where-we-work/libanon>>.

³⁵ROMIROWSKY, A. 2014. The Real Palestinian Refugee Crisis. In *The Tower.org* [online].[cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<http://www.thetower.org/article/the-real-palestinian-refugee-crisis/>>.

³⁶HUMAN RIGHTS WATCH. 2017. The Gaps in Lebanon 's New Refugee Policy. In *HRW.org* [online].[cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<https://www.hrw.org/news/2017/03/14/gaps-lebanons-new-refugee-policy>>.

vo vzťahu k sýrskemu konfliktu. Jedným z prejavov neutrality bol aj prenos zodpovednosti krajiny za utečencov na organizáciu UNHCR.

Napriek tomu, že libanonská vláda povolila UNHCR registrovať utečencov, ochrana poskytovaná registráciou zostáva obmedzená. Registrovaným utečencom v Libanone môže byť poskytnutá určitá právna ochrana a je dôležitá pre prístup k službám, ale neposkytuje právo žiadať o azyl, mať zákonný pobyt, alebo postavenie utečenca, čo by v prípade podpísania spomínaného dohovoru prináležalo vysídleným Sýrčanom.

Podľa profesora Maja Janmyr,³⁷ existujú štyri argumenty, prečo Libanon odmieta ratifikáciu dohovoru:

Prvým je neistota týkajúca sa záväzkov, ktoré dohovor prináša vrátane presvedčenia, že bude požadovať, aby Libanon umožnil integráciu utečencov do spoločnosti. Príklad palestínskych utečencov je výraznou prekážkou predpokladu integrácie ďalších utečencov v krajine.

Druhým dôvodom sú výhody, ktoré prináša presun zodpovednosti za utečencov tretím stranám, ako je napr. UNHCR. Existuje všeobecné presvedčenie, že ak by Libanon ratifikoval dohovor, musel by znášať viac „bremena“.

Tretí argument sa týka dobrých susedských vzťahov medzi arabskými krajinami. Na základe tejto myšlienky, by Libanon nemal používať pojem „utečenec“, lebo tým by krajina uznala pomery v Sýrii, a tak by sa porušila jeho neutralita voči konfliktu.

Štvrtým argumentom je názor, ktorý presadzujú niektorí libanonskí vládni činitelia a tvorcovia politik, ktorí považujú pristúpenie Libanonu k dohovoru za zbytočné.

Libanonská vláda v „*Lebanon Crisis Response Plan*“ stanovila, že má suverénne právo určiť postavenie osôb v krajine, ktorí po marci 2011 utiekli zo Sýrie na jej územie a považuje ich za dočasne vysídlené osoby.³⁸

V roku 2012 počet sýrskych utečencov v Libanone prekročil 100 000 a v roku 2013 a 2014 UNHCR registrovalo v priemere 47 000 utečencov mesačne. Zároveň libanonská vláda zaznamenala nárast rozpočtu z 49 miliónov USD v roku 2012 na 362 mil. USD v roku 2013. Táto skutočnosť spojená s prekročením 1 000 000 registrovaných utečencov v krajine spôsobila, že vláda v roku 2014 prijala opatrenia na obmedzenie možnosti vstupovania Sýrčanov do krajiny. Cieľom bolo znížiť počet Sýrčanov v Libanone, znížením počtu utečencov a na druhej strane podpora návratu Sýrčanov do vlastnej krajiny.

³⁷JANMYR, M. 2017. No Country of Asylum: 'Legitimizing' Lebanon's Rejection of the 1951 Refugee Convention. In *International Journal of Refugee Law*. ISSN 1464-3715, 2017. vol 29. no .3. p. 449–460.

³⁸ UNITED NATIONS LEBANON. 2018. Lebanon Crisis Response Plan 2017-2020 (2018 update). In *Un.org.lb* [online].[cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: < <http://www.un.org.lb/lcrp2017-2020>>.

Nová hraničná politika vstúpila do platnosti v januári 2015 a takmer úplne zabránila sýrskym občanom vstupovať do Libanonu z humanitárnych dôvodov.³⁹ Sýrčania na hraniciach sú vyzvaní, aby zdôvodnili svoj príchod do krajiny, či sa jedná o prácu, obchod, tranzit, alebo cestovný ruch. Okrem toho kritériá na obnovenie štatútu utečenca registrovaných UNHCR, zdržiavajúcich sa už v krajine, sa stali náročnejšími a veľmi nákladnými. UNHCR v súčasnosti počíta s tým, že novými opatreniami budú náklady na priemernú päťčlennú rodinu asi 1375 dolárov na rok. Okrem zvýšených nákladov tých, ktorí sú registrovaní v UNHCR, vyzývajú k podpísaniu prehlásenia, že nebudú pracovať v Libanone.

Uzatvorenie hraníc malo za následok, že mnohí Sýrčania žijú v krajine nelegálne, v neľudských podmienkach. V súlade s vládnu politiku v Libanone neboli založené žiadne formálne utečenecké tábory v reakcii na príliv sýrskych utečencov. Na základe skúseností s palestínskymi utečencami, predpokladom v rámci vedeckej komunity bolo, že čím menej táborov bude založených, tým menej ľudí by sa chcelo usadiť v hostiteľskej krajine. V dôsledku toho približne jeden milión registrovaných sýrskych utečencov žije v mestách, dedinách, alebo v spontánne vytvorených osadách po celej krajine.⁴⁰

Viac ako 76 percent vysídlených Sýrčanov žije pod hranicou chudoby z menej ako 3,84 dolárov na osobu denne a dlhy má takmer 90 percent utečencov. Pritom podľa zistení, minimálne výdavky na prežitie si nemôže dovoliť takmer 58 percent Sýrčanov. Situácia vysídlených osôb je obzvlášť akútna v obciach Akkar, Baalbek a Bekaa, kde štyria z piatich ľudí, nie sú schopní zabezpečiť si základné potreby pre dôstojný život.⁴¹

3.2.1 Utečenci ako bezpečnostná otázka

Konflikt v Sýrii nútil Sýrčanov, aby opustili svoju krajinu a usadili sa v susedných krajinách, čo spôsobilo nepredvídateľné problémy Libanonu.

Sektárska rovnováha je dlhodobou kritickou záležitosťou v krajine, pretože rozdelenie moci na základe dohody z Taif z roku 1989, bolo základným predpokladom

³⁹DIONIGI, F. 2015. Lebanon is revising its policies towards the Syrian refugee crisis, but are the new measures in its real interest? In *The London School of Economics and Political Science.ac.uk*. [online].[cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<http://blogs.lse.ac.uk/mec/2015/05/19/lebanon-is-revising-its-policies-towards-the-syrian-refugee-crisis-but-are-the-new-measures-in-its-real-interest/>>.

⁴⁰SHEN, J. Z. 2017. Why Are There No Syrian Refugee Camps in Lebanon? In *Forced Migration Forum.com*. [online].[cit.2019-1-22]. Dostupné na internete: <<https://forcedmigrationforum.com/2017/06/22/why-are-there-no-syrian-refugee-camps-in-lebanon/>>.

⁴¹THE NEW ARAB.2017.More than half of Syrian refugees in Lebanon 'living in extreme poverty'. In *Alaraby.co.uk*. [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<https://www.alaraby.co.uk/english/news/2017/12/16/over-half-syrian-refugees-in-lebanon-in-extremepoverty>>.

pre dosiahnutie mieru po libanonskej občianskej vojne.⁴² Demografická situácia v Sýrii je značne odlišná od situácie v Libanone. Prevažná väčšina sýrskych utečencov, ktorí prichádzajú do Libanonu, sú sunnitmi. Sektárske rozdelenie obyvateľstva Libanonu nie je známe, nakoľko posledné sčítanie ľudu sa uskutočnilo pred 87 rokmi a vláda nechce uskutočniť nové sčítanie z obavy ďalšej občianskej vojny. V každom prípade Libanon je domovom osemnástich náboženských spoločenstiev, z ktorých sú najpočetnejšie šiitsky islam, sunnitský islam, maronitská cirkev, gréckokatolícka cirkev a drúzi. Túto náboženskú rozmanitosť odzrkadľuje aj politický systém krajiny.⁴³ Podľa dohody z Taif, post prezidenta musí byť obsadený maronitským kresťanom. Tento konfesiónalný systém je založený na údajoch zo sčítania ľudu z roku 1932, na základe ktorého maronitskí kresťania tvoria prevažnú väčšinu obyvateľstva a majú za cieľ vyrovnať moc medzi viacerými sektami v krajine. Funkcia predsedu vlády je obsadená sunnitským moslimom a predseda parlamentu musí byť šiitsky moslim. Toto, na prvý pohľad spravodlivé rozdelenie, v realite sťažuje fungovanie vlády. Maronitskí kresťania uprednostňujú západné hodnoty, kým šiitski a sunnitskí moslimovia sa prikláňajú k moslimským a arabským krajinám Blízkeho východu. Príchod palestínskych utečencov, ktorí vyznávajú sunnitský islam, mal vážny dopad na sektársku rovnováhu krajiny. Trvalo to desaťročia, ale nakoniec utečenci z palestínskej utečeneckej krízy z roku 1948, ktorí mali len málo príležitostí na integráciu do hostiteľskej spoločnosti, sa pripojili k militantným skupinám, ktoré im sľubovali oslobodenie. Zvýšené napätie v krajine nakoniec vyústilo do pätnásťročnej vojny medzi palestínskym Hizballahom a Izraelom v Libanone.

Na základe historických príkladov existujú obavy, že podobne ako v prípade palestínskych utečencov, aj sýrski utečenci sa v budúcnosti radikalizujú. História ale poskytuje aj príklady, keď utečenci nemali žiadny negatívny vplyv na bezpečnosť hostiteľských krajín napr. konflikty nikdy nevyvolali irackí a libanonskí utečenci v Jordánsku, alebo v Sýrii. Veľká väčšina sýrskych utečencov v súčasnosti chce len prežiť bez toho, aby riskovala deportáciu.

Utečenci, ktorí v minulosti tvorili militantné skupiny, to urobili s podporou externých podporovateľov. Prevencia militarizácie utečencov teda nie je len otázkou ako sa s nimi zaobchádza, ale tiež závisí od politiky regionálnych mocností, ktorí sa pokúšajú ovplyvňovať politickú situáciu v krajine.

⁴²ICDS. 2015. Lebanon – A Failed State? In *IDCS.ee* [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<https://icds.ee/lebanon-a-failed-state/>>.

⁴³FANACK. 2018. Governance & Politics of Lebanon 2018. In *Fanack.com* [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<https://fanack.com/lebanon/governance-and-politics-of-lebanon/>>.

Aby sýrski utečenci vytvorili militantné skupiny, pravdepodobne by potrebovali externú podporu štátu a regionálne mocnosti zapojené do sýrskej vojny doteraz neurčili za strategické ciele krajiny, ktoré prijímajú utečencov.⁴⁴

Tabuľka 4 Vývoj globálneho indexu mieru v Libanone (2010-2018)

Rok	Hodnota indexu	Umiestnenie
2018	2.778	147°
2017	2.782	148°
2016	2.752	146°
2015	2.623	145°
2014	2.620	146°
2013	2.575	142°
2012	2.435	133°
2011	2.552	134°
2010	2.532	128°

Prameň: COUNTRYECONOMY.2018.Libanon – Global Peace Index. In Countryeconomy.com [online].[cit. 2019-01-22]. Dostupné na internete: <<https://countryeconomy.com/demography/global-peace-index/libanon>>.

Inštitút pre ekonomiku a mier (Institute for Economics and Peace), každoročne zaraďuje 163 štátov podľa ich mierumilovnosti. Globálny index mieru (Global Peace Index) sleduje stav mieru pomocou troch tematických oblastí: úroveň spoločenskej bezpečnosti a ochrany, rozsah prebiehajúceho domáceho a medzinárodného konfliktu a stupeň militarizácie.⁴⁵ Výsledky z roku 2018 ukazujú, že globálny mier sa v poslednom roku zhoršil o 0,27 percent, najmä kvôli situácii na Blízkom východe, čo spôsobil aj trvalý pokles indexu mieru. Tabuľka č. 4 ukazuje, že vývoj indexu v Libanone sa za posledných 10 rokov postupne zhoršoval a v súčasnosti je na 147. mieste.

Mnohí sa obávajú, že sa Libanon pomaly mení na neúspešný štát, ktorý je zvyčajne definovaný niekoľkými kľúčovými ukazovateľmi, akým sú strata kontroly nad územím, narušenie mocenských štruktúr a authority a vnútorný kolaps práva a poriadku. Súčasná situácia ukazuje, že krajina musí čeliť všetkým týmto trom ukazovateľom.

Index zraniteľnosti, ktorú analyzuje organizácia Fund for Peace, popisuje aktuálne sociálne, hospodárske a politické problémy. V tabuľke č. 5 sledujeme medziročné zmeny zraniteľnosti Libanonu. Medzi rokmi 2010 a 2012 môžeme vidieť zlepšenie hodnôt krajiny, ale dôsledkom sýrskej občianskej vojny nasledovalo štvorročné zhoršenie.

⁴⁴CARRION, D. 2015. Are Syrian refugees a security threat to the Middle East? In Reuters.com [online].[cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<http://blogs.reuters.com/great-debate/2015/09/15/are-syrian-refugees-a-security-threat-to-the-middle-east/>>.

⁴⁵VISION OF HUMANITY. 2018. Global Peace Index 2018. In Vision of Humanity.org [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<http://visionofhumanity.org/indexes/global-peace-index/>>.

V rokoch 2017 a 2018 síce sledujeme zlepšenie, ale Libanon je stále štyridsiatim štvrtým najzraniteľnejším štátom na svete.⁴⁶

Tabuľka 5 Vývoj indexu zraniteľnosti Libanonu (2010-2018)

Rok	Hodnota indexu	Umiestnenie	Zmena
2018	86,8	44.	-1,4
2017	88,2	43.	-1,4
2016	89,6	40.	1,5
2015	88,1	40.	1,2
2014	86,9	46.	0,6
2013	86,3	46.	0,5
2012	85,8	45.	-1,9
2011	87,7	43.	-3,2
2010	90,9	34.	-2,6

Prameň: THE FUND FOR PEACE. 2018. Country Dashboard-Lebanon. In *Fund for Peace.org* [online]. [cit. 2019-01-22]. Dostupné na internete: <<http://fundforpeace.org/fsi/data/>>.

Vojna, ktorá zničila Sýriu za posledných šesť rokov, viedla k humanitárnej kríze v regióne. Následky sa netýkajú iba hospodárstva, ale aj poskytovania základných služieb mestám, akými sú voda, elektrina, kanalizácia, alebo zber odpadu. Existujúca infraštruktúra sa nedokáže vyrovnat' s počtom utečencov. Na mnohých miestach je voda znečistená, nie je dostatok elektrickej energie, zber odpadu je nedostatočný a väčšiu záťaž nemôžu zvládnuť ani cesty a verejná doprava. UN-Habitat odhaduje, že dopyt po vodohospodárskych službách sa od začiatku krízy zvýšil o takmer 30 percent.⁴⁷ V nehygienických podmienkach sa začali medzi utečencami šíriť nákazlivé choroby, ktoré boli už roky v Libanone pod kontrolou.

3.3 Dopad sýrskeho konfliktu a utečeneckej krízy na hospodárstvo Libanonu

Prebiehajúci konflikt v susedskej krajine môže spôsobiť nielen humanitárnu katastrofu, ale mať aj širšie ekonomické dôsledky ako napr. zvýšený rozpočet na obranu, infraštruktúru, pomoc utečencom ale aj stratené ekonomické príležitosti.

⁴⁶THE FUND FOR PEACE. 2018. Global Data – Lebanon. In *Fund for Peace* [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<http://fundforpeace.org/fsi/country-data/>>.

⁴⁷IIED. 2017. Five Fundamentals to Keep Lebanon's Water Flowing. 2018. In *Reliefweb.int* [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Five%20fundamentals%20to%20keep%20Lebanon%27s%20water%20flowing%20_%20International%20Institute%20for%20Environment%20and%20Development.pdf>.

3.3.1 Hospodárska situácia Libanonu

Krajina historicky patrila k hospodársky rozvinutejším krajinám Blízkeho východu. Ide o malú ekonomiku, ktorá je silne závislá na bezpečnostnej situácii v regióne, čo môžeme vidieť na grafe č. 8, ktorý sa nachádza v prílohe č. 1.

Pred vypuknutím arabskej jari, medzi rokmi 2007 až 2010, krajina dosahovala rekordné úrovne rastu. Ročné tempo rastu HDP predstavoval v priemere až 9,17 percent. Ekonomické výsledky tohto obdobia boli spôsobené masívnou rekonštrukciou krajiny po pätnásťročnej občianskej vojne (1975-1990), ktorá zničila infraštruktúru a pripravila krajinu o pozíciu bankového a obchodného centra regiónu.

Síce fyzickú a finančnú infraštruktúru sa podarilo obnoviť, ale na úkor dlhu verejnej správy, ktorý každoročne rastie a podľa Central Intelligence Agency (CIA) v roku 2017 predstavoval 146,6 percent hrubého národného produktu. Znamená to, že v súčasnosti má Libanon tretí najvyšší dlh verejnej správy na svete.⁴⁸ Vládou vynaložené náklady na obnovu krajiny podporovali najmä tri oblasti. Pre sektor elektrickej energie bolo vyčlenených 1,4 miliardy dolárov (19,7% celkového rozpočtu), nasledovala cestná komunikácia (cesty, diaľnice a verejná doprava), kde sa preinvestovalo 1,16 miliardy dolárov (16,3% z rozpočtu) a vybudovanie vodovodnej siete (12,6%, 0,89 mld. dolárov). Ďalšou ranou pre obnovujúci štát bola vojna medzi Hizballahom a Izraelom v roku 2006, kedy izraelské nálety spôsobili v obnovenej infraštruktúre veľké škody.

Libanon v roku 2010, tesne pred vypuknutím konfliktu v Sýrii a po veľkej finančnej a hospodárskej kríze, vykazoval HDP na obyvateľa vo výške 8 858 dolárov, celkový HDP predstavoval 38,41 miliardy dolárov a tempo ekonomického rastu bolo 8,04 percent. Finančná kríza zasiahla krajinu iba v menšej miere, čo sa prejavilo oslabeným exportom hlavne do štátov Európskej únie. Ďalším faktorom, ktorý zabránil prepadu ekonomiky bolo, že Libanonský bankový sektor nebol silne napojený na medzinárodné finančné trhy.⁴⁹

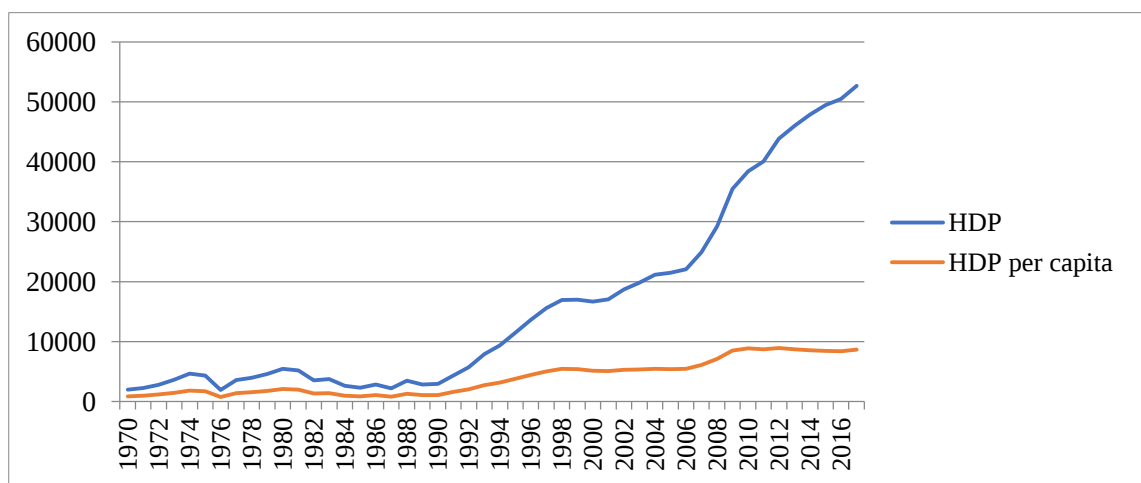
Od rokov 2011 až 2017 sa libanonský hospodársky rast spomalil v dôsledku vnútorného politického napätia a konfliktu v Sýrii na úroveň 0,8-2 percentá a na tejto úrovni sa stabilizoval.

⁴⁸ECONOMIC RESEARCH UNIT.2016. Dissecting The Lebanese Public Debt: Debt Dynamics & Reform Measures, Beirut. In *Creditlibanais.com* [online]. [cit. 2019.1.3.] Dostupné na internete: <<https://www.creditlibanais.com.lb/Content/Uploads/LastEconomicAndCapitalResearch/160711112203804.pdf>>.

⁴⁹ONDROVIČ, A. 2017. Inštitucionálne príčiny globálnej ekonomickej krízy. 1. Vyd. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied Bratislava 2017.26 s. e-ISBN 978-80-7144-285-1.

Slabý hospodársky rast znižuje daňové príjmy, zatiaľ čo najväčšími vládnymi výdavkami zostávajú dlhové služby, platy pre vládných pracovníkov a prevody do elektroenergetiky. Tieto faktory taktiež určujú iné vládne výdavky, schopnosť investovať do potrebných zlepšení infraštruktúry, akými sú voda, elektrina a doprava. Podľa Svetovej banky hospodársky rast zostáva spomalený, podľa jej očakávaní v nasledujúcich 3 rokoch by nemal presiahnuť 2 percentá. Predpoveď hospodárskeho rastu, podľa Focus Economics, je pozitívnejšia, očakávajú 2,2 percentný nárast v roku 2019 a 2,7 percentá v roku 2020.⁵⁰ Podľa odhadov Frontier Economics je reálny hrubý domáci produkt na obyvateľa takmer o 23 percent nižší než by to bolo v prípade neexistencie konfliktu.⁵¹

Graf 3 Nominálny HDP a nominálny HDP na obyvateľa (1970- 2017, v mil. USD)

Prameň: vlastné spracovanie na základe UNCTAD.2018.Reports. In Unctadstat [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en>.

Na grafe č. 3 môžeme sledovať vývoj nominálneho HDP, ako aj HDP na obyvateľa (HDP per capita) v miliónoch USD. Vidíme, že krivka HDP na obyvateľa mierne kopíruje vývoj celkového HDP až do roku 2010. Hoci krivka celkového HDP v roku 2010 výrazne začala rásť, krivka HDP na obyvateľa stagnuje z čoho môžeme predpokladať výrazné zvýšenie počtu obyvateľov Libanonu.

3.3.2 Inflácia

Vplyv sýrskej utečeneckej krízy sa odzrkadľuje aj na vývoji inflácie meranej indexom spotrebiteľských cien (CPI). CPI sleduje hodnotu cenového koša, na základe

⁵⁰WORLD BANK GROUP. 2018. Global Economic Prospects: The Turning of the Tide?. Washington, DC: International Bank for Reconstruction and Development / TheWorld Bank 2018. 152 s. ISBN 978-1-4648-1324-5

⁵¹ZIMMERMANN, N. 2016. The Syrian war's astronomical cost. In DW.com [online]. [cit. 2019-01-03] Dostupné na internete: <<https://www.dw.com/en/the-syrian-wars-astronomical-cost/a-19111529>>.

ktorej môžeme pozorovať aj vplyv cenového vývoja na životnú úroveň jednotlivcov a domácností.

Celkovú infláciu spotrebiteľských cien v Libanone sledujeme v tabuľke č. 6. Inflácia bola mierna počas krízových rokov a zostala väčšinou pod úrovňou 6 percent. Výnimkou bol rok 2012, kedy úroveň inflácie narástla na 6,6 percent, ale inflácia od júla 2013 neprekročila 3 percentá. Od roku 2015 bola celková miera inflácie v negatívnych číslach dôsledkom poklesu ceny ropy.

Tabuľka 6 **Index spotrebiteľských cien** (2010 – 2017, v %)

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
CPI	3,96	4,99	6,57	5,56	1,13	-3,76	-0,81	4,49

Prameň: vlastné spracovanie na základe UNCTAD.2018.Reports. In Unctadstat [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en>.

V tabuľke č. 7 môžeme vidieť vybrané položky, ktorých cena sa najviac zvýšila za poslednú dekádu. Pre všetky položky je charakteristické, že ich cena začala výraznejšie rásť po vypuknutí utečeneckej krízy v Sýrii a krajina v týchto oblastiach aj v súčasnosti zápasí s problémami. Po náhlom pribúdaní veľkého počtu utečencov, bolo možné očakávať tlaky na rast cien najmä v oblastiach, kde je reakcia na zvýšený dopyt obmedzená, napr. na trhu s nehnuteľnosťami určenými na bývanie.

Tabuľka 7 **Vybrané položky cenového koša** (v USD)

	Aktuálne dáta k 01.06. 2017	Minimum	Maximum
Alkoholické nápoje a tabak	121,9	68,1 (sep.2008)	121,9
Vzdelávanie	113,4	53,7 (feb 2011)	113,4
Potraviny a nealkoholické nápoje	107,2	70,4 (dec. 2007)	107,2
Bývanie	128,9	100 (dec 2013)	128,9

Prameň: vlastné spracovanie na základe:CEIC.2018. Lebanon Consumer Price Index. 2018. In Ceicdata.com [online]. [cit. 2019-01-03.] Dostupné na internete: <<https://www.ceicdata.com/en/lebanon/consumer-price-index-dec2013100>>.

Aktuálna miera inflácie (k novembru 2018) predstavuje 7,9 percent, čo je výrazné zvýšenie oproti zníženiu o 0,81 percent v roku 2016.⁵² Vo veľkej miere sa na tom podieľal

⁵²COUNTRYECONOMY. 2018. Lebanon: CPI goes up in November of 2018. In *Countryeconomy.com* [online]. [cit. 2019.01.03.] Dostupné na internete: <<https://countryeconomy.com/countries-cpi/lebanon>>.

rast cien bývania a služieb (nájom, voda, elektrina, plyn a iné palivá), dopravy (hlavne vplyvom rastu cien ropy) a potravín vrátane nealkoholických nápojov.

3.3.3 *Trh práce a nezamestnanosť*

V období rokov 2007 až 2010 sa Libanon postupne dostával z následkov vojen, a aj napriek tomu, že krajina prekonávala zložité obdobie, v hospodárskom vývoji bolo možné sledovať pozitívne tendencie, ako napríklad nízku mieru nezamestnanosti.

Podľa odhadov Medzinárodnej organizácie práce, miera nezamestnanosti bola medzi rokmi 1990 až 2010 v priemere 9 percent. Problémom však ostala vysoká nezamestnanosť medzi utečencami, ktorí dlhodobo žili v krajine. Podľa UNRWA v roku 2015 dosiahla nezamestnanosť medzi palestínskymi utečencami historický vrchol 23 percent.⁵³

Od vypuknutia sýrskej utečeneckej krízy v roku 2011, sa miera nezamestnanosti v Libanone takmer zdvojnásobila a podľa odhadov dosiahla 20 percent. Situácia na trhu práce mladých Libanončanov vo veku 15-24 rokov sa tiež zhoršila a od roku 2011 zvýšila na 34 percent. Dôvodom boli dôsledky arabskej jari a sýrskej krízy v roku 2011 a tiež pokles cien ropy v roku 2014, ktorý oslabil ekonomiky vyvážajúce ropu, v ktorých pracovné príležitosti využívali aj Libanončania.

K rastu nezamestnanosti veľkou mierou prispel nadmerný prílev sýrskych utečencov, ktorí začali súťažiť s miestnymi obyvateľmi o pracovné miesta dostupné na trhu práce. Presné údaje nie sú známe, nakoľko Libanonské úrady od roku 2009 nepublikujú údaje o nezamestnanosti.⁵⁴ Počet úradne zaregistrovaných utečencov v Libanone je menší ako 1 milión. Prezident, Michel Aoun, ale tvrdí, že počet sýrskych utečencov v krajine dosiahol 1,86 milióna a miera nezamestnanosti dosahuje až 46 percent.⁵⁵

Sýrski utečenci nemajú rovnaké postavenie na trhu práce ako miestni obyvatelia. Do konca roku 2014 všetci registrovaní sýrski utečenci mali právo pracovať v Libanone, kedy vnútroštátne orgány po náraste sociálnych nepokojov a problémoch s poskytovaním verejných služieb, pozastavili účinnosť tohto zákona. Každý sýrsky utečenec je teraz povinný podpísať prehlásenie, že nebude pracovať, to znamená, že na živobytie, môže

⁵³CHAABAN, J. et al. 2016. Survey on the Socioeconomic Status of Palestine Refugees in Lebanon 2015. In *UNRWA.org* [online]. [cit. 2019-01-03.] Dostupné na internete: <<https://www.unrwa.org/resources/reports/survey-economic-status-palestine-refugees-lebanon>>.

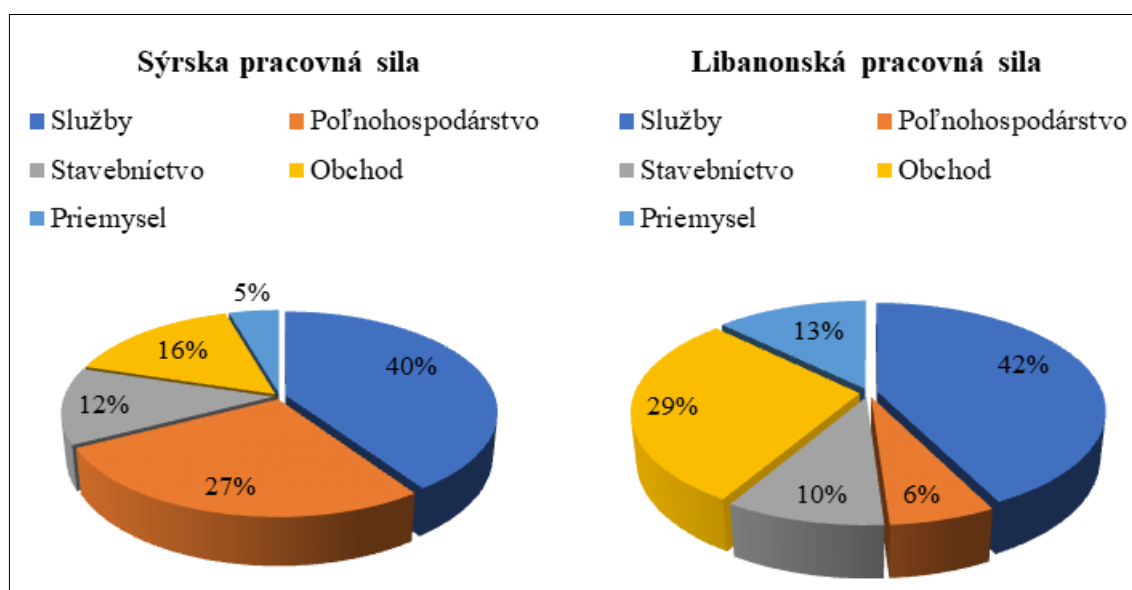
⁵⁴CHBEIR, R. 2018. The Impact of Syrian Refugees on the Lebanese Labour Market. In *Blominvestbank.com* [online]. [cit. 2019-01-03.] Dostupné na internete: <<http://blog.blominvestbank.com/wp-content/uploads/2018/06/The-Impact-of-Syrian-Refugees-on-the-Lebanese-Labour-Market-June-29-2018.pdf>>.

⁵⁵GULFTIMES. 2018. Aoun hails Lebanon Qatarties. In *Gulf Times.com* [online]. [cit. 2019-01-03.] Dostupné na internete: <<https://www2.gulf-times.com/story/589261/Aoun-hails-Lebanon-Qatar-ties>>.

využívať iba prostriedky poskytované libanonskou vládou a medzinárodným spoločenstvom prostredníctvom humanitárnej pomoci. V prípade, že získajú sponzorstvo na nadobudnutie pracovného povolenia, ich právne postavenie sa mení na migrujúcich pracovníkov napriek skutočnosti, že UNHCR ich stále považuje za utečencov.

V súčasnosti jeden z troch zamestnaných Sýrčanov pracuje v sektore služieb, kde si na živobytie zarába 42 percent zamestnaných Libanončanov. Konkurencia sa v sektore služieb zintenzívnila a situácia sa nezlepšila ani po znovuzavedení vyhlášky z roku 1976, ktorú ministerstvo práce začalo uplatňovať na začiatku roku 2015. Vyhláška obmedzuje zamestnávanie sýrskych štátnych príslušníkov na pracovné miesta v oblasti poľnohospodárstva, stavebníctva a upratovacích prác.⁵⁶ Napriek tomu sýrski utečenci pracujú aj v iných oblastiach, ktoré sú znázornené na grafe č. 4.

Graf 4 Rozdelenie Sýrskych a Libanonských pracovníkov v jednotlivých sektoroch hospodárstva podľa odhadov Blominvest Bank (v %)

Prameň: vlastné spracovanie na základe CHBEIR, R. 2018. The Impact of Syrian Refugees on the Lebanese Labour Market. In Blominvestbank [online]. [cit. 2019.1.3.] Dostupné na internete: <<http://blog.blominvestbank.com/wp-content/uploads/2018/06/The-Impact-of-Syrian-Refugees-on-the-Lebanese-Labour-Market-June-29-2018.pdf>>.

Existujú aj ďalšie výzvy spojené s príchodom sýrskych utečencov. Niektorí Sýrčania neoprávnene otvárajú malé obchody, ktoré súťažia s libanonskými podnikmi a vytlačujú ich z podnikania. Khaled Kabbara, hovorca Libanonu pre UNHCR, uviedol „*Tieto podniky nezodpovedajú pracovnoprávnym predpisom, vyhýbajú sa daniam a chýbajú povinné*

⁵⁶ERRIGHI, L. – GRIESSE, J. 2016. The Syrian Refugee Crisis: Labour Market Implications in Jordan and Lebanon. Luxembourg: : Publications Office of the European Union, 2016. p. 7-10. ISBN 978-92-79-54430-9.

*povolenia, čo predstavuje najväčšie nebezpečenstvo pre naše národné hospodárstvo.*⁵⁷ Kabbara upozornil aj na väčší výskyt detskej práce. Detská práca, ktorá bola problémom v Libanone už aj pred sýrskou krízou sa od príchodu utečencov v roku 2011 rozšírila. Niektorí libanonskí zamestnávateľia dávajú prednosť zamestnávaniu detí, ktoré sú lacnejšie a lepšie vyhovujú ich požiadavkám než dospelí. Ministerstvo práce odhaduje, že sa to týka minimálne 250 tisíc detí, predovšetkým Sýrčanov. Niektoré mimovládne organizácie tvrdia, že detská práca sa týka až 60 až 70 percent sýrskych detí.⁵⁸

Obmedzenie legálneho prístupu k práci pre sýrskych utečencov spôsobilo, že nie sú schopní uspokojiť svoje základné potreby. To prispelo k rozšíreniu neregulovaných aktivít. Obťažnosť a náklady na získanie pracovného povolenia pre sýrskych utečencov poškodzujú aj libanonských zamestnávateľov, ktorí čelia veľkému nedostatku pracovných síl v odvetviach, ako je stavebníctvo a poľnohospodárstvo.

3.4 Vývoj zahraničného obchodu Libanonu

Efekt sýrskej občianskej vojny a utečeneckej krízy treba skúmať aj cez jej vplyv na zahraničný obchod Libanonu. Je to jeden z hlavných spôsobov, ktorým je možné preukázať účinky konfliktu na susednú krajinu. Libanonské hospodárstvo sa orientuje najmä na služby, ktoré ostali odolné voči vplyvu vojny. Na rozdiel od väčšiny ekonomík sa v regióne vývoz služieb nespolieha výlučne na cestovný ruch, ale je rozšírený o moderné sektory, ako sú finančné, realitné a obchodné služby. Z toho dôvodu v nasledujúcich podkapitolách sa zameriavame na zahraničný obchod s tovarom a skúmame, aký vplyv mal konflikt na vývoj exportu a importu a na teritoriálnu a komoditnú štruktúru počas sledovaného obdobia.

Hospodárstvo Libanonu je vysoko závislá na dovoze tovarov, preto zahraničný obchod s tovarom sa vyznačuje dlhodobou pasívnou obchodnou bilanciou.

Na grafe č. 5 sledujeme vývoj zahraničného obchodu tovarov v Libanone v rokoch 2007-2017. Za sledované obdobie bola úroveň importu a exportu najnižšia v roku 2007. Túto skutočnosť môžeme vysvetliť tridsaťštyri dňovou vojnou medzi Hizballahom a Izraelom v roku 2006. Oproti celosvetovým recesiám spôsobených hospodárskou krízou, na grafe sledujeme postupný rast vývozu tovarov medzi rokmi 2007 a 2012, ktorý začínal klesať až

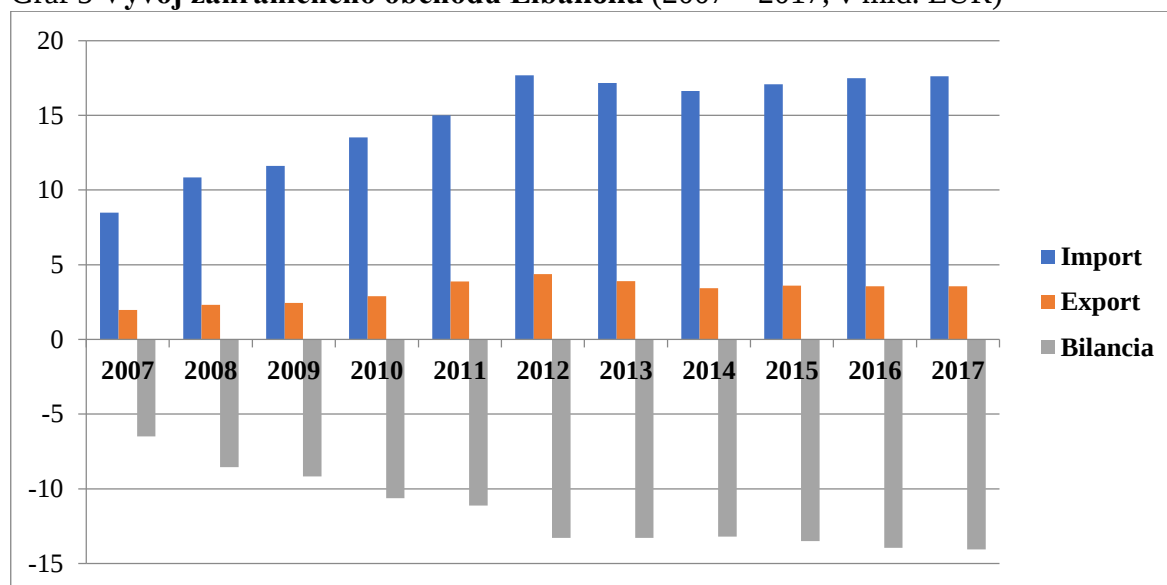
⁵⁷KADI, S. 2017. Lebanon's youth bearing the brunt of unemployment, regional instability. In *The Arab Weekly.com* [online]. [cit. 2019.1.3.] Dostupné na internete: <<https://the arabweekly.com/lebanons-youth-bearing-brunt-unemployment-regional-instability>>.

⁵⁸ERRIGHI, L. – GRIESSE, J. 2016. The Syrian Refugee Crisis: Labour Market Implications in Jordan and Lebanon. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016. p. 36. ISBN 978-92-79-54430-9.

po roku 2012. Za sledované obdobie hodnota vyvážaného tovaru bola najvyššia v roku 2012, kedy export dosiahol 4,37 mld. eur. Oproti roku 2012, vývoz tovarov v nasledujúcom roku klesol o 11 percent a v roku 2014 o ďalších 12 percent. Export tovaru medzi rokmi 2015- 2017 sa ustálil na hodnote približne 3,6 mld. eur, čo je o 18,5 percent menej, ako v rekordom roku 2012.

Hlavným dôvodom stagnujúceho exportu bola strata zaužívaných obchodných ciest, nakoľko v roku 2015 bol uzavretý dôležitý hraničný priechod Nasíb, medzi Sýriou a Jordánskom, cez ktorý sa vyvážalo približne 65 percent poľnohospodárskych produktov Libanonu.

Graf 5 Vývoj zahraničného obchodu Libanonu (2007 – 2017, v mld. EUR)

Prameň: EUROPEAN COMMISSION. 2019. European Union, Trade in goods with Lebanon. In European Commission.eu [online]. cit. 2018. 11.11]. Dostupné na internete: <https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_lebanon_en.pdf>

Na rozdiel od vývozu, hodnota dovozu pokračovala v raste s menším poklesom v rokoch 2013 a 2014. Zníženie dovozných hodnôt vysvetľujeme prílevom veľkého počtu utečencov do krajiny, čo spôsobilo zvýšenie dopytu po spotrebných a investičných tovaroch. Spolu s dovozom sa kontinuálne zvyšoval aj deficit obchodnej bilancie. Výnimku predstavoval rok 2015, kedy sa hodnota deficitu mierne znížila v dôsledku prepadu cien ropy, na ktorej dovoze je krajina silne závislá a silnejúcim dolárom. Od roku 2016 sa deficit obchodnej bilancie naďalej zvyšoval a v roku 2017 dosiahol 14,05 mld. eur.

Celkovo môžeme konštatovať, že obchodná aktivita v krajine ostala slabá. Bolo to zapríčinené nízkou cenou ropy, pretrvávajúcim sýrskym konfliktom, stratou pôvodných obchodných trás a partnerov a dôsledkom veľkého prílivu utečencov.

3.4.1 Vývoj teritoriálnej štruktúry medzi rokmi 2010 – 2018

Vývoz

V roku 2018 najväčšími obchodnými partnermi Libanonu boli Spojené arabské emiráty (457 mil. USD), Saudská Arábia (212 mil. USD), Sýria (2015 mil. USD), nasledované Južnou Afrikou (174 mil. USD), Irakom (147 mil. USD) Katarom (133 mil. USD), Švajčiarskom (131 mil. USD) a Tureckom (127 mil. USD). Krajiny Blízkeho východu sú naďalej hlavnými vývoznými trhmi krajiny, predstavujú viac ako 50 percent celkového vývozu Libanonu. Tento vývoz v roku 2018 bol realizovaný v objeme 1,57 mld. USD.

Pri sledovaní vývoja teritoriálnej štruktúry vývozu sme sa zamerali na vybrané krajiny, do ktorých smeroval export Libanonu v najvyššej hodnote za posledných osem rokov. Nasledujúca tabuľka č. 8 obsahuje hodnoty celkového exportu v mil. USD a percentuálny podiel vybraných krajín na celkovom exporte za obdobie rokov 2010-2018.

Tabuľka 8 Podiel exportu vybraných krajín na celkovom exporte (2010-2018, v %)

Rok/ Krajina	JAR	SAE	SA	SY	CH	IQ	TR	Ostatné	Export celkom (v mil. USD)
2010	8,09	9,83	5,78	5,20	11,80	6,28	5,43	47,59	4253
2011	15,78	7,55	7,22	5,04	12,08	4,64	6,47	41,22	4265
2012	19,27	7,85	8,01	6,56	12,20	4,71	3,50	37,9	4483
2013	10,11	8,43	8,82	13,31	4,45	6,91	4,65	43,32	3936
2014	8,96	9,66	11,38	7,30	2,63	7,73	4,38	47,96	3313
2015	6,61	10,60	12,09	7,11	2,17	7,62	2,61	51,19	2952
2016	21,10	8,03	8,97	6,68	3,16	5,44	2,42	44,2	2977
2017	11,08	9,35	8,54	8,65	4,71	6,05	4,22	47,4	2844
2018	5,89	15,48	7,18	6,94	4,44	4,98	4,30	50,79	2952

Prameň: vlastné spracovanie na základe CUSTOMS.GOV.LB. 2019. Ten Years Comparative. In Customs.gov.lb [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <http://www.customs.gov.lb/Trade_Statistics/TenYears/TenYears.aspx>.

Pri analýze tabuľky č. 8 vidíme, že v roku 2010 Libanon realizoval do Juhoafrickej republiky 8,09 percent svojho exportu. Napriek tomu, že v roku 2011 vypukla arabská jar, export tovarov sa podstatne zvýšil. Pokles vývozu nastal medzi rokmi 2013 – 2015 a nasledovalo rekordné zvýšenie v roku 2016, na 21,10 percent. Odvtedy export do Juhoafrickej republiky klesá a v roku 2018 predstavoval 174 mil. USD.

Spojené arabské emiráty a Saudská Arábia počas celého sledovaného obdobia boli významným exportným trhom Libanonu. Po vypuknutí arabskej jari sa vývoz do krajiny znížil o 96 mil. USD. Od roku 2012 môžeme sledovať postupné zvýšenie podielu Spojených arabských emirátov na vývoze Libanonu až do roku 2015, kedy hodnoty exportu výrazne poklesli. Dôvod bol uzavretie hraničného priechodu Nasíb a spôsobil pokles exportu v tomto období aj do Saudskej Arábie, Iraku a do Turecka.

Opačný trend môžeme sledovať v prípade Sýrie. Medzi rokmi 2010-2012 sa podiel Sýrie na exporte krajiny pohyboval medzi 5,04-6,56 percent, následne export zaznamenal výrazný rast, ktorý sa v nasledujúcich dvoch rokoch ustálil okolo 7 percent. Uzavretie hraničného priechodu spôsobil, že exportéri realizovali vývoz do Sýrie, a v roku 2017 na exporte Libanonu to predstavovalo až 8,65 percentný podiel.

Dovoz

V roku 2018 v importe Libanonu dominovala Čína (2,048 mil. USD), ale významné miesto zastávali aj krajiny EÚ, ako Grécko (1,708 mil. USD), Taliansko (1,591 mil. USD), Nemecko (1,169 mil. USD). Významným partnerom boli tiež USA, keď importovali tovar v hodnote 1,438 mil. USD.

Tabuľka č. 9 obsahuje celkovú hodnotu importu v sledovanom období a percentuálny podiel najdôležitejších importérov krajiny.

Tabuľka 9 Podiel vybraných krajín na celkovom importe (2010-2018, v %)

Rok/ Krajina	ČLR	USA	IT	DE	FR	GR	TR	Ostatné	Import celkom v mil. USD
2010	9,12	10,63	7,76	7,01	6,66	1,38	3,81	53,63	17964
2011	8,01	10,39	9,21	5,62	7,45	1,49	4,14	53,69	20276
2012	8,05	14,21	8,30	5,45	6,99	4,04	4,38	48,58	22037
2013	10,37	9,57	8,12	5,64	7,43	2,76	5,15	50,96	22020
2014	11,59	8,54	7,67	5,86	6,23	3,81	3,29	53,01	21437
2015	11,16	6,93	6,90	6,57	5,86	4,22	3,53	54,83	18595
2016	10,95	7,31	7,37	6,07	3,80	5,62	3,48	55,4	19119
2017	9,60	7,36	9,04	6,28	3,92	7,01	3,97	52,82	19582
2018	10,25	7,20	7,96	5,85	3,55	8,55	4,75	51,89	19980

Prameň: vlastné spracovanie na základe CUSTOMS.GOV.LB. 2019. Ten Years Comparative. In Customs.gov.lb [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <http://www.customs.gov.lb/Trade_Statistics/TenYears/TenYears.aspx>.

Ako z tabuľky č. 9 vyplýva, podiel Číny na celkovom importe Libanonu začal rásť v roku 2013. Bolo to na úkor USA, ktorého tempo importu naopak v rovnakom období začalo klesať. Import z EÚ a z Turecka v sledovanom období ostával stabilný. Preto môžeme konštatovať, že konflikt v Sýrii neovplyvnil dovoz tovarov do Libanonu.

3.4.2 Vývoj komoditnej štruktúry medzi rokmi 2010 – 2018

Vývoz

V roku 2018 vývoz Libanonu pozostával najmä z perál, drahokamov, drahých kovov (21,95%), výrobkov potravinárskeho priemyslu (12,97%), základných kovov (12,87%), výrobkov chemického priemyslu (12,26 %), strojov, prístrojov a zariadení (10,91%) a z rastlinných výrobkov (6,20%).

Podrobný prehľad vývoja komoditnej štruktúry exportu poskytuje tabuľka č. 10 ktorá obsahuje údaje v období rokov 2010-2018. Tabuľka bola spracovaná podľa tried Harmonizovaného systému colného sadzobníka (HS1).

Tabuľka 10 Vývoj komoditnej štruktúry exportu (2010-2018, v mil. USD)

Komodita/Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Perly, drahokamy, drahé kovy	1109	1492	1724	770	542	434	828	586	648
Stroje, prístroje, el. zariadenia	742	519	478	507	445	414	334	317	322
Výrobky potravinárskeho priemyslu	324	380	392	453	515	483	446	458	383
Základné kovy a predmety z nich	460	525	471	527	374	314	253	340	380
Výrobky chemického priemyslu	310	384	342	329	381	411	304	320	362
Rastlinné výrobky	154	161	171	216	207	184	189	179	183
Vláknina z dreva, papier, lepenka	237	217	182	175	210	158	133	142	140
Ostatné	918	586	720	961	639	556	488	502	536

Prameň: vlastné spracovanie na základe Prameň: vlastné spracovanie na základe CUSTOMS.GOV.LB. 2019. Ten Years Comparative. In Customs.gov.lb [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <http://www.customs.gov.lb/Trade_Statistics/TenYears/TenYears.aspx>.

Vypuknutie sýrskej občianskej vojny vo veľkej miere zapríčinilo zníženie exportu tovarov. Pohľad na komoditnú štruktúru exportu naznačuje, že výkyvy boli spôsobené hlavne zmenou v exporte perál, drahokamov a iných vzácných kovov, ktoré predstavujú významné exportné artikly krajiny a sú dodávané hlavne na trhy Juhoafrickej republiky a Švajčiarska. Zmenu registrujeme hlavne vo vývoze zlata, ktoré patrí medzi hlavnú exportnú komoditu a medzinárodný dopyt po nej v týchto rokoch značne fluktoval.⁵⁹ Cena zlata a taktiež Libanom vyvážené množstvo, klesli medzi rokmi 2012 a 2014. Vývoz vzrástol až v roku 2016, keď kvôli nárastu cien a objemu vývozu sa hodnota vzácných kovov zdvojnásobila na 828,53 mil. USD. Zvýšenie registrujeme aj napriek tomu, že ich objem klesol o 15,49 percent, na 60 ton. Aj keď vývoz zlata predstavoval menej ako 32 percent vyvezeného objemu, hodnota vývozu zlata (79,28%), drahých kameňov a kovov výrazne vzrástla z 236,56 miliónov USD v roku 2015, na 702,01 milióna USD v roku 2016. V roku 2017 vývoz opäť klesol a v roku 2018 činil 648 mil. USD, čo predstavuje 21,96 percent celkového exportu Libanonu.⁶⁰

Z tabuľky č. 10 vyplýva, že od roku 2011, po vypuknutí konfliktu v Sýrii, sa hodnota všetkých vyvázaných komodít, okrem poľnohospodárskych produktov a už spomenutých vzácných kovov znížila. V nasledujúcich rokoch sledujeme zvýšenie hodnôt až do roku 2015, keď uzavretie hraničného priechodu medzi Sýriou a Jordánskom spôsobilo stratu obchodných ciest a výrazne sa zvýšili náklady na prepravu tovarov. Tento fakt v konečnom dôsledku donútil aj poľnohospodárov k zvýšeniu cien, aby pokryli svoje náklady. Malo to za následok zníženie dopytu po libanonských potravinách zo strany krajín Perzského zálivu. Export potravín stále stagnoval a po trojročnom poklese v roku 2018, ich hodnota predstavovala 383 mil. USD. Vývoz rastlinných výrobkov sa tiež spomalil, v roku 2018 bol realizovaný v hodnote 183 mil. USD.

Z komoditnej štruktúry exportu vyplýva, že hlavným exportným artiklom krajiny sú vzácne kovy, ktoré výrazne determinujú hodnotu realizovaného exportu krajiny. Na export tejto komodity, konflikt v Sýrii nemal žiadny vplyv. Zároveň musíme dodať, že prebiehajúca kríza v Sýrii a uzatvorenie cestných komunikácií cez krajinu v roku 2015, malo negatívny vplyv na vývoz poľnohospodárskej a priemyselnej produkcie. Musíme ale zdôrazniť, že Libanon nie je významným exportérom poľnohospodárskych produktov.

⁵⁹ GOLDPRICE.2019.20 Year Gold Price History in US Dollars per Ounce. In *Goldprice.org* [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<https://goldprice.org/gold-price-charts/20-year-gold-price-history-in-us-dollars-per-ounce>>.

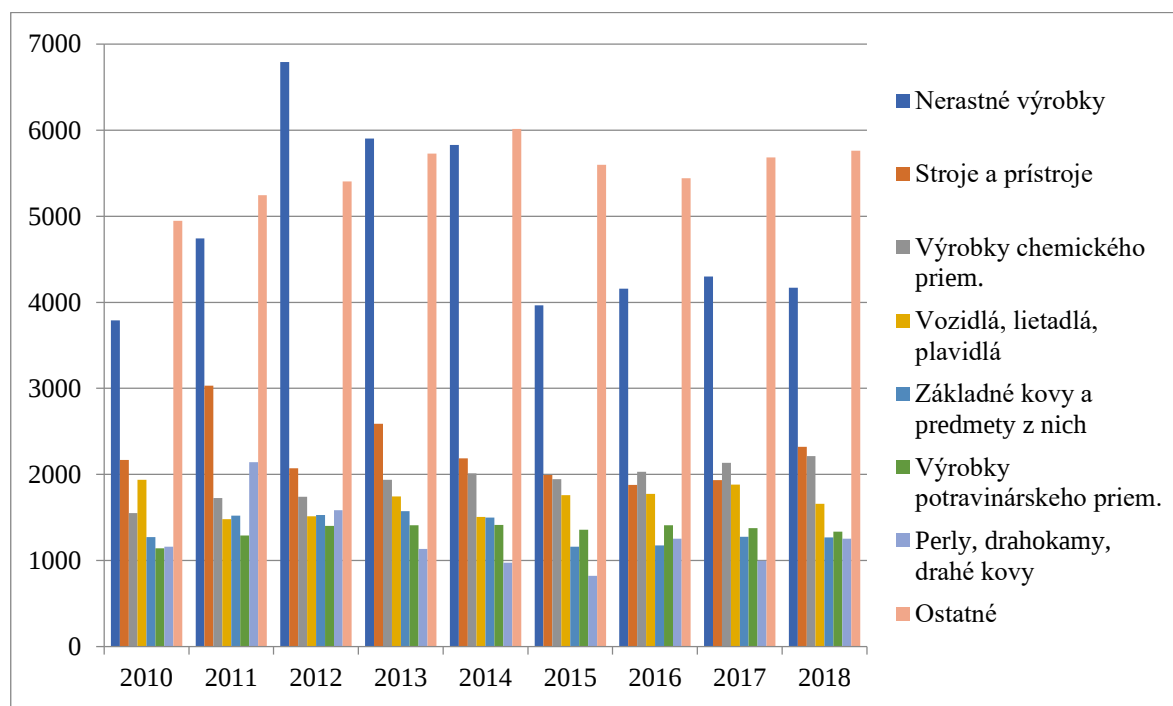
⁶⁰ CUSTOMS.GOV.LB. 2019. Annual statistics. In *Customs.gov.lb* [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <http://www.customs.gov.lb/Trade_Statistics/Yearly/Country_HS.aspx?Report=by_hs2>.

Dovoz

V roku 2018 v komoditnej štruktúre dovozu Libanonu prevažovali nerastné výrobky (20,87%), stroje, prístroje a elektrické zariadenia (11,62%), výrobky chemického priemyslu (11,08%), vozidlá, lietadlá, plavidlá (8,30%) a základné kovy a výrobky z nich (6,35%).

Graf č. 6 obsahuje prehľad vývoja komoditnej štruktúry importu Libanonu medzi rokmi 2010 a 2018 podľa HS1.

Graf 6 Vývoj komoditnej štruktúry importu (2010-2018, v mil. USD)

Prameň: vlastné spracovanie na základe Prameň: vlastné spracovanie na základe CUSTOMS.GOV.LB. 2019. Ten Years Comparative. In Customs.gov.lb [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <http://www.customs.gov.lb/Trade_Statistics/TenYears/TenYears.aspx>.

Pri sledovaní najdôležitejších dovážaných komodít registrujeme zníženie dovozu vzácnych kovov, čo môžeme pripísať už spomínanej fluktuácii cien tejto komodity. Pri analýze komoditnej štruktúry importu sme nezistili výrazné výkyvy importu, na základe čoho môžeme konštatovať, že sýrsky konflikt neovplyvnil import Libanonu.

3.5 Zahraničnoobchodné vzťahy Libanonu a Sýrie

Sýria vždy patrila medzi najdôležitejších obchodných partnerov Libanonu. V roku 2018, sedem percent celkového exportu Libanonu smeroval do Sýrie, ktorý pozostával najmä z kaučuku (35%), rastlinných výrobkov (14,6%), strojov, prístrojov a mechanických zariadení (14,4%), výrobkov chemického priemyslu (9,3%) a potravín (7,4%). Sýria

dodala Libanonu predovšetkým rastlinné výrobky (23,7%), výrobky chemického priemyslu (17,6%), základné kovy a predmety zo základných kovov (16,7%), potraviny (8,6%) a textilie a textilné výrobky (8,2%). Vzájomný obchod Libanonu a Sýrie v roku 2018 dosiahol 297 mil. USD.

Tabuľka č. 11 ukazuje vývoj zahraničnoobchodných vzťahov Libanonu a Sýrie v období rokov 2010-2018. V tabuľke sa nachádzajú hodnoty exportu a importu z pohľadu Libanonu, hodnoty bilancie zahraničného obchodu a hodnoty celkového vzájomného obchodu.

Obchodná bilancia Libanonu so Sýriou bola dlhodobo pasívna, ale od roku 2013, registrujeme kladné hodnoty. Bolo to spôsobené zmenou vo vývoji importu zo Sýrie. Krajina po vypuknutí konfliktu už nedokázala zásobovať Libanon obvyklými výrobkami a import začal postupne klesať. Najnižšiu hodnotu dosiahol v roku 2018, keď predstavoval iba 91,6 mil. USD, čo je oproti roku 2010 73% zníženie.

Počas sledovaného obdobia export smerujúci do Sýrie fluktoval a mierne narástol v období rokov 2011 až 2012. Výrazný vzostup registrujeme v nasledujúcom roku 2013, čo spôsobilo zvýšenie vývozu nerastných surovín až o 80%. Od roku 2014, znova začal klesať a tento stav môžeme sledovať až do roku 2018.

Tabuľka 11 **Vývoj vzájomného obchodu Libanonu a Sýrie** (2010 – 2018, v mil. USD)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dovoz	339,4	310,1	266,2	181,3	124,9	137,6	130,5	137,5	91,6
Vývoz	220,8	214,8	294,3	523,7	242,0	209,8	198,9	246,3	205,3
Bilancia	-38,1	-95,3	28,1	342,3	117,2	72,2	68,4	108,7	113,7
Podiel obchodu Libanonu so Sýriou (v %)	5,2	5,0	6,6	13,3	7,3	7,1	6,7	8,7	7
Vzájomný obchod	560,1	525,0	560,4	705,0	366,9	347,4	329,4	383,8	297

Prameň: vlastné spracovanie na základe CUSTOMS.GOV.LB. 2019. Annual Statistics. In Customs.gov.lb [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <http://www.customs.gov.lb/Trade_Statistics/Yearly/Yearly_Statistics.aspx>.

Na základe tabuľky č. 11 je zrejmé, že hodnota vzájomného obchodu na začiatku sledovaného obdobia sa držala na úrovni približne 525 až 560 mil. USD a následne od roku 2014 nadobudla klesajúcu tendenciu. Výnimkou bol iba rok 2013, keď hodnota vzájomného obchodu dosiahla 705 mil. USD.

Nasledujúca tabuľka č. 12 znázorňuje štruktúru exportu najdôležitejších komodít v období rokov 2010 – 2018.

Tabuľka 12 Vývoj komoditnej štruktúry exportu (2010-2017, v mil. USD)

Komodita/Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Výrobky potravinárskeho priemyslu	44	58	52	55	72	74	76	82	15
Rastlinné výrobky	37	33	31	39	32	21	22	17	30
Nerastné výrobky	34	17	93	323	16	12	5	28	7
Papier a lepenka	28	38	23	11	17	16	11	8	12
Výrobky chemického priemyslu	24	20	16	25	27	21	12	13	19
Stroje, prístroje a zariadenia	18	11	16	18	29	19	23	31	30
Plasty a výrobky z nich	10	10	12	13	12	25	35	47	72
Ostatné	25,8	27,8	51,3	39,7	37	21,8	14,9	20,3	20,3

Prameň: vlastné spracovanie na základe CUSTOMS.GOV.LB. 2019. Annual Statistics. In Customs.gov.lb [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <http://www.customs.gov.lb/Trade_Statistics/Yearly/Yearly_Statistics.aspx>.

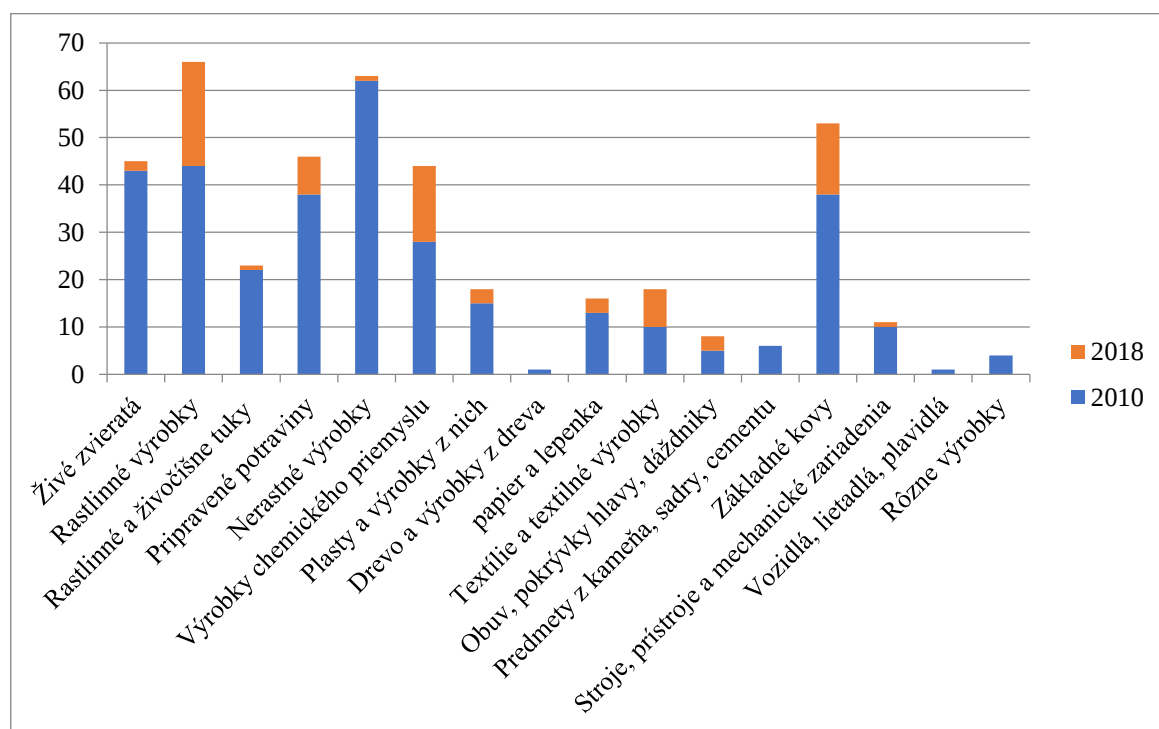
Z tabuľky č. 12 je zrejmé, že v komoditnej štruktúre exportu prevládajú dve komoditné triedy, a to výrobky potravinárskeho priemyslu a rastlinné výrobky.

Vývoz výrobkov potravinárskeho priemyslu medzi rokmi 2010 – 2013 sa pohyboval na úrovni 44-55 mil. USD a od roku 2014 ich vývoz začal rásť. Môže to byť spojené s uzavretím hraničného priechodu Nasíb, čo donútil vývozcov realizovať tovar na susedskom sýrskom trhu. Oproti roku 2017, v roku 2018 sledujeme 82% zníženie tejto skupiny výrobkov.

Vývoz rastlinných výrobkov medzi rokmi 2010- 2014 bolo stabilné. Od roku 2015 opäť vidíme klesajúcu tendenciu vývozu.

Ako sme už vyššie spomenuli, hodnota importu zo Sýrie od vypuknutia konfliktu nadobudla klesajúcu tendenciu. Najvyššia hodnota dovozu počas sledovaného obdobia bola zaznamenaná v roku 2010 v hodnote 339,4 mil. USD a najnižšia v roku 2018 v hodnote 91,6 mil. USD. Preto sme sa rozhodli na nasledujúcom grafe č. 7 porovnať štruktúru dovozu práve v týchto rokoch.

Graf 7 **Komoditná štruktúra importu podľa HS1 (2010,2018 v mil. USD)**

Prameň: vlastné spracovanie na základe CUSTOMS.GOV.LB. 2019. *Annual Statistics*. In *Customs.gov.lb* [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <http://www.customs.gov.lb/Trade_Statistics/Yearly/Yearly_Statistics.aspx>.

Pri porovnaní komoditnej štruktúry z roku 2010 s rokom 2018, teda pred vypuknutím konfliktu, vidíme, že sýrska občianska vojna a utečenecká kríza pôsobila deštruktívne vo všetkých oblastiach hospodárstva a import klesol vo všetkých komoditných triedach.

Najväčšiu časť importu tvorili rastlinné výrobky v hodnote 22 mil. USD, produkty chemického priemyslu v hodnote 16 mil. USD a základné kovy a výrobky z nich v hodnote 15 mil. USD.

3.6 Prekážky obchodu pri dovoze tovarov

Libanon podpísal so Sýriou v roku 1990 Zmluvu o bratstve, spolupráci a koordinácii, ktorá vytvorila základ pre vzájomnú spoluprácu vo všetkých sektoroch vrátane obchodu. Sýria a Libanon sú od roku 2005 členskými krajinami Veľkej Arabskej zóny voľného obchodu (GAFTA), čo znamenal ďalšiu liberalizáciu obchodných tokov.⁶¹

⁶¹PRIVACY SHIELD FRAMEWORKS. Lebanon – Trade Agreements. In *Privacyshield.gov* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <<https://www.privacyshield.gov/article?id=Lebanon-Trade-Agreements>>.

Regionálna rada pre hospodárske a obchodné združenie medzi Libanonom, Sýriou, Jordánskom a Tureckom, bola ustanovená v júli 2010. Z dôvodu vypuknutia sýrskej krízy, táto dohoda nenadobudla platnosť. Libanon tiež podpísal Dohodu o väčšom arabskom voľnom obchode, ktorá postupne nahradila dvojstranné dohody o voľnom obchode podpísané s arabskými krajinami vrátane Tuniska, Maroka, Egypta, Iraku, Jordánska, Sýrie, Sudánu a Rady pre spoluprácu v Perzskom zálive.⁶²

Podľa Indexu obmedzení obchodu sa Libanon umiestnil na 59. mieste zo 125 krajín, čím sa stal otvorenejším ako priemerná krajina s nižšími strednými príjmami. Vláda neukladá clá na vývoz a dovozné clá sa v roku 2008 znížili o 80 percent. Viac ako 83 percent dovezeného tovaru podlieha clám rovným, alebo nižším ako 5 percent.⁶³ Prekážky obchodu, ovplyvňujú menej ako jedno percento dovozu a vývozu tovaru. Na predpísané komodity, ale môžu byť žiadané licencie, technické certifikáty, veterinárne a fytosanitárne certifikáty. Tovarom podliehajúcim zákazom dovozu a vývozu, je tiež zakázaný tranzit cez územie Libanonu.⁶⁴

Komodity, ktorých dovoz do Libanonu je prísne zakázaný:⁶⁵

- cédrové semená a sadenice (na ochranu libanonských druhov cédrov),
- chemické prísady používané pri výrobe chleba (zdravotné opatrenia),
- stolová soľ neobsahujúca jód (zdravotné opatrenie),
- odpad, popol, šrot z mnohých chemických, minerálnych a kovových výrobkov (environmentálne opatrenia),
- slinok a čierny cement (ochrana miestneho priemyslu),
- osobné automobily, ktoré sú staršie ako osem rokov a nákladné autá, ktoré sú staršie ako päť rokov (environmentálne opatrenie),
- použité lekárske a rádiologické prístroje (zdravotné opatrenia),
- plynové vreckové zapalovače (bezpečnostné opatrenia),
- bezdrôtové telefónne súpravy, ktoré fungujú na šírke pásma 900 MHz (technické opatrenie),

⁶² PRIVACY SHIELD FRAMEWORKS. Lebanon – Trade Agreements. In *Privacyshield.gov* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <<https://www.privacyshield.gov/article?id=Lebanon-Trade-Agreements>>.

⁶³ IDAL. 2018. Trade Performance. In *Invest in Lebanon.gov.lb* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <https://investinlebanon.gov.lb/en/lebanon_at_a_glance/lebanon_in_figures/trade_performance>.

⁶⁴ SOCIETE GENERALE. 2019. Regulations and customs in Lebanon: Customs. In *Societegenerale.fr* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <<https://import-export.societegenerale.fr/en/country/lebanon/regulations-customs>>.

⁶⁵ EXPORT.GOV. 2018. Lebanon - Prohibited & Restricted Imports. In *Export.gov* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <<https://www.export.gov/article?id=Lebanon-Prohibited-Restricted-Imports>>.

- tovar označený falošnými značkami a štítkami s uvedením ich pôvodu,
- tovar vyrobený, alebo pochádzajúci z Izraela (opatrenie na bojkot Arabov na základe zákona z roku 1955).

Okrem vyššie uvedených produktov, od roku 2006 platí zbrojné embargo voči Libanonu, ktoré bolo zavedené právnymi predpismi OSN a EÚ.⁶⁶

Oproti relatívne otvorenej libanonskej ekonomike, Sýria patrí k uzavretým ekonomikám a v dôsledku občianskej vojny, sú voči krajine uložené rôzne sankcie. Jej členstvo je vo viacerých organizáciách pozastavené, ako napr. v Lige arabských štátov a v Organizácii islamskej spolupráce.

Sýria v zmysle Dohody o spoločnom arabskom trhu z roku 1998, podpísala dohodu o voľnom obchode s Libanom, Spojenými arabskými emirátmi, Saudskou Arábiou, Katarom, Kuvajtom, Bahrajnom, Sudánom, Irakom, Jordánskom, Tuniskom, Alžírskom a Marokom, Tureckom a Iránom.⁶⁷

Vláda uskutočňuje politiku ochrany trhu a z tohto dôvodu sú okrem tarifných prekážok uplatňované aj netarifné prekážky obchodu. Tarifné prekážky obchodu sú relatívne nízke, predstavujú v priemere 8 percent. Hlavným problémom sú netarifné prekážky, ktoré výrazne sťažujú obchod. Podľa štúdií zvyšujú priemernú cenu dovážaného tovaru o 17 percent, najmä v dôsledku kvantitatívnych obmedzení. Uplatňuje sa aj systém dovozných licencií, ktorý zabezpečuje kontrolu štátu nad druhom i množstvom dovážaného tovaru. Vydanie licencie trvá 2 až 3 týždne a dovážané výrobky musia pochádzať priamo z krajiny pôvodu (okrem niekoľkých výnimiek), čo znemožňuje reexport. Zaisťuje sa tým aj bojkot Izraela, k čomu sa krajina zaviazala.⁶⁸

Okrem tarifných a netarifných prekážok obchodu, boli voči krajine uložené rozsiahle sankcie zo strany EÚ a USA. Ide o reakciu na podporu terorizmu zo strany sýrskej vlády a porušovanie demokratických a ľudských práv v krajine. Valné zhromaždenie OSN v decembri 2013 odsúdilo sankcie, totiž *„jednostranné donucovacie ekonomické opatrenia nepriaznivo vplyvajú na hospodárstvo a rozvojové úsilie rozvojových krajín v rozvojových*

⁶⁶GOV.UK..2013.Embargoes and sanctions on Lebanon. In GOV. Uk [online].[cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete:<<https://www.gov.uk/guidance/arms-embargo-on-lebanon#export-control-updates>>.

⁶⁷MZV.SK. 2015. Ekonomická informácia o teritórii – Sýria. In MZV.sk [online].[cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete:<https://export.slovensko.sk/wp-content/uploads/2015/04/S%C3%BDria-Ekonomick%C3%A9-inform%C3%A1cie-o-terit%C3%B3riu_November-2014.pdf>.

⁶⁸OKR. 2008. Assessing Non-tariff Barriers in Syria. In Worldbank.org [online].[cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/5512?locale-attribute=fr>>.

krajinách.“ Od ich zavedenia, boli niekoľkokrát sprísnené v dôsledku zhoršenej situácie v krajine.⁶⁹

Je dôležité rozlišovať sankcie EÚ a USA. Sankcie Európskej únie boli uložené v máji 2011. Zahŕňajú zmrazenie aktív, zákazy cestovania, obchodné obmedzenia, finančné sankcie a zbrojné embargo, zákaz dovozu sýrskej ropy do EÚ, ako aj zákaz vývozu určitých položiek s dvojakým použitím do Sýrie. Zabraňujú obchodu s luxusným tovarom, drahými kameňmi, kovmi a zariadeniami, alebo technológiami pre niektoré sektory ropy a zemného plynu, vrátane prieskumu a výroby rafinácie a skvapalňovania plynu. Európske sankcie sa zameriavajú aj na elektrickú sieť Sýrie, ktorá zakazuje EÚ budovanie elektrární a investovanie do týchto projektov.⁷⁰

Sankcie USA zmrazili majetok sýrskeho štátu a stovky spoločností a jednotlivcov, vrátane vládnych predstaviteľov, vojenského a bezpečnostného personálu a ďalších osôb. Zakazujú vývoz, predaj alebo poskytovanie služieb a nových investícií do Sýrie. Taktiež zakazujú rokovania s americkými osobami o sýrskych ropných a uhl'ovodíkových produktoch, alebo ich dovoz do Spojených štátov. Americká jurisdikcia sa vzťahuje na celosvetové aktivity všetkých fyzických a právnických osôb z USA.⁷¹

Sankcie USA a EÚ zahŕňajú výnimky pre humanitárne dodávky a pre položky potrebné misiám OSN v Sýrii.

3.6.1 *Vplyv konfliktu na prepravu tovarov*

Sýria tvorí najdlhšiu hranicu Libanonu a vstupnú bránu do sveta obchodu. Najdôležitejšími vývoznými destináciami, ktoré spájajú Sýriu s Libanonom sú Spojené arabské emiráty, Saudská Arábia, Jordánsko, Irak, Irán, Kuvajt, Omán, Katar, Bahrajn a Turecko.

V prvej polovici roku 2013 došlo k zníženiu obchodných tokov, najmä v oblasti potravinárskych a spotrebných tovarov. Náklady na prepravu do Perzského zálivu vzrástli približne o 15 percent, čo bolo spôsobené zvýšenými cenami ropy, ako aj zvýšenými nákladmi na poistenie prepravných rizík pri preprave cez Sýriu. Tieto faktory viedli k

⁶⁹STEELE, J. 2017. Sanctions don't stop Assad, but hurt us all, say Syrian medics and businesspeople. In *Middle East Eye.net* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <<https://www.middleeasteye.net/news/sanctions-dont-stop-assad-hurt-us-all-say-syrian-medics-and-businesspeople>>.

⁷⁰EXPORT.GOV.2015. Embargoes and sanctions on Syria. In *GOV.uk* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <<https://www.gov.uk/guidance/sanctions-on-syria>>.

⁷¹McDOWALL, A. 2018. Long reach of U.S. sanctions hits Syria reconstruction. In *Reuters.com* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-sanctions/long-reach-of-u-s-sanctions-hits-syria-reconstruction-idUSKCN1LI06Z>>.

nárastu námornej nákladnej dopravy, pričom je v priemere o 40 percent drahšia ako pozemná preprava a trvá v približne o 2 týždne dlhšie.⁷²

Pretrvávajúci konflikt v Sýrii výraznejšie ovplyvnil obchodnú činnosť Libanonu až v roku 2015, kedy uzavreli hraničný priechod medzi Jordánskom a Sýriou - Nasíb, čo zredukovalo pozemnú tranzitnú trasu. Hľadanie alternatívnych obchodných trás vo všeobecnosti znamená pre exportérov nárast nákladov a stratu podielu na trhoch. Podľa ekonomického analytika Nassig Ghobril, tovar prepravovaný na pevnine tvoril 35 percent z celkového vývozu Libanonu. Poľnohospodárstvo bolo najviac postihnuté s uzatvorením hraníc, nakoľko až 65 percent poľnohospodárskych výrobkov bolo prepravených cez hraničný priechod v Nasíb. Odhaduje sa, že približne 550 000 ton zeleniny a ovocia sa ročne vyvážalo cez spomenutý hraničný priechod.⁷³

Hraničný priechod Nasíb začal svoju činnosť v roku 1997 a stal sa jedným z najrušnejších sýrskych hraničných priechodov. Predstavoval aj spoločnú sýrsko - jordánsku zónu voľného obchodu, to znamená, že sýrska vláda poskytovala firmám pôsobiacim v zóne určité benefity, ako napr.:

- neboli vyžadované dovozné licencie, iba deklarácia pre evidenčné a inšpekčné účely,
- neexistovali reexportné obmedzenia (s výnimkou vojenských materiálov),
- importovaný a skladovaný tovar nepodliehal daniam a clu,
- devízové operácie nepodliehali devízovému režimu a reštrikciám,
- firmy a ich zamestnanci nemuseli platiť daň z príjmu, iba sociálne poistenie.⁷⁴

Navyše v roku 2003 bol vydaný zákon č. 40/2003, podľa ktorého došlo k rozšíreniu možných aktivít na oblasti služieb: bankovníctva, poisťovníctva, elektronického obchodu, médií, zdravotníctva a turistiky. Pred začiatkom konfliktu cez hraničný priechod prešlo každý deň takmer 7 000 nákladných vozidiel a obchod v tejto zóne predstavoval približne 1,5 miliardy dolárov ročne. Táto suma klesla do roku 2014 na 400 miliónov dolárov. Poskytovala viac ako 4 000 pracovných miest pre pracovníkov z oboch krajín a bola miestom pre 35 závodov. Údaje, ktoré sprístupnila libanonská colná správa ukazujú, že v

⁷²COCHRANE,P. 2012. Keeping alight the spark. In *Executive-magazine.com* [online].[cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <<http://www.executive-magazine.com/economics-policy/keeping-alight-spark>>.

⁷³NAHHAS, R. 2018. Opening of Nassib-Jaber crossing will have an impact on Jordan, neighbouring countries. In *The Arab Weekly com.* [online].[cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete:< <https://the arabweekly.com/opening-nassib-jaber-crossing-will-have-impact-jordan-neighbouring-countries>>.

⁷⁴MACARON, J. 2018. Controlling the Nasib Crossing Is a Game Changer for the Syrian Regime. In *Arabcenterdc.org* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <http://arabcenterdc.org/policy_analyses/controlling-the-nasib-crossing-is-a-game-changer-for-the-syrian-regime/>.

rokoch 2014 až 2016 došlo k poklesu vývozu na pevnine o 75 percent.⁷⁵ Pre libanonský export zostali iba dve príliš nákladné alternatívy. Prístav a letisko Rafic Hariri v Bejrúte, čo ale ďalej znižovalo schopnosť krajiny plne využiť svoj obchodný potenciál. Viac bola využívaná námorná preprava cez prístav v Bejrúte. V júni roku 2015 sa počet vyvezených kontajnerov

cez prístav zvýšil o 81 percent oproti rovnakému obdobiu v roku 2014. Veľkú časť nárastu námornej prepravy tvorili poľnohospodárske výrobky dodávané do zahraničia v chladiarenských kontajneroch. Vývoz kontajnerov cez letisko v Bejrúte sa v prvej polovici roku 2015 zvýšil o 28 percent v porovnaní s rovnakým obdobím roku 2014.

Obchodné toky v tabuľke č. 13 ukazujú zmenu v exporte a importe tovarov vo vybraných pohraničných mestách.

Tabuľka 13 **Export a import tovarov cez vybrané hraničné priechody (2010-2018, v mil. USD)**

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Abboudie	478,4	430,3	281,3	247,2	229,7	113,1	45,8	28,9	35,3
Arida	29,6	22,8	16,4	76,0	82,2	117,2	117,5	161,5	35,9
Masnaa	1796,8	1781,7	1522,3	777,0	882,5	321,7	168,7	198,6	229,1
Prístav Beirut	13750,4	15238	17679,5	19200,7	18430,2	16015,7	16150	16668,9	16502,7
Letisko R. Hariri	5418,9	6848,0	6472,2	5572,1	5044,2	4564,5	5179,6	4837,4	5419,2
Saida	377,3	429,8	621,9	566,9	431,7	406,0	275,3	387,0	255,6
Tripolis	1442,4	1499,7	1489,0	1298,8	1291,0	1276,2	1242,1	1516,9	1549,8

Prameň: vlastné spracovanie na základe CUSTOMS.GOV.LB. 2019. Annual Statistics. In Customs.gov.lb [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <http://www.customs.gov.lb/Trade_Statistics/Yearly/Yearly_Statistics.aspx>.

Hodnoty v tabuľke ukazujú postupné presmerovanie vývozu a dovozu z Masnaa a Abboudie, a to najmä od roku 2012-2013. Priechody Saida a Tripoli od roku 2013 tiež zaznamenali pokles obchodovaného tovaru. Na druhej strane Arida bola menej využitým hraničným mestom pred sýrskym konfliktom, ale po roku 2012 sa rapídne zvýšil objem exportovaného a importovaného tovaru. Hlavným príjemcom presmerovania tovaru bol prístav v Bejrúte, ktorého podiel sa na celkovom vývoze zvýšil v roku 2013 na 44 percent

⁷⁵NAHHAS, R. 2018. Opening of Nassib-Jaber crossing will have an impact on Jordan, neighbouring countries. In *The Arab Weekly.com* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <<https://the arabweekly.com/opening-nassib-jaber-crossing-will-have-impact-jordan-neighbouring-countries>>.

(z 28 percent v roku 2012), zatiaľ čo jeho podiel na dovoze vzrástol na 71 percent (zo 66 percent v roku 2012) .

Po troch rokoch, v októbri 2018, sa hraničný priechod medzi Jordánskom a Sýriou znovu otvoril, čo umožnilo obnovenie obchodu medzi krajinami. Napriek tomu ale pretrvávajúca zlá bezpečnostná situáciu v Sýrii spôsobuje, že mnohé libanonské podniky sa stále spoliehajú na dlhšiu a drahšiu dopravu po mori.

Strata takmer všetkých pozemných obchodných ciest mimo krajiny, vážne zaťažila libanonské hospodárstvo. Najviac postihlo poľnohospodárstvo, pretože sa spolieha predovšetkým na cestnú prepravu, ktorú z dôvodu charakteru produktov nie je možné ľahko substituovať leteckou, prípadne námornou prepravou. Taktiež náklady na leteckú a námornú dopravu sa za posledné štyri roky zvýšili kvôli preťaženosti a strate pozemnej dopravy.

3.7 Perspektíva vzájomnej spolupráce Libanonu a Sýrie

Obnovenie obchodných dohôd

Konflikt v Sýrii a s tým spojená zhoršená bezpečnostná situácia, poznamenala vývoz Libanonu do krajín Perzského zálivu. V záujme Libanonu, pre budúce obdobie, by malo byť prioritou úsilie o dohodu so Sýriou, aby libanonskí vývozcovia cez sýrsku hranicu s Jordánom, mohli dosiahnuť širšie trhy na Blízkom východe.

Vláda v súčasnosti rokuje o oživení existujúcich obchodných dohôd a o ich rozšírení, čo by mohlo pomôcť miestnym výrobcam, aby v nasledujúcom roku získali naspäť stratené podiely na trhu. Prvým krokom, v septembri roku 2017, bolo stretnutie sýrskeho ministra zahraničného obchodu a ochrany spotrebiteľa, Dr. Abdullah al-Gharbi a libanonského ministra hospodárstva, Ghazi Zu'aiter. Cieľom stretnutia bolo nájsť spoločnú stratégiu rozvoja hospodárskej spolupráce a zlepšenie obchodných vzťahov Sýrie s Libanomom.⁷⁶ Rokovania sa tiež zamerali na potrebu plnenia dvojstranných dohôd podpísaných medzi Sýriou a Libanomom na základe Zmluvy o bratstve z roku 1991 a na možnosti, ktorými by sa dosiahla hospodárska, poľnohospodárska a obchodná integrácia a vytvorenie priemyselných potravinárskych projektov na zabezpečenie potrieb občanov oboch krajín.

⁷⁶THE SYRIA TIMES. 2018.Syria, Lebanon Discuss increasing exchange of goods and products. In *Syriatimes.sy* [online].[cit. 2019-03-20]. Dostupné na: <<http://www.syriatimes.sy/index.php/economy/38354-syria-lebanon-discuss-increasing-exchange-of-goods-and-products>>.

Strany sa dohodli, že musia spolupracovať na uľahčení toku poľnohospodárskych výrobkov a na odstránení všetkých prekážok v súlade platnými zákonmi a predpismi v oboch krajinách.

Oživenie cestnej dopravy

Strata takmer všetkých zaužívaných ciest obchodu ovplyvnila konkurencieschopnosť Libanonského vývozu, najmä poľnohospodárskych produktov. Vývozcovia uprednostňovali vládou dotovanú lodnú dopravu, ktorá bola výhodnejšia ako cestná doprava cez priechod v Nasíb, na ktorú sýrske úrady uvalili vysoké poplatky.

Zlepšenie spolupráce Libanonu a Sýrie v tomto smere má veľký potenciál. Libanonskí exportéri by sa mohli stať opäť konkurencieschopnými na trhoch Perzského zálivu a zároveň by to pomohlo oživiť sýrsko-jordánsku zónu voľného obchodu, ktorá pred konfliktom poskytovala okolo 4000 pracovných miest a bolo aj pôsobiskom viacerých závodov.

Oživenie cestnej dopravy by vyžadoval dialóg libanonských a sýrskych orgánov, prispelo by to k liberalizácii vzťahov medzi krajinami a umožnil by dohodu o používaní priechodu Nasíb. V konečnom dôsledku k zníženiu tarifných a netarifných prekážok obchodu, by bolo potrebné aj zrušenie dotácií námornej prepravy v Libanone.

Vydávanie pracovných povolení sýrskym utečencom

Ďalšou výzvou zostáva veľký počet sýrskych utečencov, ktorí sa nachádzajú v krajine. V Libanone je požiadavka „sľub nepracovať“ prekážkou integrácie sýrskych utečencov do formálneho hospodárstva, nakoľko sa Sýrčania musia rozhodnúť medzi postavením utečenca a účasťou na trhu práce. Vydávanie pracovných povolení by prinieslo výhody nielen pre utečencov, ale aj pre hospodárstvo Libanonu.

Utečenci môžu znamenať pre hostiteľskú krajinu obrovský potenciál, často prinášajú so sebou aj aktíva, zručnosti, znalosti a ochotu prispievať k hospodárstvu danej spoločnosti. Pracovné povolenia pre utečencov by znamenalo zlepšenie ich životných podmienok, neprichádzali by o pracovné návyky a po skončení konfliktu by sa ľahšie začlenili do spoločnosti.

Vzhľadom na rozsah utečeneckej krízy, okamžitý neobmedzený prístup k práci pre všetkých utečencov, by predstavoval veľký šok pre trh práce v krajine. Ekonomické prispôsobenie si vyžaduje čas, postupnosť a starostlivé riadenie pri otváranií trhu práce. Okrem toho, zamestnanie môže pôsobiť pre sýrskych utečencov ako stimul, aby zostali v

hostiteľskej krajine aj po skončení konfliktu. Predĺženie pobytu utečencov nie je výhodným riešením pre hostiteľskú vládu, lebo prínosy z prítomnosti utečencov sa prejavujú až v budúcnosti a výzvy z utečeneckej krízy sú okamžité.

Libanon by utečencom mohol uľahčiť prístup k formálnym pracovným príležitostiam zjednodušením postupov a požiadaviek na dokumentáciu na získanie pracovných povolení, znížením ich priamych a nepriamych nákladov pre zamestnancov a zamestnávateľov. Toto by mohol byť obmedzený, ale užitočný prvý krok smerom k otvoreniu trhu práce.

Podpora podnikania

Obmedzený prístup sýrskych utečencov na trh práce, spôsobilo rozšírenie neregulovaných aktivít v krajine. Poškodzujú miestne malé a stredné podniky, ako aj hospodárstvo, preto ďalšou perspektívnou oblasťou je uľahčiť sýrskym utečencom podnikanie na území Libanonu.

Sýrski utečenci v súčasnosti nemajú zakázané podnikanie, ale bez vlastných prostriedkov nemajú možnosť si založiť podniky. Prostredníctvom lepšieho prístupu malých a stredných podnikov k úverom, odbornej prípravy podnikateľov a zlepšeného podnikateľského prostredia, by mohli podporiť hospodársku výkonnosť, ako aj dopyt po pracovnej sile v hostiteľskej krajine.

V júni roku 2018 Svetová banka schválila nový projekt v hodnote 400 miliónov USD na podporu libanonského úsilia o rozšírenie celoštátnych pracovných príležitostí, ktoré boli vážne ovplyvnené prílevom sýrskych utečencov a nízkym rastovým trendom hospodárstva. Očakáva sa, že finančný balík vytvorí 52 000 stálych pracovných miest a 12 000 krátkodobých pracovných príležitostí.⁷⁷

Účasť na rekonštrukcii Sýrie

Zapojenie sa do rekonštrukcií Sýrie, by znamenalo veľkú príležitosť pre pomalé libanonské hospodárstvo.

V najpriaznivejšom prípade prímorské mesto Tripoli, ktoré dlhodobo trpelo hospodárskou stagnáciou, by malo šancu stať sa logistickým uzlom pre medzinárodné spoločnosti, ktoré sa zúčastňujú na prestavbe Sýrie. Mesto je 28 kilometrov od sýrsko-

⁷⁷THE WORLD BANK. 2018. World Bank Support Aims to Create Thousands of Jobs in Lebanon. In: *WORLDBANK.org*[online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete:< <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2018/06/27/400-million-to-boost-economic-opportunities-in-lebanon>>.

libanonskej hranice a v pláne je aj vybudovanie železničnej trate, ktorá by spojila Tripolis s Homsom, tretím najväčším mestom Sýrie.

Na dosiahnutie tohto cieľa miestne úrady strojnásobili veľkosť prístavu v Tripoli zvýšením skladovacej kapacity z 400 000 kontajnerov na 1,3 milióna.⁷⁸

3.8 Diskusia

Cieľom práce bolo vyhodnotiť, na základe vedeckých metód, vývoj utečeneckej krízy v krajinách susediacich so Sýriou a vplyv na ich hospodárstvo so zameraním na Libanon. Na základe našich zistení ekonomický a sociálny dopad a spillover konfliktu hodnotíme nasledovne:

Ekonomický spillover

Libanon v roku 2010, tesne pred vypuknutím konfliktu v Sýrii a po veľkej finančnej a hospodárskej kríze, vykazoval HDP na obyvateľa vo výške 8 858 dolárov, celkový HDP predstavoval 38,41 miliardy dolárov a tempo ekonomického rastu bolo 8,04 percent. Finančná kríza zasiahla krajinu iba v menšej miere, čo sa prejavilo oslabeným exportom najmä do štátov Európskej únie.

Vypuknutie konfliktu v Sýrii v dôsledku arabskej jari, spôsobil pokles hospodárskeho rastu Libanonu na 0,92 percent, ktorý sa v nasledujúcich rokoch pohyboval na úrovni 0,8 – 2,6 percent. V roku 2017 sme zaznamenali hodnotu 1,80 percent a Svetová banka odhaduje, že v nasledujúcom období hospodársky rast zostáva naďalej spomalený. Podľa jej očakávaní v nasledujúcich troch rokoch by nemal presiahnuť 2 percentá. Predpoveď hospodárskeho rastu podľa Focus Economics je pozitívnejšia, očakávajú 2,2 percentný nárast v roku 2019 a 2,7 percent v roku 2020.

Zistili sme, že krivka HDP na obyvateľa kopíruje vývoj celkového HDP iba do roku 2010. Kým krivka celkového HDP od roku 2010 začala výrazne rásť, krivka HDP na obyvateľa stagnuje, čo signalizuje výrazné zvýšenie počtu obyvateľov Libanonu a zároveň ukazuje zhoršenie blahobytu krajiny.

Zo sektorov hospodárstva najväčšiu ujmu utrpelo poľnohospodárstvo. Poľnohospodárstvo predstavuje iba nepatrnú časť pri tvorbe HDP, ale napriek tomu zamestnáva 20-25 percent pracovnej sily Libanonu. Okrem toho je hlavným zdrojom príjmov pre najchudobnejšie

⁷⁸THE WORLD BANK. 2018. World Bank Support Aims to Create Thousands of Jobs in Lebanon. In: *WORLDBANK.org*[online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <<https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2018/06/27/400-million-to-boost-economic-opportunities-in-lebanon>>.

skupiny obyvateľstva vo vidieckych oblastiach, kde sa nachádza aj najväčší počet utečencov.

Vplyv sýrskej utečeneckej krízy sa odzrkadľuje aj na vývoji inflácie. Celková inflácia spotrebiteľských cien v období rokov 2011 až 2013 sa pohybovala medzi 4 až 7 percent. Od roku 2014 inflácia začala klesať až do záporných hodnôt, následne od roku 2017 zase rastie. Vo veľkej miere sa na raste inflácie podieľal rast cien bývania a služieb (nájom, voda, elektrina, plyn a iné palivá), dopravy (hlavne vplyvom rastu cien ropy) a potravín (vrátane nealkoholických nápojov).

Pri skúmaní zahraničného obchodu krajiny sme zistili, že hodnota vyvezeného tovaru bola najvyššia v roku 2012, kedy dosiahla 4,37 mld. eur. Odvtedy export klesal a v súčasnosti sa ustálil na hodnote približne 3,6 mld. eur, čo je o 18,5 percent menej, ako v rekordom roku 2012. Hlavným dôvodom poklesu exportu bol pokles vývozu vzácnych kovov, ktoré sú významným obchodným artiklom krajiny. Libanon vyváža vzácne kovy najmä do Juhoafrickej republiky a Švajčiarska a v roku 2012 až 25 percent celkového exportu smerovalo do týchto dvoch krajín. Môžeme konštatovať, že táto zmena v exporte nesúvisela s konfliktom v Sýrii.

Export ostatných komodít začal klesať a následne stagnovať až do roku 2015. Hlavným dôvodom stagnujúceho exportu bola strata zaužívaných obchodných ciest, nakoľko začiatkom roka 2015 bol uzavretý dôležitý hraničný priechod Nasíb, medzi Sýriou a Jordánskom, cez ktorý sa vyvážali najmä potravinárske a rastlinné výrobky a výrobky spracovateľského priemyslu. Vývoz do Sýrie tiež poklesol, čo bolo zapríčinené nižšou kúpnu silou obyvateľov ako aj tým, že veľké množstvo Sýrčanov opustilo svoju krajinu. Na rozdiel od vývozu, hodnota dovozu pokračovala v raste s menším poklesom v rokoch 2013 a 2014. Túto relatívnu stabilitu dovozných hodnôt si môžeme vysvetľovať veľkým prílevom utečencov, ktorí spôsobili zvýšenie dopytu po spotrebných a investičných tovaroch.

Po uzavretí kľúčového hraničného priechodu, hľadanie alternatívnych obchodných trás, znamenalo pre libanonských exportérov rast nákladov a stratu podielu na trhoch.

Napriek mnohým negatívnym dôsledkom sýrskej vojny na miestne poľnohospodárstvo, Libanon z tejto situácie vytiahol aj určité výhody. Napríklad miestni poľnohospodári a priemyselníci mali možnosť vyplniť medzeru na trhoch krajín, ktoré boli predtým exportným trhom Sýrie a tak kompenzovať pokles sýrskeho vývozu.

Znovuotvorenie hraničného priechodu neprispel k obnoveniu obchodu, sýrske úrady zaviedli vysoké tranzitné tarify, s úmyslom podporiť obnovenie infraštruktúry v krajine.

Na základe zistených skutočností môžeme potvrdiť, že sýrska občianska vojna spôsobila spomalenie hospodárstva Libanonu, avšak nie úplné zlyhanie ekonomiky, čo by spôsobilo rozsiahle politické a bezpečnostné následky pre krajinu. Strata takmer všetkých pozemných obchodných ciest, mala negatívny vplyv na obchod, ale schopnosť krajiny adaptovať sa novým podmienkam realizácie zahraničného obchodu celkovo hodnotíme pozitívne.

Rekonštrukcia Sýrie by bola pre stagnujúce hospodárstvo Libanonu obrovskou príležitosťou. Do rekonštrukcie by sa mohli zapojiť viaceré odvetvia vrátane obchodu, priemyslu, dopravy i financií. Krajina má dobré predpoklady stať sa súčasťou tohto procesu, disponuje totiž konkurenčnými výhodami ako napr. fyzická blízkosť, spoločný jazyk, vzdelaná pracovná sila, vládna podpora, ako aj potrebný know-how.

Sociálny spillover

Od vypuknutia konfliktu v Sýrii bolo vysídlených takmer trinásť miliónov Sýrčanov.

Zistili sme, že počet utečencov v pomere k celkovému obyvateľstvu je najväčší v Libanone. Utečenci v krajine predstavujú jednu pätinu celého obyvateľstva, viac ako 950 tisíc. Toto číslo predstavuje iba registrovaných utečencov, skutočné čísla sa odhadujú na vyše 1,2 milióna. Humanitárna kríza spôsobila, že krajina čelí rastúcemu tlaku na zdravotnú starostlivosť, školstvo, energetiku, ako aj na bývanie. V Libanone neexistujú žiadne formálne utečenecké tábory a v dôsledku toho sú Sýrčania roztrúsení po mestských a vidieckych oblastiach, často v nevyhovujúcich podmienkach. Dôvodom bola dlhoročná skúsenosť krajiny s palestínskymi utečencami, ktorí žijú v dvanástich oficiálnych utečeneckých táboroch. Libanon preto nezriaďoval utečenecké tábory pre sýrskych utečencov kvôli obave, že by sa utečenci chceli usadiť a ostať v krajine. V roku 2015 počet sýrskych utečencov v Libanone prekročil 1 000 000, na čo vláda reagovala prijatím opatrenia na obmedzenie možnosti vstupovania Sýrčanov do krajiny. Uzatvorenie hraníc malo za následok, že mnohí Sýrčania žijú v krajine nelegálne, v neľudských podmienkach. Nezamestnanosť v Libanone bola medzi rokmi 1990 – 2010 v priemere 9 percent, pracovná sila disponovala pracovnou mobilitou, ktorá im umožnila nájsť pracovné príležitosti aj v susedných štátoch Perzského zálivu. Problémom však bola vysoká nezamestnanosť v kruhu utečencov, ktorí dlhodobo žili v krajine. Presné údaje o zamestnanosti nie sú dostupné, ale podľa odhadov, po vypuknutí konfliktu sa nezamestnanosť v krajine takmer zdvojnásobila. Účasť libanonskej mládeže na národnom

trhu práce bola slabá aj pred konfliktom, ale počet nezamestnaných mladých ľudí sa od roku 2011 zdvojnásobil.

Na základe vyššie uvedených skutočností, môžeme konštatovať, že sa potvrdili negatívne dopady sýrskej utečeneckej krízy na trh práce a nezamestnanosti v Libanone. Zatiaľ čo niektoré miestne podniky ťažia z dostupnosti lacnej pracovnej sily, zhoršujú sa možnosti zamestnania menej kvalifikovaných Libanončanov. Väčšia konkurencia na trhu práce o voľné pracovné miesta môže spôsobiť zhoršenie kvality života miestnych obyvateľov.

Príležitosťou v budúcom období môže byť postupné vydávanie pracovných povolení pre utečencov ako aj podpora podnikania v zaostalejších regiónoch s vysokou nezamestnanosťou, v kruhu miestnych obyvateľov a utečencov. Utečenci totiž často prinášajú do hostiteľských krajín zručnosti a znalosti a tento potenciál by krajina mala využiť. Pomáhalo by to v zlepšení kvality života najzraniteľnejšej vrstvy obyvateľstva a utečencov, aby neprišli o pracovné návyky a po skončení konfliktu by sa ľahšie začlenili do spoločnosti. Zároveň by sa znížila neregulárna podnikateľská činnosť v krajine, ktorá sa v posledných rokoch znova rozšírila.

Spillover sýrskeho konfliktu

V prvej kapitole sme zistili, že vnútorné konflikty a občianske vojny majú s príspevom príslušných faktorov tendenciu šíriť sa do susedných regiónov a krajín. Šírenie konfliktov je tým pravdepodobnejší, čím dlhšia a dostupnejšia je spoločná hranica medzi krajinami. Typ hraníc je ďalším faktorom, ktorý môže napomáhať k šíreniu konfliktov, nakoľko ľahko prekročiteľné hranice, alebo umelo určené hranice, môžu ďalej podporovať regionálnu nestabilitu.

Libanon, ako štát na pobreží Stredozemného mora, hraničí iba so Sýriou a s Izraelom. Jej jediná otvorená a zároveň najdlhšiu hranica je so Sýriou, s Izraelom nemá žiadne väzby. V Libanone prevláda krehká sektárska rovnováha, ktorá je kritickou záležitosťou krajiny. Príliv veľkého množstva utečencov by ľahko mohol narušiť túto rovnováhu a prispieť k opätovnému vzniku občianskej vojny.

Na základe týchto faktorov Libanon bol v ohrození preliatia konfliktu. Preto sme porovnávali úroveň krehkosti štátu od vypuknutia konfliktu v Sýrii a zistili sme zhoršenie stavu krajiny po roku 2011. Postupné zlepšenie sme pozorovali od roku 2016. Preto hodnotíme možnosť preliatia konfliktu do Libanonu ako nepravdepodobnú.

Záver

Začiatkom roka 2011 sa začali demonštrácie v Sýrii proti autoritatívneho režimu, ktoré postupom času prerástli do ozbrojených konfliktov a následne do občianskej vojny. Občianska vojna v Sýrii spôsobila jednu z najväčších utečeneckých kríz v histórii, ktorá spôsobila ťažkosti najmä pre susediace krajiny.

Cieľom práce bolo vyhodnotiť na základe vedeckých metód, vývoj utečeneckej krízy v krajinách susediacich so Sýriou a vplyv na ich hospodárstvo so zameraním na Libanon. Cieľ sa podarilo naplniť, nakoľko sme zistili vývoj utečeneckej krízy v krajinách susediacich so Sýriou a zanalyzovali sme dopad konfliktu na hospodárstvo Libanonu.

Vo všetkých susedských krajinách, viac ako 70 percent sýrskych utečencov žije pod hranicou chudoby. V Turecku ich počet už dosiahol 3,3 milióna, v Jordánsku sa nachádza 670 tisíc a v Iraku 250 tisíc osôb. V pomere k počtu obyvateľov, Libanon je hostiteľom najväčších utečeneckých komunít, čo má vplyv aj na fungovanie štátu a taktiež zvyšuje napätie v krajine. V práci sme používali aktuálne dostupné informácie o migrácií, ale treba zdôrazniť, že vzhľadom na charakter skúmaného fenoménu, tieto údaje nemusia korešpondovať so skutočnosťou. Podľa oficiálnych údajov sa v Libanone nachádza 1,2 milióna utečencov, ale predstavitelia krajiny hovoria až o 1,6 milióna osôb.

Libanon, po prekročení jedného milióna zaregistrovaných utečencov prijal opatrenie, na základe ktorého od januára 2015 prestali registrovať utečencov pri prechode na hraniciach. Zároveň utečenci, ktorí sú zaregistrovaní UNHCR, musia podpísať prehlásenie, že nebudú pracovať v krajine. Týmto krokom sa výrazne ovplyvnila situácia v krajine, lebo osoby bez možnosti registrácie sa stali nelegálnymi migrantmi. Registrované osoby sú zase odkázaní na nízke príspevky na život a tak v konečnom dôsledku Sýrčania prispievajú k rozšíreniu tieňovej ekonomiky. Krajina odmieta aj zakladanie utečeneckých táborov, aby predišla trvalému usadeniu utečencov. Preto v súčasnosti žijú v najmä v provinciách Severný Libanon, Južný Libanon, alebo údolie Bekaa, kde sa nachádza aj najchudobnejšia vrstva obyvateľov. V týchto regiónoch, narastajúci počet utečencov spôsobil obmedzenie počtu voľných pracovných miest, zníženie mzdy hlavne v sektore poľnohospodárstva, kde pracuje 25% chudobných Libanončanov. Zároveň sa zvýšila aj detská práca, ktorou krajina zápasila aj pred príchodom utečencov. Veľký počet utečencov v krajine vplýval negatívne aj na zamestnanie mladých Libanončanov, ktorých nezamestnanosť sa neustále zvyšuje.

Vplyv konfliktu na zahraničný obchod sa prejavil najviac v roku 2015, keď Sýria zatvorila hraničný priechod s Jordánskom, čím uzavrela aj tranzitnú cestu libanonských produktov do okolitých krajín. Najviac to postihlo poľnohospodárstvo, ale celkovo sa znížila aj konkurencieschopnosť libanonského exportu. Exportéri boli nútení hľadať nové obchodné cesty, odberateľov a museli sa preorientovať na nákladnejšiu leteckú a námornú prepravu. Znovuotvorenie hraničného priechodu v roku 2018 nespĺnilo očakávania, nakoľko Sýria zaviedla nové prekážky obchodu, ktoré by síce podporovali obnovenie infraštruktúry v krajine, ale by sa premietli aj do konečných cien tovarov a spôsobili zdraženie libanonského exportu. V súčasnosti Libanon rokuje o liberalizácii obchodných vzťahov, o obnovení obchodu s dôrazom na poľnohospodárske komodity cez Sýriu do okolitých krajín.

V posledných rokoch Libanon trpel rôznymi sociálnymi, politickými a ekonomickými problémami. Hospodárstvo stagnuje, enormne zvýšený počet obyvateľov zaťažuje dopravnú, technickú, energetickú infraštruktúru, zdravotníctvo ako aj školstvo. Nádejou pre krajinu je ukončenie vojny, čo by umožnilo postupný návrat sýrskych utečencov do vlastnej krajiny a zároveň krajina by sa mohla angažovať na rekonštrukcii vojnou zničenej Sýrie, k čomu už získala potrebné know-how počas prestavbách svojej krajiny.

Zoznam bibliografických odkazov

Knižné publikácie

1. BOSWELL, CH. 2002. Addressing the causes of migratory and refugee movements: the role of the European Union. In *New Issues in Refugee Research*. Hamburg: Institute for Peace Research and Security Policy, 2002. vol. 2, no. 73 ISSN 1020-7473. p. 29
2. COLLIER, Paul et al. 2003. *Breaking the Conflict Trap: Civil War and Development Policy*. Washington, DC : World Bank and Oxford University Press, 2003. p. 240. ISBN 0-821-35481-7.
3. COLLIER, Paul. 2007. *The Bottom Billion: Why the Poorest Countries are Failing and What Can Be Done About It*. New York : Oxford University Press, 2007. p. 205. ISBN 978-0-19-531145-7.
4. ERRIGHI, L. – GRIESSE, J. 2016. *The Syrian Refugee Crisis: Labour Market Implications in Jordan and Lebanon*. Luxembourg: : Publications Office of the European Union, 2016. p. 36. ISBN 978-92-79-54430-9.
5. LANGLEY,S.-VANORE, M.-RANGO,M. 2016. *The Push and Pull Factors of Asylum-Related Migration: A Literature Review*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016. ISBN 978-92-9494-238-8, p. 44.
6. ONDROVIČ, A. 2017. *Inštitucionálne príčiny globálnej ekonomickej krízy*. 1. Vyd. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied Bratislava 2017. str. 119. e-ISBN 978-80-7144-285-1.
7. WORLD BANK GROUP. 2018. *Global Economic Prospects: The Turning of the Tide?*. Washington, DC: International Bank for Reconstruction and Development / TheWorld Bank 2018. 152 s. ISBN 978-1-4648-1324-5
8. YOUNG, W. et al. 2014. *Spillover from the Conflict in Syria: An Assessment of the Factors that Aid and Impede the Spread of Violence*. Santa Monica, CA.: RAND Corporation, 2014. p. 88. ISBN-10 0-8330-8726-6.

Článok zo zborníka, monografie

1. DAL,E.2017. Impact of the transnationalization of the Syrian civil war on Turkey: conflict spillover cases of ISIS and PYD-YPG/PKK. In *Cambridge Review of International Affairs*. ISSN 0955-7571, 2017, vol.30, no. 4, 1396-1420

2. GALANSKÁ, N. 2014. Vybrané koncepty a teórie medzinárodnej migrácie a ich aplikácia na súčasné migračné toky. In *Almanach*. ISSN 1339-3502, roč. 8. č. 2, str. 20-39.
3. JANMYR, M. 2017. No Country of Asylum: 'Legitimizing' Lebanon's Rejection of the 1951 Refugee Convention. In *International Journal of Refugee Law*. ISSN 1464-3715, 2017. vol 29. no .3. p. 438–465.
4. KOSÁROVÁ, D. 2016. Sekuritizácia zlyhávajúcich štátov v kontexte medzinárodného terorizmu. In *Acta Fakulty Filozofické Západočeské univerzity v Plzni*. ISSN 2336-6346, 2016 roč. 8, č.2, s. 7-28.
5. KOROMHÁZOVÁ, K. 2016. Práva utečencov podľa Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a podľa Charty základných práv EÚ. In *Aktuálne otázky migrácie z pohľadu medzinárodného práva s osobitným zreteľom na chartu základných práv Európskej únie*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2016. ISBN 978-80-8152-436-3, s. 31-38.

Zákony,normy

1. Zákon č. 319/1996 Z.z. Dohovor o právnom postavení utečencov

Internetové zdroje a publikácie

1. ARBID, J. 2017. Regional instability harms Lebanese exports. In *Executive-magazine.com* [online].[cit. 2019-03-20]. Dostupné na: <<http://www.executive-magazine.com/industry-agriculture/regional-instability-harms-lebanese-exports>>.
2. BYMAN,D – POLLACK,K. 2007. Thing Fall Apart: Containing the Spillover from an Iraqi Civil War. [online]. Washington, D.C.: The Brookings Institution, 2007. [cit. 2017-11-25]. Dostupné na internete:<https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/01iraq_byman.pdf>.
3. CARRION, D. 2015. Are Syrian refugees a security threat to the Middle East? In *Reuters.com* [online].[cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<http://blogs.reuters.com/great-debate/2015/09/15/are-syrian-refugees-a-security-threat-to-the-middle-east/>>.
4. COCHRANE,P. 2012. Keeping alight the spark. In *Executive-magazine.com* [online].[cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <<http://www.executive-magazine.com/economics-policy/keeping-alight-spark>>.

5. CONNOR, Phillip. 2018. 80% of Syrian asylum applicants approved to stay in Europe. In *Pew Research Center.org*. [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<http://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/10/02/after-record-migration-80-of-syrian-asylum-applicants-approved-to-stay-in-europe/>>.
6. CONNOR, Phillip. 2018. Where Syrian refugees have resettled worldwide. In *Pew Research Center.org* [online]. [cit. 2018. 11.11]. Dostupné na internete: <<http://www.pewresearch.org/fact-tank/2018/01/29/where-displaced-syrians-have-resettled/>>.
7. COUNTRYECONOMY. 2018. Lebanon: CPI goes up in November of 2018. In *Countryeconomy.com* [online]. [cit. 2019.01.03.] Dostupné na internete: <<https://countryeconomy.com/countries-cpi/lebanon>>.
8. DIONIGI, F. 2015. Lebanon is revising its policies towards the Syrian refugee crisis, but are the new measures in its real interest? In *The London School of Economics and Political Science.ac.uk*. [online].[cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<http://blogs.lse.ac.uk/mec/2015/05/19/lebanon-is-revising-its-policies-towards-the-syrian-refugee-crisis-but-are-the-new-measures-in-its-real-interest/>>.
9. DUNNE, J- TIEN, N. 2015. Conflict, Economic Growth and Spillover Effects in Africa. In *Econrsa.org* [online]. Cape Town: Economic Research Southern Africa, 2015. 33 p. [cit. 2018-11-25]. Dostupné na internete:<https://econrsa.org/system/files/publications/working_papers/working_paper_561.pdf>.
10. ECONOMIC RESEARCH UNIT.2016. Dissecting The Lebanese Public Debt: Debt Dynamics & Reform Measures, Beirut. In *Creditlibanais.com* [online]. [cit. 2019.1.3.] Dostupné na internete: <<https://www.creditlibanais.com.lb/Content /Uploads/Last EconomicAndCapitalResearch/160711112203804.pdf>>.
11. EMN. 2018. Základné pojmy v oblasti migrácie. In *Hrl.sk* [online]. [cit. 11.11. 2018]. Dostupné na internete: <<https://www.hrl.sk/assets/files/obsah/184-Pojmy%20v%20oblasti%20migr%C3%A1cie.pdf>>.
12. EUR-LEX.2016. SPRÁVA KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE: Tretia správa o pokroku Turecka v plnení požiadaviek jeho plánu liberalizácie vízového režimu. In *EUR-Lex.europa.eu* [online]. [cit. 2018–11-11]. Dostupné na internete: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0278>> .

13. EXPORT.GOV. 2018. Lebanon - Prohibited & Restricted Imports. In *Export.gov* [online].[cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <<https://www.export.gov/article?id=Lebanon-Prohibited-Restricted-Imports>>.
14. EXPORT.GOV.2015. Embargoes and sanctions on Syria. In *GOV.uk* [online].[cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <<https://www.gov.uk/guidance/sanctions-on-syria>>.
15. FANACK. 2018. Governance & Politics of Lebanon 2018.In *Fanack.com* [online].[cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<https://fanack.com/lebanon/governance-and-politics-of-lebanon/>>.
16. FNUKAL, M. 2014. Problémové oblasti súčasného sveta. In [online]. [cit. 2017-11-25]. Dostupné na internete: <https://geografie.upol.cz/soubory/lide/fnukal/POG/POG_P_09.pdf>.
17. GLANSKA,N. 2016. Pár poznámok k nútenej migrácii. In *Multikulti.sk* [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<https://www.multikulti.sk/clanky/par-poznamok-k-nutenej-migracii>>.
18. GOLDPRICE.2019.20 Year Gold Price History in US Dollars per Ounce. In *Goldprice.org* [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<https://goldprice.org/gold-price-charts/20-year-gold-price-history-in-us-dollars-per-ounce>>.
19. GOV.UK..2013.Embargoes and Sanctions on Lebanon. In *GOV.uk* [online].[cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete:<<https://www.gov.uk/guidance/arms-embargo-on-lebanon#export-control-updates>>.
20. GULFTIMES. 2018.Aoun hails Lebanon Qatarties. In *Gulf Times.com* [online]. [cit. 2019-01-03] Dostupné na internete: <<https://www2.gulf-times.com/story/589261/Aoun-hails-Lebanon-Qatar-ties>>.
21. HEGRE,H. 2013. Terminating Civil War [online].Oslo: Peace Research Institute Oslo, 2013. [cit. 2017-11-25]. Dostupné na internete:< https://havardhegre.files.wordpress.com/2013/09/apsa_terminating.pdf>.
22. HRL. 2018. Azylový slovník. In *HRL.sk* [online]. [cit. 2018-11-05]. Dostupné na internete: <<https://www.hrl.sk/sk/info-o-migracii/slovník/azylový-slovník>>.
23. HUMAN RIGHTS WATCH. 2017. The Gaps in Lebanon ´s New Refugee Policy. In *HRW.org* [online].[cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<https://www.hrw.org/news/2017/03/14/gaps-lebanons-new-refugee-policy>>.
24. CHAABAN, J. et al. 2016. Survey on the Socioeconomic Status of Palestine Refugees in Lebanon 2015. In *UNRWA.org* [online]. [cit. 2019-01-03.] Dostupné na internete:

- <<https://www.unrwa.org/resources/reports/survey-economic-status-palestine-refugees-lebanon>>.
25. CHBEIR, R. 2018. The Impact of Syrian Refugees on the Lebanese Labour Market. In *Blominvestbank.com* [online]. [cit. 2019-01-03] Dostupné na internete: <<http://blog.blominvestbank.com/wp-content/uploads/2018/06/The-Impact-of-Syrian-Refugees-on-the-Lebanese-Labour-Market-June-29-2018.pdf>>.
 26. CHERRI,Z.-GONZALES,P.- DELGADO,R. 2016.The Lebanese – Syrian crisis: impact of influx of Syrian refugees to an already weak state. In *Risk management and healthcare policy* [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4948691/>>.
 27. ICDS. 2015. Lebanon – A Failed State? In *IDCS.ee* [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<https://icds.ee/lebanon-a-failed-state/>>.
 28. IDAL. 2018. Trade Performance. In *Invest in Lebanon.gov.lb* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <https://investinlebanon.gov.lb/en/lebanon_at_a_glance/lebanon_in_figures/trade_performance>.
 29. IIED. 2017. Five Fundamentals to Keep Lebanon's Water Flowing.2018. In *Reliefweb.int* [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Five%20fundamentals%20to%20keep%20Lebanon%27s%20water%20flowing%20_%20International%20Institute%20for%20Environment%20and%20Development.pdf>.
 30. INTERNATIONAL RESCUE COMMITTEE. 2019. Beyond refugee camps: Jordan. 2019. In *Rescue.org*. [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<https://www.rescue.org/country/jordan>>.
 31. IOM. 2018. Migrácia vo svete. In *IOM.sk* [online]. [cit. 2018-11-25]. Dostupné na internete: <<https://www.iom.sk/sk/migracia/migracia-vo-svete.html>>.
 32. IOM. 2018. Základné pojmy v oblasti migrácie a integrácie cudzincov. In *Iom.sk*. [online]. [cit. 2018-11-05]. Dostupné na internete: < <https://www.iom.sk/sk/pre-media/zakladne-pojmy-o-migracii.html>>.
 33. KADI, S. 2017. Lebanon's youth bearing the brunt of unemployment, regional instability. In *The Arab Weekly.com* [online]. [cit. 2019.1.3.] Dostupné na internete: <<https://the arabweekly.com/lebanons-youth-bearing-brunt-unemployment-regional-instability>>.
 34. MACARON, J. 2018. Controlling the Nasib Crossing Is a Game Changer for the Syrian Regime. In *Arabcenterdc.org* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete:

- <http://arabcenterdc.org/policy_analyses/controlling-the-nasib-crossing-is-a-game-changer-for-the-syrian-regime/>.
35. MARU, T. 2017. Causes, Dynamics, and Consequences of Internal Displacement in Ethiopia. In: SWP Working Papers, Berlin. 2017. [online]. [cit. 2018. 11.11]. Dostupné na internete: <https://www.academia.edu/35550486/Causes_Dynamics_and_Consequences_of_Internal_Displacement_in_Ethiopia>.
36. McDOWALL, A. 2018. Long reach of U.S. sanctions hits Syria reconstruction. In *Reuters.com* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-sanctions/long-reach-of-u-s-sanctions-hits-syria-reconstruction-idUSKCN1LI06Z>>.
37. MURDOCH, J.- SANDLER, T. 2001. ECONOMIC GROWTH, CIVIL WARS, AND SPATIAL SPILLOVERS. In *Worldbank.org* [online]. [cit. 2018-11-25]. Dostupné na internete: <<http://siteresources.worldbank.org/DEC/Resource%20s/spillovers.pdf>>.
38. MZV.SK. 2015. Ekonomická informácia o teritóriu – Sýria. In *MZV.sk* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <https://export.slovensko.sk/wp-content/uploads/2015/04/S%C3%BDria-Ekonomick%C3%A9-inform%C3%A1cie-o-terit%C3%B3riu_November-2014.pdf>.
39. NAHHAS, R. 2018. Opening of Nassib-Jaber crossing will have an impact on Jordan, neighbouring countries. In *The Arab Weekly com.* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <<https://thearabweekly.com/opening-nassib-jaber-crossing-will-have-impact-jordan-neighbouring-countries>>.
40. NAHHAS, R. 2018. Opening of Nassib-Jaber crossing will have an impact on Jordan, neighbouring countries. In *The Arab Weekly.com* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <<https://thearabweekly.com/opening-nassib-jaber-crossing-will-have-impact-jordan-neighbouring-countries>>.
41. OKR. 2008. Assessing Non-tariff Barriers in Syria. In *Worldbank.org* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/5512?locale-attribute=fr>>.
42. PRIVACY SHIELD FRAMEWORKS. Lebanon – Trade Agreements. In *Privacyshield.gov* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <<https://www.privacyshield.gov/article?id=Lebanon-Trade-Agreements>>.
43. ROMIROWSKY, A. 2014. The Real Palestinian Refugee Crisis. In *The Tower.org* [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<http://www.thetower.org/article/the-real-palestinian-refugee-crisis/>>.

44. SHEN, J. Z. 2017. Why Are There No Syrian Refugee Camps in Lebanon? In *Forced MigrationForum.com*. [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<https://forcedmigrationforum.com/2017/06/22/why-are-there-no-syrian-refugee-camps-in-lebanon/>>.
45. SOCIETE GENERALE. 2019. Regulations and customs in Lebanon: Customs. In *Societegenerale.fr* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <<https://import-export.societegenerale.fr/en/country/lebanon/regulations-customs>>.
46. STEELE, J. 2017. Sanctions don't stop Assad, but hurt us all, say Syrian medics and businesspeople. In *Middle East Eye.net* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internete: <<https://www.middleeasteye.net/news/sanctions-dont-stop-assad-hurt-us-all-say-syrian-medics-and-businesspeople>>.
47. ŠTEVULOVÁ, Z. 2017. Utečenci a migrácia: Dojmy a pojmy. In *Euractiv.sk* [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<https://euractiv.sk/section/spravodlivost-a-vnutro/opinion/utecenci-migracia-dojmy-pojmy/>>.
48. ŠTEVULOVÁ, Z. 2017. Kedy sa človek stáva utečencom? In *Euractiv.sk* [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<https://euractiv.sk/section/spravodlivost-a-vnutro/opinion/kedy-sa-clovek-stava-utecencom/>>.
49. THE ECONOMIST. 2018. Syrian refugees find Turkey more welcoming than western Europe. In *Economist.com* [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<https://www.economist.com/europe/2018/08/23/syrian-refugees-find-turkey-more-welcoming-than-western-europe>>.
50. The Fund For Peace. 2018. Global Data – Lebanon. In *Fund for Peace* [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<http://fundforpeace.org/fsi/country-data/>>.
51. THE NEW ARAB. 2017. More than half of Syrian refugees in Lebanon 'living in extreme poverty'. In *Alaraby.co.uk*. [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<https://www.alaraby.co.uk/english/news/2017/12/16/over-half-syrian-refugees-in-lebanon-in-extremepoverty>>.
52. THE SYRIA TIMES. 2018. Syria, Lebanon Discuss increasing exchange of goods and products. In *Syriatimes.sy* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na: <<http://www.syriatimes.sy/index.php/economy/38354-syria-lebanon-discuss-increasing-exchange-of-goods-and-products>>.
53. THE WORLD BANK. 2018. World Bank Support Aims to Create Thousands of Jobs in Lebanon. In: *WORLDBANK.org* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné na internet:

- <<https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2018/06/27/400-million-to-boost-economic-opportunities-in-lebanon>>.
54. UN. 2018. Global compact for migration. In *Refugeesmigrants.un.org*. [online]. [cit. 2018-11-05]. Dostupné na internete: <<https://refugeesmigrants.un.org/migration-compact>>.
55. UNHCR 2017. GlobalTrends – Forced Displacement in 2017. In *UNHCR.org* [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <<http://www.unhcr.org/globaltrends2017>>.
56. UNHCR. 2018. Operational Portal, Refugee Situations. In *UNHCR.org* [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné na internete: <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria#_ga=2.262870853.837948397.1541190792-515961618.1538406561>.
57. UNITED NATIONS LEBANON. 2018. Lebanon Crisis Response Plan 2017-2020 (2018 update). In *Un.org.lb* [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<http://www.un.org.lb/lcrp2017-2020>>.
58. UNRWA. 2014. Where we work. In *UNRWA.org*. [online]. [cit. 2019-01-22]. Dostupné na internete: <<https://www.unrwa.org/where-we-work/lebanon>>.
59. VISION OF HUMANITY. 2018. Global Peace Index 2018. In *Vision of Humanity.org* [online]. [cit. 2019-1-22]. Dostupné na internete: <<http://visionofhumanity.org/indexes/global-peace-index/>>.
60. ZIMMERMANN, N. 2016. The Syrian war's astronomical cost. In *DW.com* [online]. [cit. 2019-01-03] Dostupné na internete: <<https://www.dw.com/en/the-syrian-wars-astronomical-cost/a-19111529>>.

Zoznam príloh

Príloha č. 1: Ročné tempo rastu HDP (2000-2017, v %)